

Torsdagen den 26 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 och 19 i denna månad, äfvensom protokollsutdrag rörande de vid Kammarens sammanträde den 24 dennes fattade beslut.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne ett från Herr vice Talmannen, Friherre *Åkerhielm* inkommet, så lydande läkarebetyg:

Att v. Talmannen i Riksdagens Andra Kammaren Herr Baron Gustaf *Åkerhjelm* är genom sjukdom hindrad att deltaga i riksdagsförhandlingarne för dagen intygas härmed å aflagd läkareed.

Stockholm den 26 Mars 1874.

Oscar Th. Sandahl.

Med. Dr. och Prof.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades Grefve *A. Fr:son Posse* under 8 dagar från och med denna dag, samt Herr *Kjellman* likaledes under 8 dagar, att räknas från och med den 1 instundande April.

§ 4.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens sjette hufvudtitel.

I ordningen förekom

16:de punkten.

Hvad Utskottet i denna punkt hemställt under *litt. a* bifölls.

Litt. b.)

Härvid anförde

Herr Helander: Det är en känd sak att åtminstone de flesta landssekreterarne här förut haft ganska stora inkomster, men också att dessa inkomster under senaste åren betydligt nedgått. Detta förhållande har nu gifvit upphof till det talet, att laudssekreterarne borde taga den onda dagen med den goda, hvilket tal gjort det intryck på Stats-Utskottet, att den Kongl. proposition om dyrtidstillägg för de ifrågavarande sex landssekreterarne blifvit afstyrkt. Vore det händelsen att man ämnade lemna landssekreterarnes inkomster i tjensten alldeles ovidrörda, så att desse tjenstemän kunde hafva hopp om att en för dem god tid åter skulle inträffa, så vore det visserligen mindre att säga om det der talet att taga den onda dagen med den goda; men så är ju icke förhållandet, utan man ämnar, enligt hvad uttryckligen är uppgifvet, äfven för dem nästkommande år reglera löneförhållandena, — hvilket jag ock finner vara mycket behöfligt — och är det således troligt att de, med hänseende till inkomsterna, för landssekreterarne gyllene tiderna, aldrig mera återkomma. Under sådant förhållande kan det väl åtminstone omöjligen vara billigt eller riktigt, att om de landssekreterare, hvilka i senaste åren blifvit till sina innehafvande tjänstebefattningar nämnde, och hvilka således aldrig varit med om den goda tiden, säga, att de böra taga den onda dagen med den goda.

Så vidt jag förnummit, har man allt hittills under riksdagen, då man velat tillse, om tjensteman borde komma i åtnjutande af dyrtidstillägg för år 1875 eller icke, och för bestämmande af beloppet derutaf, endast tagit hänsyn till den fasta lönen. Här skulle man således nu tillämpa en alldeles ny grundsats, då äfven extra inkomster eller sportler skulle tagas i beräkning, och det, till och med sådana, som tjenstemannen haft redan för flera år sedan. Om jag skulle kunna medgifva, att detta hade något sken af billighet för sig der nämnda inkomster en längre tid varit mycket höga i förhållande till fasta lönen, så kan jag dock omöjligen vidgå att så är förhållandet i afseende å de sex landssekreterare, hvilka den Kongl. propositionen afser att lemna dyrtidstillägg, ty de hafva dels icke, såsom de öfrige, under loppet af flera år haft ovanligt höga inkomster, dels äro de först under senaste åren till landssekreterare utnämnde, och hafva följaktligen icke varit med i den så kallade goda tiden.

Jag anser derföre, att den Kongl. propositionen bort bifallas, men som ingen inom Utskottet fullkomligt anslutit sig till densamma, och då jag erfarit att Medkammaren godkänt Friherre Funcks i frågan afgifna reservation; så vill äfven jag biträda det derutinnan framställda förslag och påyrkar alltså att samma reservation måtte af Kammaren bifallas.

Herr Jöns Rundbäck: Det är mycket riktigt, såsom den föregående talaren nämnde, att landssekreterarne under den förflutna tiden och ända till för icke länge sedan haft så öfverdrifvet stora inkomster, att de vida öfverstigit både landshöfdingens och flera andra högre stående embetsmäns löneförmåner. Det är visserligen sant, att den ekonomiska

ställningen i vårt land sällan varit så fördelaktig som nu; men beklagligt är det, att vissa tjänstemäns löneinkomster skola blifva större, allt efter som penningställningen i allmänhet blir sämre i landet. Nu är tvärtom denna ställning särdeles god, och genast klaga dessa tjänstemän öfver minskade inkomster. Jag är dock fullkomligt öfvertygad om, att landssekreterarnes ekonomiska ställning icke är på långt när så kritisk som man velat låta påskina, hvarföre ock det för dem begärda dyrtidstillägget gerna må afslås, till dess definitiv stat hinner blifva fastställd. Jag får derjemte erinra om, att Utskottet i 19:de punkten af detta betänkande har tillstyrkt — hvad jag äfven hoppas att Kammaren skall godkänna — löneförhöjning åt länsnotarier, landskanslistor och länsbokhållare, hvilka biträda vid landsstaten och derfor uppbära aflöning af, bland andra, landssekreteraren. Om sålunda detta det viktigaste skälet för beviljande af dyrtidstillägg åt landssekreterarne försvinner, enär dessa hädanefter slippa att sjelfva aflöna sina biträden, så tror jag vi här, om någonsin, hafva fullt skäl att neka det begärda anslaget, hvarföre jag ock yrkar bifall till Utskottets hemställan i det föredragna momentet.

Grefve Sparre: Med full kändedom derom, att det är en ganska svår uppgift att försvara det yrkande, som af Herr Helander blifvit framställt, enär, såsom bekant, vissa landssekreterare under förflyttna tider haft synnerligen goda löneinkomster, måste jag dock, min öfvertygelse och pligt likmätigt, försöka att redogöra för den nu förevarande frågan. Det är sant, att under några år och, såsom de tvänne föregående talarne omnämmt, just under de år då missväxt och svår tid hemsökte flera delar af landet, landssekreterarnes inkomster stego i öfverdrifvet hög grad. Chefen för Civil-departementet har också derföre i sitt utlåtande till statsrådsprotokollet angående denna sak utgått från den synpunkt, att de bland ifrågavarande tjänstemän, hvilka fått vara med om att åtnjuta den i afseende å deras inkomster goda tiden, äfven nu borde uthärda den i samma hänseende onda tiden, och att således för dem ej borde ifrågasättas något dyrtidstillägg. Medgifvas måste också, att af de inkomster, som landssekreterarne under förra tider egt att uppbära, åtskilligt under de senare åren frångått dem, såsom t. ex. lösen för pass för hvar och en som reste genom landet, och hvilken inkomst särskildt i Elfsborgs län, hvarest en mängd s. k. gårdfarihandlande tidt och ofta uttogo pass, steg till ett ganska anseeligt belopp. Likaså har den vid nästlidne riksdag beslutade förändring i afseende å rättegångssättet, enligt hvilken häradsrätterna numera sammantråda hvarje månad, bidragit att i ännu större mån inskränka landssekreterarnes inkomster. Antalet lagsökuingar, hvaraf dessa tjänstemän haft sin hufvudsakligaste inkomst, minskas således hädanefter i väsentlig mån, enär man numera, om saken kan misstänkas på något sätt blifva tvistig, genast vänder sig till domstolarne, som nu blifvit så godt som permanenta. Det är sålunda uppenbart att, äfven om hårda år hädanefter inträffa, landssekreterarnes inkomster icke komma att uppgå till så högt belopp som förut, äfven om det vore en afgjord sak att deras löneförhållanden komme att regleras på annat sätt än nu. Detta vill jag blott hafva sagt i allmänhet, och vill dermed alldeles icke komma till ås om sådant resultat, som att åt de landssekreterare, hvilka förut upp-

burit höga löner, nu borde beredas någon ersättning af statsmedel, ty jag delar den uppfattningen att de få taga den onda dagen med den goda. De landssekreterare deremot, om hvilka nu är fråga, äro antingen sådana, som blifvit utnämnde till tjensten *efter* den goda tiden, d. v. s. under den i afseende å deras inkomster onda tiden, eller ock sådana som visserligen äfven varit med om de för dem goda åren, men hvilkas inkomster det oaktadt icke öfverskridit ett visst såsom skäligt befunnit minimibelopp. Skulle det nu vara billigt, att neka dessa statens tjenstemän deras dagliga bröd, att neka dem, som icke kommit i åtnjutande af den förflutna tidens större löneförmåner, en billig inkomst, eller att neka dem, som nyligen tillträdit sin tjenst, en utväg att försörja sig? Jag tror icke att Herrarne kunna finna den grundsatsen riktig och rättvis; och då Kongl. Maj:t har utgått från att icke gifva löneförhöjning åt dem, som varit med under de goda aflöningsförhållandena, utan blott åt dem som haft och hafva att kämpa med knappa inkomster. Skulle väl då Riksdagen vilja säga, att, derföre att *några* landssekreterare under förflutna tider haft öfverdrifvet goda inkomster, så vilja vi för närvarande icke gifva någon lönetillökning åt dem som nu hafva alltför små inkomster? Sådant kan icke vara rättvist.

Den siste talaren har sagt, att vi icke behöfva bevilja det ifrågasatta dyrtidstillägget, ty detta kommer i alla fall landssekreterarne till godo, i fall, såsom antagligt är, den i 19:de punkten föreslagna löneförhöjningen åt länsnotarierna beviljas, emedan dessa senare då icke vidare komma att uppbära något arvode af landssekreterarne, såsom hittills skett. Mine Herrar, länsnotarierna, som hittills haft 750 R:dr i lön, hafva sällan mottagit dessa platser annorlunda än på grund af landssekreterarnes till dem afgifna förbindelse att med ett visst belopp bidra till deras aflöning. Detta bidrag har i allmänhet varit olika på olika ställen, och från detta åtagande äro landssekreterarne visst icke befriade, derföre att Riksdagen ökar länsnotariernas lön. De, som hafva gifvit en sådan förbindelse, måste hålla den likasom andra aftal. Dessa senares anspråk såsom jurister äro så beskaffade, att, om de till sin nuvarande lön 750 R:dr få en tillökning af 700 R:dr, så blir detta i allt fall icke tillräckligt för dem, hvilkas dagliga och stundliga samt ofta mycket ansträngande arbete påkallas af landssekreteraren.

Jag har på detta sätt sökt bevisa otillräckligheten af de skäl för bifall till Utskottets hemställan, hvilka af den siste talaren blifvit framställda. För min åsigt, som är lika med den som redan omfattats af Första Kammaren, behöfver jag ej anföra något annat skäl än det jag redan nämnt, nemligen att den omständigheten att under förflutna tider några tjenstemän hafva haft alltför höga löner, icke bör för oss utgöra skäl att för närvarande neka andra tjenstemän den aflöning som dem skäligen bör tillkomma.

Jag hemställer, att denna Kammare måtte förena sig i det beslut, hvaruti Första Kammaren redan stannat, och således bifalla Friherre Funcks reservation.

Chefen för Kongl. Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: Utan tvifvel har det aflönings sätt, som ännu består i afseende å lands-

sekreterare visat sig högst otjenligt: först deruti att, just under det svåra tider hemsökt landet, landssekreterarnes inkomster varit som störst, hvilket förhållande har i viss mån väckt en rättvis uppmärksamhet; vidare har detta aflönings sätt visat sig olämpligt deruti att, då goda tider komma för landet, så sjunka samma tjänstemäns inkomster till en obetydlighet. Menniskonaturen är i allmänhet sådan, att människan icke tänker på att under den goda dagen spara och lägga af för möjligen kommande onda dagar; och följden häraf blir att brist uppstår under den onda tiden. Allt detta har dock Kongl. Maj:t i den föreliggande nådiga propositionen tagit under öfvervägande. Det är nemligen icke ifrågasatt, att de landssekreterare, som voro med under den i afseende å deras inkomster goda tiden, nu skola få löneförhöjning. Medeltalsberäkningen af landssekreterarnes inkomster är utsträckt icke blott till 10 utan äfven till 13 år. Det är ock blott några särskilde landssekreterare, som blifvit föreslagna till undfående af löneförbättring; och om man vårdar sig att genomläsa den utredning, som angående dessa förhållanden förekommer i statsrådsprotokollet, så tror jag att man villigt skall komma till det erkännandet, att de ifrågarvarande landssekreterarne äro i högsta grad förtjente af det begärda dyrtidstillägget. Regeringen har i fullaste mån accepterat Riksdagens skrivelse af år 1868 angående förändrad aflönings sätt för tjänstemännen, och en under sistlidna år tillsatt komité för omreglering af landtstaten och dess aflönning har fått sig föreskrifvet att ordna denna sak så, att hädanefter endast fasta löner och inga sportler skola komma i fråga, samt att alla särskilda omkostnader för tjänstens skötande skola utgöras af staten. Det förhåller sig icke som Herr Jöns Rundbäck yttrade, att en lindring beredes åt landssekreterarne i afseende å deras årliga utgifter, för den händelse de underlydande landsstatstjänstemännen nu enligt Kongl. Maj:ts förslag erhålla löneförhöjning. Äfven detta förhållande har i den Kongl. propositionen blifvit taget i betraktande, då såsom allmän grundsats blifvit uppställd, att landssekreterarne, med afseende ej blott å den sociala plats de inom samhället intaga, utan äfven och förnämligast på det mödosamma och synnerligen ansvarsfulla arbete, som med denna befattning är oskiljaktigt förenadt, böra under öfvergångstiden tillförsäkras en årlig behållen medelinkomst af minst 6,000 R.dr. Landssekreteraren är i landshöfdingens frånvaro hans närmaste man och får såsom sådan ofta vidkännas kostnader, som icke egentligen borde drabba honom. Af allt detta framgår att, så framt man icke vill att hädanefter en ledig landssekreterareplats skall förblifva obesatt, man måste i någon mån förhöja deras löneinkomster. Hvad särskildt beträffar landssekreteraren i Vestmanlands län, så kan jag försäkra, att denne, som blifvit utnämnd till tjänsten under innevarande år, icke kommer att hafva synnerligen goda dagar i afseende å inkomster, ty huru än förhållandena hädanefter gestalta sig, är det uppenbart att sportlerna icke gerna kunna blifva större än hvad de nu äro, hvilket icke vill säga mycket. En landssekreterare-syssla är ledig i Blekinge län, och jag tviflar på att någon eftersträfvare densamma, när nu meningen är att så fort som möjligt göra slut på sportlerna.

Af hvad jag nu i korthet anför, förefaller det mig klart, att vi åtminstone böra förena oss i det beslut, hvaruti Första Kammaren i af-

seende å detta moment stadnat, eller, i enlighet med Friherre Funcks reservation, för år 1875 på extra stat anvisa två tredjedelar af det utaf Kongl. Maj:t åskade belopp. Jag hemställer om bifall till denna reservation.

Herr Key: Den ärade talaren från Wenersborg erkände i början af sitt anförande, att det var svårt att försvara den ifrågasatta löneförhöjningen åt landssekreterarne, och jag medgifver att det verkligen fordras den stora talang som denne talare besitter, då man uppträder för en, enligt min tanke så sjuk sak som denna.

Den ärade Civilministern har anfört åtskilliga skäl för bifall till den Kongl. propositionen. Jag ber att från Stats-Utskottets ståndpunkt visa, att Utskottets betänkande är fullkomligt hållbart. Det är Herrarne icke obekant, hurusom under den förlutna onda, eller för landssekreterarnes löneförmåner goda tiden, desse tjenstemäns inkomster uppgingo till oerhördt stora belopp. Så t. ex. hafva vi alla hört omtalas hurusom inkomsterna för landssekreteraren i Malmö vid den tiden uppgingo till en summa af minst 25 å 30,000 R:dr, och detta fastän samme tjenstemans ordinarie lön icke är större än 380 R:dr, såsom synes af den föreliggande Kongl propositionen sidan 13. Oaktadt sålunda denne landssekreterare har den lägsta ordinarie lönen bland sina embetsbröder, har han dock i sjelfva verket haft de högsta löneinkomsterna bland alla landssekreterare i Riket; men äfven åtskillige andre landssekreterare, såsom de uti Elfsborgs, Östergötlands och Skaraborgs län, hafva uppburit högst betydliga årliga inkomster.

Nu säger man visserligen, att här icke är fråga om att gifva lönetillägg åt andra landssekreterare än åt dem som icke fått vara med under de förra goda tiderna; men då man erkänner att aflönings sättet är abnormt, och att endast på grund deraf deras inkomster stundom i oskäligh grad förhöjas, så måste man äfven å andra sidan besinna, att en sådan gyllene ålder i afseende å deras inkomster icke ständigt kunnat fortvara, utan att omslag härutinnan måst inträffa. Det är äfven klart, att, om för närvarande den onda dagen har kommit för dessa tjenstemän, så böra de dock derföre ej anse sig hafva förlorat allt hopp om att ånyo en gyllene tid med större inkomster inom kort kan stunda. Härtill kommer äfven, att dessa landssekreterare, hvilka voro med om de förra goda tiderna då deras inkomster hufvudsakligast bestodo i sportler, och hvarpå *de* som sagdt förtjente enorma summor, när fråga den tiden väcktes om vidtagande af förändringar i aflönings sättet, sjelfva motsatte sig denna sak; under uttalande af den åsigten att det låge just i allmänhetens intresse att sportelsystemet bibehölles, enär derigenom tjenstemännen för inkomstens skull blefvo så mycket mer intresserade utaf att så skyndsamt som möjligt betjena allmänheten. Under sådana förhållanden, och då i allt fall de landssekreterare om hvilka nu fråga är, icke befinna sig i särdeles ömmande omständigheter, kan jag ej finna det vara för oss någon tvingande nödvändighet att nu bevilja det åskade anslaget. Af den utredning, som återfinnes i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, finna vi t. ex. att landssekreterarens i Wermlands län inkomster under åren 1870—1872 utgjorde i medeltal brutto 11,753 R:dr och netto 6,081 R:dr;

men detta oaktadt anser Kongl. Maj:t att en löneförhöjning af 900 R:dr måtte beviljas åt honom. Vidare förekommer i samma utredning, att landssekreterarens i Jemtlands län bruttointkomster under åren 1863—1872 utgjorde 8,445 R:dr 72 öre, men att desamma för år 1872 uppgingo till endast 4,056 R:dr 75 öre. Nu är förhållandet att, om man tager i beräkning landssekreterarnes inkomster under 10 på hvarandra följande år, så finner man att den behållna årliga medelinkomsten för åren 1863—1872 utgjorde 6 à 8,000 R:dr, samt att densamma förut under åren 1872—1873 i någon mån nedgått. Då förhållandena icke äro värre än så; skola vi då endast derföre att under ett enda år dessa tjänstemäns lönetillgångar hafva i någon betydligare mån sjunkit, genast vara färdiga att lemna dem löneförhöjning och derigenom måhända åter igen för en längre tid undanskjuta en reform, som så länge stått på dagordningen, till dess ånyo den onda, d. v. s. den för landssekreterarne goda tiden återkommer, då desse skola säga; nej, nu hafva vi åter igen så mycket att göra och förtjena åter igen så mycket, att vi för ingen del vilja afstå från det gamla aflöningsättet?

Jag tror detta resonnement icke vara hållbart, utan att, om någonsin en ifrågasatt löneförhöjning bör afslås, så är det just den nu förevarande.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag i det föredragna momentet.

Herr C. A. Larsson: Det har blifvit en riktig jargon nu för tiden, att landsstatstjänstemännen äro nära deran att svälta ihjäl, så framt de ej skyndsamt få förbättrade lönevilkor. Jag tror dock att det ej är så farligt som det låter, aldraminst för de landssekreterare, om hvilka nu fråga är. Dessa tjänstemän hafva, såsom vi nyligen funnit, ganska ljusa framtidsutsigter för sig; så t. ex. avancera de lätt till landshöfdingar och andra dylika höga platser. Det är ock allmänt bekant, att de i synnerhet under svåra och hårda missväxtår, då andra menniskor slita som mest ondt riktigt skära guld med täljknifvar, som man säger. Vid sådant förhållande kan jag ej förstå, huru de någonsin skulle kunna riskera att komma i så knappa omständigheter, att det vore fara värdt för dem att svälta ihjäl. Om åter under närvarande goda år och lyckliga konjunkturen för folket i allmänhet landssekreterarnes inkomster genom lagsökningar i någon mån skulle hafva minskats, så kan ju sådant icke anses vara Riksdagens fel. Under många Herrans år har dessutom Riksdagen för sin del påyrkat, att desse tjänstemäns löner måtte inskränkas inom måttlighetens gränser och göras fasta samt oberoende af sportler. Men då hvarken Kongl. Maj:t eller landssekreterarne sjelfva hafva velat gå in på dessa förändringar, så få de senare nu skylla sig sjelfva. Regeringen har dessutom haft så många år på sig att reglera nu omnämnda missförhållanden, utan att man kunnat märka några allvarliga bemödanden i denna väg, så att man nästan vore frestad tro, det vara Regeringens afsigt att icke vidare lägga två strån i kors till lösning af den stora frågan om embetsverkens omorganisation.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Det var hufvudsakligast i anledning af Herr Civilministerns hänvisning till den Kongl. propositionen, uti hvilken, såsom han förmenade, en så fullständig motivering för bifall till regeringens förslag skulle förekomma, att man icke gerna kunde motsätta sig det begärda anslaget om löneförhöjning åt landssekreterarne, som jag begärde ordet. Jag må bekänna, att jag icke blott *en* utan *flera* gånger har genomläst den Kongl. propositionen jemte bilagor, men jag har dock icke derigenom lyckats komma till den öfvertygelsen, att denna motivering är fullt tillräcklig för att derpå grunda bifall till det ifrågasatta dyrtidstillägget. Tvärtom inuer jag både af bilagan till ofvannämnda proposition och af de särskilda utlåtandena från de olika länsstyrelserna angående denna sak de mest skriande motsägelser. Så t. ex. förekommer uti det underdåniga memorialet från Malmöhus län. hvarst, såsom Herrarne känna, landssekreteraren uppbär temligen stora inkomster, följande yttrande angående landssekreterarens löneförmåner:

“Hvad då först angår landssekreteraren, så hafva hans nästan utslutande af expeditionslösen bestående inkomster, ehuru tillförene rikliga, såsom den till Eders Kongl. Maj:ts Civil-departement nyligen i och för landsstatens ifrågasatta omreglering insända uppgift utvisar, under senare åren så betydligt nedgått, att nettoinkomsten ingalunda kan anses motsvara tjenstens vigt och mödosamma beskaffenhet.“

Kan någon rimligen tro, att detta allt kan vara fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandet, då hvar och en vet, att denne tjänsteman är så väl aflönad, att någon lönetillökning icke gerna kan ifrågasättas åt honom. Från ett annat län förekommer följande yttrande:

“Ehuru denne tjänstemans extra inkomster under sednast förflutna tre åren i en högst betydlig grad minskats och denna minskning ännu fortfar, under det de tjenstegörsmål, med hvilka expeditionslösen ej är förenad, småningom men oafbrutet förökas, samt han af sina inkomster måste göra tillskott till länsnotariens aflöning och dessutom aflöna tre extra biträden, anser sig Eders Kongl. Maj:t Befallningshafvande icke ega skäl att för landssekreteraren föreslå af honom icke heller påkallad löneförhöjning.“

Häraf synes visserligen, att denne landssekreterares löneförmåner i någon mån under senare tider nedgått, ehuru icke i tillräckligt hög grad för att landshöfdinge-embetet på grund deraf ansett sig böra tillstyrka lönetillökning åt honom. Ser man emellertid efter uti senaste taxeringsbevilning, så finner man att denne tjänsteman är taxerad till 12,000 R:dr årlig inkomst. Denne man är landssekreteraren i Elfsborgs län. Med anledning af Herr Civilministerns yttrande, att landssekreteraren under landshöfdingens frånvaro har skyldighet att representera den senares plats under dennes frånvaro vid riksdagen och på grund deraf ofta får vidkännas stora utgifter, får jag, för så vidt Herr Civilministern dermed afsåg den i sammanhang dermed omtalade landssekreteraren i Westmanlands län, nämna att Herr Civilministerns anmärkning åtminstone i detta speciella fall icke eger tillämpning, emedan landshöfdingen i Westerås län icke för närvarande är tillstädes vid riksdagen. Man må i detta fall resonnera huru som helst, så torde det icke kunna bestridas, att det är

alltför öfverdrifna anspråk att vilja gifva löneförhöjning åt landssekreterarne, hvilka, såsom hvar man vet, redan förut äro fullt tillräckligt aflönade. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Bergström: Med anledning af Herr C. A. Larssons yttrande, att Regeringen icke lagt två stråu i kors för att lösa denna fråga, tillåter jag mig hemställa om ett sådant yttrande är berättigadt, då det torde vara bekant, till och med för denne talare, att Regeringen redan under sistlidna år tillsatte en komité för omreglering af landsstaten och dess aflöning. Att ett sådant arbete icke kan gå så fort har sina naturliga orsaker. Här föreligga nemligen så vidsträckta frågor som t. ex. angående indragning af häradsskrifvare- och kronofogde-befattningarne, till följd hvaraf det äfven blir nödigt att tillse hvilka förändringar måste vidtagas i bestående författningar i hit hörande ämnen, äfvensom i hela vårt redovisnings- och uppbördsväsende. Af Herr Hörnfeldts anförande i denna sak skulle man nästan kunna antaga, att här vore ifrågasatt löneförhöjning äfven åt landssekreteraren i Malmöhus län. Så är dock ingalunda fallet, utan Regeringen har endast begärt dyrtidstillägg åt de landssekreterare, hvilkas nettointkomst icke uppgår till minst 6,000 R:dr. Jag betviflar nemligen, att Kammaren vid den blifvande löneregleringen för landsstaten skall vilja sätta landssekreterarnes årligen behållna medelinkomst lägre än till 6,000 R:dr; komme åter, mot förmodan, en lägre lön att för dem bestämmas, skulle jag högeligen beklaga ett sådant beslut.

Herr Gustaf Jonsson: Jag har begärt ordet för att göra några betraktelser i anledning af den kalkyl, som af Konungens Befallningshafvande i Calmar län blifvit upprättad öfver lefnadskostnaderna under åren 1858—1873. Herr Civilministern yttrade under diskussionen angående andra hufvudtiteln, att man borde taga hänsyn till denna kalkyl, hvilken med slående exempel visade den betydliga prisskilnaden å alla lefnadsförnödenheter så väl i stad som på landet under de begge nyssnämnda åren. Jag har försökt, att något närmare sätta mig in i dessa förhållanden, men har dervid icke kunnat blifva öfvertygad om riktigheten af det påståendet, att lefnadskostnaderna i allmänhet skulle hafva stigit ända till 65 procent under de femton åren, som innefattas i perioden 1858—1873. Härvid är nemligen att märka, att särskildt under året 1858 voro, till följd af den då nyligen inträffade penningekrisen, prisförhållandena så nedtryckta, att varor i allmänhet köptes för hälften af det värde, hvaruti de stodo under åren 1855—1856. Hade dertill denna kalkyl grundat sig på de sistnämnda årens prisförhållanden, jemförda med fjolårets, så hade ock resultatet blifvit helt annorlunda än nu. Det är klart, att den löneroglering, som försiggick vid 1856—1858 års riksdag, grundade sig på den stegring i prisförhållanden som uppstått under det då nyligen afslutade kriget mellan Ryssland och Vestmakterna, under hvilken tid den engelska flottan låg i Östersjön och i sin mån bidrog att höja prisen på alla lefnadsförnödenheter. Jag anser sålunda, att, då man skall uppgöra en dylik öfversigtsberäkning, man icke bör ställa sig på en så ohållbar grund som den nu föreliggande, hvilken jag för öfrigt icke tror

tror kunna försvaras ens af Civilministern. I denna kalkyl förekommer nemligen bland annat en utgiftspost, som förefaller mig alldeles för öfverdrifvet hög. Det heter nemligen, att de årliga omkostnaderna för gångkläder, linne och skodon för en tarflig tjänstemans familj numera uppgå till 710 R:dr. Då man tillika vet, att en tarflig tjänsteman, t. ex. en länsman, icke har mer än 700 R:dr i lön förutom hushyra, så må jag väl fråga, huru denne sistnämnde tjänsteman skall kunna existera, då för en annan tarflig tjänstemans beklädnad årligen åtgå 710 R:dr. Herr Civilministern omnämnde temligen vidlyftigt denna kalkyl och framhöll dervid att, förutom artiklarne olja och ljus, som på senare tider blifvit något billigare än förr, alla andra förnödenheter blifvit i betydlig mån fördyrade. Såsom jag redan nämnt, har jag ej kunnat blifva öfvertygad om, att denna kalkyl är i alla hänseenden fullt tillförlitlig, och jag kan sålunda icke heller af densamma hemta stöd för nödvändigheten att nu bevilja den begärda löneförhöjningen åt de ifrågavarande tjänstemännen, hvilka för öfrigt hafva rikliga tillfällen till extra inkomster. Vilja de icke under dessa dyra tider lefva sparsamt och ställa sig så, att deras inkomster räcka till, så kan jag ej finna att sådant för oss bör utgöra skäl att bevilja dem dyrtidstillägg. Jag tror ock, att bland hela svenska folket skulle bilda sig en afgjord opinion mot ett sådant beslut, derest det blefve fattadt, och jag vågar icke såsom representant biträda deras mening, som vilja gifva dessa tjänstemän dyrtidstillägg, så länge de ämna hafva kvar den gamla rättigheten att uppbära sportler i tjensten. Jag erkänner för öfrigt såsom något högst aktningsvärdt, att Herr Civilministern i detta fall icke lemnat sitt förord åt alla landssekreterarne utan undantag, ty för egen del känner jag en af dem, nemligen landssekreteraren i Calmar, som uppbär 20 å 30,000 R:dr i årlig inkomst.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr C. A. Larsson: Jag medgifver att jag förra gången jag hade ordet begick en orättvisa emot Herr Civilministern, då jag yttrade, att Regeringen icke lagt "tu strån i kors" för frågans lösning; ty Regeringen har verkligen förordnat en komité. Men med min åsigt om komitéer kan jag icke betrakta denna åtgärd annorlunda än som en begrafning af frågan. I och med detsamma den öfverlemnats till en komité, är den för visso jordfästad. Och för öfrigt, om det varit Regeringens mening att hjälpa landssekreterarne, kunde den väl under den långa tidrymden från åren 1868—1873 hafva tillsatt en komité lika gerna något af åren 1869—1871 som först sedan fem år förflytit. Af den anledningen var det som jag påstod, att Regeringen icke lagt sig vinning om att ställa landssekreterarnes aflöning på en annan fot, än som hittills egt rum. Och jag anser att de "tu strån", som äro lagda, snarare ligga mot än för frågans slutliga afgörande, hvarpå vi måhända få vänta länge ännu. Jag vill derföre icke tillmäta Regeringens åtgöranden i detta fall någon synnerlig betydelse.

Grefve Sparre: Jag skulle visst icke hafva begärt ordet, om jag icke blifvit uppkallad af en talare på norrlandsbanken, som påstod att Konun-

gens Befallningshafvande i Elfsborgs län skulle liksom haft lust att föreslå en förhöjning i landssekreterarens i länet förut nog höga aflöning. Han läste dock sjelf upp den del af Konungens Befallningshafvandes underdåniga skrifvelse, der det står, "att Konungens Befallningshafvande anser sig *icke ega skäl* att för landssekreteraren föreslå af honom *icke heller påkallad* löneförhöjning". Skall detta manne betyda någon lust att föreslå löneförhöjning? Jag försäkrar den värde talaren, att jag verkligen är så beskaffad, att hvad jag har lust att göra, det gör jag också, såvidt det står i min förmåga; men jag sveper aldrig omkring mig med ord för att antyda att jag skulle vilja hvad jag icke gör. Jag tycker verkligen att det citerade uttrycket är så kategoriskt som möjligt, så mycket mer som jag icke ens för landskamreraren föreslagit någon bestämd förhöjning, oaktadt hans inkomster äro, som Herrarne finna, betydligt mindre.

Jag skall nu be att få bemöta några anmärkningar, som framstälts af den ärade talaren på calmarbänken. Han fäste sig vid den för landssekreteraren i Jemtlands län föreslagna förhöjningen, den han ansåg för obehöflig, samt anförde till stöd för sin åsigt, att nämnde embetsmans årliga löneinkomster voro under tiden för åren 1863—1875 beräknade till 7,432 R:dr. Men, såsom Herrarne känna, afgår en del af landssekreterarnes löneinkomster till fyllnad i aflöningen för åtskilliga andra vid landsstaten anställde tjänstemän, jemlikt Kongl. brefvet den 31 Januari 1856, och jag torde få fästa uppmärksamheten på, att det är bruttoinkomsten och alldeles icke nettoinkomsten, som den värde talaren uppgifvit. Ser man på löneförhållandena inom andra län, så finner man att t. ex. landssekreterarens i Norrbottens län inkomster uppgått i medeltal under åren 1869—1872 till 6,700 R:dr. Afdragas nu från detta bruttolopp de enligt nyssnämnda Kongl. bref bestämda afgifter, så blifver nettobehållningen icke så synnerligen betydlig. Landssekreterarens i Vestmanlands län bruttoinkomster utgjorde under år 1872 i jemnt tal 4,800 R:dr, men enligt en af förre landssekreteraren i länet till lönerogleringskomitén lemnad uppgift allenast 4,400 R:dr. Enligt bestämmelserna i 1856 års bref afgår derifrån till länsnotarien minst 250 R:dr, och då till detta afdrag läggas öfriga omkostnader för tjänstens bestridande eller omkring 240 R:dr, så återstår icke stort mer än 4,000 R:dr. Nuvarande landssekreteraren utnämndes till befattningen den 16 sistlidne Januari. Han kan sålunda icke sägas hafva haft godt af de förflutna årens gysamma konjunkturer. Nu säger den ärade talaren från Calmar län, att landssekreterarne böra taga den onda dagen med den goda samt afbida kommande mindre goda penningtider, då deras inkomster växa. Men häremot kan invändas, att det är fråga om att helt och hållet förändra aflöningssystemet, hvadan de förra gysamma tiderna aldrig mer skola för dessa embetsmän återkomma.

Den siste ärade talaren uttryckte sitt misstroende för komitéer och förebrädde Regeringen att lönerogleringskomitén icke blifvit tidigare tillsatt. Det kan väl icke läggas den nuvarande Civilministern till last hvad hans företrädare i sådant afseende försummat. Komitén är nu genom honom tillsatt och jag förmodar att hans afsigt icke äi att kasta dess arbete under bordet.

Jag skulle icke hafva tagit Kammararens tid i anspråk, om jag icke

vore öfvertygad att de sex landssekreterare, för hvilka lönetillökning föreslagits, verkligen vore i behof deraf.

Herr Key: Låtom oss icke blanda bort frågan! Det har blifvit anmärkt mot en talare på norrlandsbänken att han skulle hafva framställt obefogade anmärkningar beträffande åtskilliga höga landssekreterarelöner, för hvilka lönetillägg icke blifvit föreslaget. Enligt min uppfattning af hans anförande ingick han alls icke i någon undersökning, om dessa embetsmän skulle hafva lönetillägg, utan han anförde blott hvad Konungens Befallningshafvande beträffande dessa löner yttrat samt ville dermed bevisa, att, oaktadt dessa löner voro så höga, så var det ändock nätt och jemnt att Konungens Befallningshafvande icke ansåg ett lönetillägg erforderligt. Det är visserligen sant att ett sådant tillägg icke blifvit begärdt, men — jag upprepar det — låtom oss ej blanda bort frågan. Jag anhåller fortfarande att få svar på en anmärkning, som ännu icke blifvit af någon bemött, nemligen angående aflöningen för landssekreteraren i Vermlands län; för hvilken ett lönetillägg verkligen blifvit begärdt. Och jag upprepar än en gång att under åren 1870—1871 hafva denna embetsmans inkomster uppgått, brutto till 11,793 R:dr och netto till 6,081 R:dr, eller, säger Herr Civil-ministern, "obetydligt öfver det antagna normalinkomstbeloppet 6,000 R:dr". Och han tillägger: "då emellertid behållna inkomsten år 1872 utgjort allenast 3,559 R:dr och detta belopp synes böra läggas till grund för beräkningen af blifvande behållna inkomst under åren 1874 och 1875, skulle erfordras en lönefyllnad af 2,441 R:dr eller i jemnadt tal 2,440 R:dr". Märken således, mine Herrar! att sedan nettoinkomsten under åren 1870—1872 utgjort i medeltal 6,081 R:dr, så skulle, allenast derföre att densamma under ett enda af dessa år, nemligen 1872, nedgått till 3,559 R:dr, lönen höjas med 900 R:dr, under förutsättning dessutom dels af Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts framställning, att landssekreterares skrifmaterialier och expenser skola bekostas af allmänna medel, och dels att länsnotaries aflöning förhöjes med 1,250 R:dr och landskanslists med 500 R:dr, i hvilken händelse ifrågavarande landssekreterare undgår bestridande af omkostnader till sammanräknadt belopp af 1,540 R:dr. När nu Stats-Utskottet, såsom Herrarne af dess betänkande finna, tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, dels att landssekreterares skrifmaterialier och expenser skola bestridas af allmänna medel och dels i viss mån tillstyrkt den ifrågasatta löneförhöjningen åt länsnotarier och landskanslister, så innefattas obestriddigen redan *hären* en löneförhöjning för landssekreteraren; och under sådana förhållanden tror jag så mycket mindre att Kongl. Maj:ts förslag om ytterligare lönetillskott för samme landssekreterare är hållbart. Att i Första Kammaren, som räknar bland sina ledamöter icke mindre än omkring tio landshöfdingar, detta förslag skulle vinna bifall är ej underligt. Men jag hoppas att denna Kammare icke skall följa exemplet utan lemna sitt bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Bergström: Lika med den siste värde talaren önskar äfven jag att saken icke måtte blifva bortblandad, och just på det den ej måtte blifva bortblandad, har jag begärt ordet.

Den ifrågavarande landssekreteraren i Vermlands län utnämndes till sin befattning den 31 December 1869 och har alltsedan oafbrutet innehafvt densamma. Hans inkomster under åren 1870—1872 hafva i medeltal uppgått till ett nettobelopp af 6,081 R:dr och sålunda med 81 R:dr öfverskjutit det normala belopp, som jag ansett att en landssekreterare bör åtnjuta i lön. År 1872 uppgingo emellertid hans nettotinkomster blott till 3,559 R:dr eller 2,441 R:dr under normalbeloppet. Kan då någon föreställa sig att tre gånger detta öfverskjutande belopp, 81 R:dr, skulle kunna betäcka den brist, som, alldenstund 1872 års ogynnsamma inkomstförhållanden alltjemt fortgå, för år 1873 redan uppstått samt för åren 1874 och 1875 med största sannolikhet äro att emotse. Det är icke riktigt, hvad samme talare påstod, att den ifrågavarande landssekreteraren skulle genom detta anslag samt den föreslagna tillökningen i länsnotariens och landskanslistens löner jemte skrifmaterialiers och expensers bekostande af staten beredas en dubbel lönetillökning. Jag har till statsrådsprotokollet anfört: "Då emellertid behållna inkomsten år 1872 utgjort allenast 3,559 R:dr och detta belopp synes böra läggas till grund för beräkningen af blifvande behållen inkomst under åren 1874 och 1875, skulle erfordras en lönefyllnad af 2,441 R:dr eller i jemnadt tal 2,440 R:dr". Men ett sådant belopp har icke blifvit begärdt, utan allenast 900 R:dr; och hvarföre? Jo! det visar sig af hvad som sedan följer! Bland kostnaderna för tjenstens skötande ingå bidrag till aflönning åt länsnotarien 1,200 R:dr och till landskanslisten 200 R:dr äfvensom skrifmaterialier och expenser, förslagsvis beräknade till 140 R:dr. Under förutsättning dels af Riksdagens bifall till Eders Kongl. Maj:ts framställning, att landssekreterares skrifmaterialier och expenser skola bekostas af allmänna medel, och dels att, på sätt jag ämnar föreslå, länsnotaries aflönning förhöjes med 1,250 R:dr och landskanslists med 500 R:dr, i hvilken händelse ifrågavarande landssekreterare undgår bestridande af omkostnader till sammanräknadt belopp af 1,540 R:dr, anser jag, att lönetillökningen för honom bör bestännas till 900 R:dr". Alltså — bifalles icke detta, så skulle lönetillökningen utgöra 2,440 R:dr, men under förutsättning af bifall härtill äro från samma summa afräknade nyssnämnda 1,540 R:dr; och återstoden 900 R:dr är det belopp som nu blifvit af Riksdagen äskadt.

Jag hemställer till Kammaren, om det finnes något fel i denna beräkning.

Herr Hörnfeldt: Herr Talman! Mine Herrar! Det var i anledning af den ärade talarens på elfsborgsbanken antydning, att jag icke skulle hafva riktigt uppfattat det utlåtande, som han i egenskap af landshöfding inom nämnda län i frågan afgifvit, som jag åter begärde ordet. Det är mycket möjligt att jag misstager mig. Jag medgifver det så mycket hellre, som jag hört den värde talaren försäkra att han vet hvad han vill — en sak, som jag visst icke betviflar. Jag skulle dock vilja ytterligare fästa uppmärksamheten på några rader i samma utlåtande, på det man må komma till klarhet, huruvida Grefve Sparre också på sätt han yttrat gör hvad han vill. Konungens Befallningshafvande

yttrar sig sålunda: "Ehuru etc. etc. anser sig Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke ega skäl att för landssekreteraren föreslå af honom icke heller påkallad löneförhöjning i *annan mätto*, än så vida, att genom förhöjning i länsnotariens lönevilkor, på sätt nedan sägs, landssekreteraren befrias från skyldighet att dertill bidra". Förutsatt att Riksdagen nu icke skulle bifalla den äskade aflöningen åt länsnotarien, så kan jag icke förstå annat än att Grefve Sparre velat föreslå en löneförhöjning åt landssekreteraren. Jag kan icke annat än beklaga att frågan om länsnotariernes löner icke blifvit behandlad före den nu föredragna punkten, på det Grefve Sparre, i händelse anslaget till förhöjning i deras löner icke beviljas, måtte nu hafva kunnat väcka förslag om förhöjd aflöning för landssekreteraren i Elfsborgs län.

Herr Lars Ersson: Jag har begärt ordet icke för att bemöta Herr Civilministerns senaste anförande, utan i anledning af ett föregående yttrande af honom, att den föreslagna löneförhöjningen icke skulle komma någon landssekreterare till godo, som förut varit med om de "goda tiderna". Det torde väl icke få sägas om landssekreteraren i Vermlands län, ty han har förut varit landssekreterare i Södermanlands län under åtskilliga år och skördade då en vinst af de "goda tiderna" som vissa år uppgick ända till 10,000 R:dr. Han sökte sedan förflyttning till Vermlands län i tanke att der få ännu bättre inkomster. Det torde derföre icke vara så farligt, om dessa inkomster under de sista två åren något minskats. Jag har icke något vidare att tillägga, utan slutar med att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Gumælius: Sedan Herrar landssekreterare nu i en rund timmas tid varit föremål för Kammarrens behandling, föreställer jag mig att det lider till den tid då vi angående deras löneförhållanden skola, så vidt på oss ankommer, fatta beslut. Dessförinnan ber jag dock att få göra en liten anmärkning. Då, efter hvad jag hört Herr Civilministern yttra, ett förslag till allmän löneroglering för civilstatens tjänstemän är att inom kort förvänta, så torde de landssekreterare, som varit med om de goda tiderna, kunna utan alltför stort äfventyr vänta ännu en liten tid, och de landssekreterare, som nyligen utnämnts — t. ex. den der landssekreteraren, som mottog sin befattning i fjor — kunna väl också under den korta tid, som återstår till lönerogleringens genomförande, berga sig med de nuvarande mindre inkomsterna, som ju ej voro för dem obekanta, då de sökte och erhöilo sina tjänster. Jag har flera gånger hört erinras, hurusom komministrarne, hvilka väl icke hafva det synnerligen fetare än en del landssekreterare, hafva länge nog fått vänta på den lönetillökning, som sedan flera år tillbaka genom den nya regleringen af presterskapets löneförmåner varit afsedd, enär samma reglering icke ännu kunnat allestädes genomföras. Jag kan icke tycka, att omständigheterna äro mera ömmande för de nu ifrågavarande tjänstemännen och anser mig med mycket lugn kunna yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr *Uhr* instämde med Herr Gumælius.

Herr Helander: Den af min länskamrat, Herr Lars Ersson, lemnade uppgift derom, att nuvarande landssekreteraren i Wernlands län, som den 31 December 1869 dit transporterades från Södermanlands län, under sin tjenstetid i Södermanland haft en årlig inkomst af minst 10,000 R:dr, nödgas jag bestrida vara enligt med verkliga förhållandet. Det torde ock vara en temligen allmänt känd sak, att landssekreteraretjensten i Södermanlands län varit den minst inbringande af alla dylika tjänster inom riket, eller åtminstone bland de minst inkomstgivande. Jag har många år deltagit uti bevillningstaxeringarne inom Nyköping, och kan därför intyga att Herr Lars Erssons uppgift helt och hållet grundar sig på misstag. Jag kan visserligen icke nu fullt exakt uppgifva det belopp, hvartill inkomsterna af landssekreteraretjensten i Södermanlands län varit uppskattade, men vill minnas att medeltalet varit 6,000 R:dr, hvilket belopp måhända någon gång stigit till ett eller annat hundra derutöver.

Herr Treffenberg: Jag skulle hafva talat förut i denna fråga, om icke jag afvaktat ett telegram, som rör denna sak och just nu ankommit. Denna omständighet, i förening med åtskilliga andra orsaker, har föranlett mig att dröja. Jag har hittills icke yttrat mig i dessa dyrtidstillägsfrågor på annat sätt än derigenom, att jag ropat ja eller nej till framställda propositioner på Stats-Utskottets utlåtanden, allt efter som dessa innefattat tillstyrkande eller afstyrkande af de begärda dyrtidstilläggen. Jag har afbidat min tid, väl vetande, att den skulle komma vid denna hufvudtitel och särskildt vid den fråga, hvars behandling vi nu börjat. Jag behöfver knappt säga, att jag med mitt uppträdande icke afser att verka vare sig på majoriteten eller minoriteten. Det ena är af det allt för väl kända skäl, att det är något, som sällan lyckas; det andra är obehöfligt därför, att minoriteten består af personer, som hafva förmåga och vilja att uppleta det rätta i hvarje sak och att följa detta rätta utan min vägledning. Dertill kommer, att allt meningsutbyte, så vidt det afser att utjemna vissa meningsskiljaktigheter inom minoriteten, är utan all praktisk betydelse därför, att minoritetens mening aldrig kommer under omröstning i gemensam votering, med mindre den sammanfaller med majoritetens i Första Kammaren. Då jag uttalar min mening i dessa frågor, gör jag blott min pligt såsom folkombud och såsom embetsman i den ställning, att jag är skyldig försvara de här ifrågakommande tjenstemäns rätt och bästa.

Då, i fråga om dyrtidstillägg för landssekreterare, landskamrerare och landtstatstjenstemän i allmänhet, särskilda från de eljest i afseende å dyrtidstillägg för statens tjenstemän tillämpade afvikande grunder blifvit så väl af Kongl. Maj:t som Utskottet följda, af Kongl. Maj:t för att äska och af Stats-Utskottet för att afstyrka dessa anslag, så saknar jag anledning att nu yttra mig öfver berörda eljest tillämpade grunder, utan ber att få hålla mig till det föredragna betänkandet, sådant det föreligger, för att sedermera upptaga till bemötande åtskilliga anmärkningar, som här blifvit framställda.

Det hufvudskäl, Utskottet anført för vägran af ifrågavarande anslag, har Utskottet tillgodogjort sig ur statsrådsprotokollet, der likväl samma

skäl blifvit uttalandt i helt annan mening än den, hvari Utskottet uppfattat och tillgodogjort sig detsamma, I statsrådsprotokollet såges nemligen på ett ställe, att tjänstemän med sportelaflöning, sådan som landssekreterarnes i allmänhet, få taga den onda dagen med den goda. Det har redan blifvit anmärkt här i Kammaren, liksom af en reservant från Första Kammaren, att nyss anförda sats icke alls eger tillämpning å de personer, hvilka blifvit utnämnde till landssekreterare först efter den tid, då de goda dagarne förlupit, och hvilka sannolikt icke kunna hoppas att dessa dagar skola återvända. Men dertill kommer, att samma sats, fattad vare sig i Departementschefens eller Utskottets mening, tål vid ännu en betydlig modifikation. Den är öfver hufvud taget icke tillämplig å *sådana* landssekreterare, för hvilka löneinkomsterna *aldrig* varit så stora. att öfverskottet från de goda åren kunnat räcka att fylla bristen under de onda dagarne. Detta vet jag vara förhållandet åtminstone med en af de här ifrågavarande tjänsterna, nemligen landssekreteraretjensten i Westmanlands län. Jag vill icke trötta Kammaren med siffror, utan hänvisar endast till den af landskanslisten i länet meddelade officiela uppgift å bruttoinkomsten af expeditionslösen för åren 1868—1872, hvilken uppgift fogats vid Konungens Befallningshafvandes skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 27 November 1873. Jag anhåller endast att få komplettera nämnda uppgift medelst angifvande af landssekreterarens löneinkomster af expeditionslösen under sistlidna år intill den tid Konungens Befallningshafvandes skrifvelse expedierades, men vill derförinnan, om Herrarne hafva tid och lust att följa med, blott nämna, att till expeditionslösen bör läggas den årliga lön, som landssekreteraren åtnjuter. Den uppgår, efter afdrag af giften till civilstatens pensionskassa, till 1,743 R:dr. Läggas nu till denna summa det särskilda beloppet af expeditionslösen för hvarje år, så får man fram landssekreterarens hela bruttoinkomst. Derifrån måste man, för att finna nettoinkomsten, afdraga kostnaderna för tjänstens skötande. Dessa hafva under min tjänstetid i medeltal uppgått till 900 R:dr årligen, deri dock icke inberäknad den summa, 250 R:dr, som landssekreteraren enligt lag är skyldig betala till länsnotarien, men som jag till följd af särskilda förhållanden, för hvilka det icke nu torde vara nödigt att redogöra, aldrig behöft till länsnotarien afstå.

Ser jag nu på ställningen år 1873, så visar sig, att sportelinkomsten intill den 27 November uppgått till nära 2,000 R:dr. Förutsatt, att inkomsterna under December fallit lika jemnt som under föregående månader, bör man för December tillägga 200 till 300 R:dr, hvarigenom man kommer till en siffra af högst 2,300 R:dr. Då dertill lägges den årliga lönen, blir hela bruttoinkomsten omkring 4,000 R:dr. Med afdrag af 900 R:dr omkostnader i tjänsten, återstå vid pass 3,000 R:dr. Observeren, mine Herrar! att dervid icke skett afdrag för länsnotariens lagliga anspråk! Gör jag ett sådant afdrag, kommer jag ned på 2,000-talet. Men jag har icke tagit det i beräkning, utan stannar vid summan 3,000 R:dr. Nu är att märka, att denna landssekreterare lefver i en stad, der kommunalskatten under flera år med skilda mellanrum uppgått till mer än fem R:dr på bevillningsriksdalern. Tillika är förhållandet med denne tjänsteman, liksom med alla andra landssekreterare, att han måste vidkännas afdrag icke blott till civilstatens pensionskassa utan äfven till en enskild

pensionskassa, hvilken kräver minst 120 R:dr årligen. Då nu en hvar torde kunna öfvertyga sig att löneinkomsterna för landssekreteraren i Westmanlands län icke uppgått till så stort belopp, att öfverskottet under de goda åren kan fylla bristen under de onda, kan det då vara rimligt att afslå den begärda lönetillökningen på ett så fragilt skäl som det, att det ligger i systemet af aflönning medelst sportler, att den dermed aflönade tjänstemannen i allmänhet får taga den onda dagen med den goda.

Jag skall nu be att få meddela innehållet af förut omnämnda telegram. Jag telegraferade nemligen i går afton till nuvarande landssekreteraren i Westerås med begäran om uppgift å det taxeringsbelopp, hvartill min företrädare under sitt sista tjänstgöringsår 1861 varit uppförd, liksom å det mig påförda taxeringsbelopp för åren 1872 och 1873. Svaret lyder sålunda "Landssekreteraren Ahlborgs taxeringsbelopp sista tjänsteåret 1861 var 3,442 R:dr 50 öre. Dito år 1872 var 4,000 R:dr och år 1873 3,300 R:dr". Mine Herrar! jag kan försäkra för den, som vill tro mig, att, under den tid jag varit landssekreterare i Westmanlands län, eller under en tid af omkring 10 år, jag, för att kunna föra ett efter min sociala ställning afpassadt lefnadssätt, nödgats af enskild förmögenhet släppa till nära 10,000 R:dr.

Man har hänvisat dessa nödlidande landssekreterare till inväntan af tiden för den definitiva löneregleringen. Det är att gifva dessa mina kamrater stenar i stället för bröd. Vår tid nöjer sig icke med halfmesurer. Jag antager, med kännedom om den mans karakter, som har att handlägga dessa regleringsfrågor, att, när det definitiva förslaget kommer fram, detta visar sig äsyfta så genomgripande förändringar, att det svårligen genast torde kunna om sig förena den allmänna meningen. I så fall kan den definitiva regleringen låta vänta på sig många år, och under tiden, ja Herrarne må sjelfve fylla taflan!

Jag ber att få upptaga en detaljfråga, som jag icke skulle hafva vidrört, derest icke Grefve Sparre gifvit mig anledning dertill. Jag syftar på differensen mellan Konungens Befallningshafvande i Westmanlands län och min egen uppgift rörande beloppet af landssekreterarens i Westmanlands län samtliga bruttoinkomster under år 1872. Mellan dessa båda uppgifter finnes en skilnad å 400 R:dr. Detta beror derpå, att jag meddelat min uppgift, sedan jag kom upp till Hernösand, efter tillgängliga anteckningar, dervid icke kommit med i beräkningen en större post lösen för expeditioner i åtskilliga mål, som blifvit afgjorda mot slutet af år 1872. Expeditionerna utfärdades före utgången af nämnda år, men lösen inflöt icke förr än under år 1873, hvilket varit anledningen dertill att ifrågavarande belopp icke upptagits i mina anteckningar. Emellertid visar detta, att länsstyrelsens uppgift är fullt exakt och min felaktig.

Jag skall nu be att få taga upp till besvarande några anmärkningar, som här blifvit gjorda. Jag vill gerna, så vidt ske kan, behandla denna fråga så litet tungsint som möjligt, men den är så allvarlig, att jag icke kan skämta. Eljest kunde nog ett och annat, som Herr Key anført, lämpa sig för skämtsam behandling. Herr Key påstod, att Grefve Sparre inlagt så stor talent i att försvara en sjuk sak. Jag får säga, att Herr Key inlagt ända större talent, ty hans sak var utan tvifvel sjukare. Thorild, som var en

stor kritiker i politiken, har en gång uppställt den gyllene regeln: detta är detta. Han visste således, att, när fråga vore om landssekreterarne i Södermanland, Gotland, Wermland, Westmanland, Jemtland och Norrbotten, så vore icke fråga om landssekreterarne i rikets öfriga län. Han var äfven en stor kritiker inom ett annat område, nemligen vitterhetens. Man vet, att han bröt den gamla allongeperukpoesiens välde, hvilken han betecknade såsom "trälars granna möda och småmästerskap". Herr Key har visat, att man äfven i den politiska debatten efter trälaktig möda slutligen kan vinna ett visst småmästerskap. Det anmärktes, bland annat, af Herr Key, att landssekreterarne i sjelfva verket få löneförhöjning derigenom att de befrias från att bekosta skrifmaterialer och expenser för öfriga dylika ändamål. Jag känner icke dessa expensers belopp inom andra län, men jag vet, att hvad jag i Westerås måst utgifva för papper, pennor, lack och dylikt uppgått till 300 R:dr, eller något derutöfver om året. Jag hemställer, huruvida detta belopp kan anses så stort, att det är nämnvärdt i en fråga som denna.

Herr Carl Anders Larsson hade ett smålustigt argument derom, att landssekreterare hade utsigt att befordras till landshöfdingar. Det påkallar icke annat svar än att, om öfverhufvud taget det är en lycka att blifva landshöfding, hvilket man ju icke kan veta innan sol gått ned, man i allt fall icke kan lefva på förhoppningar, lika litet som på äran.

Herr Lars Erssons uppgift, att landssekreteraren i Carlstad, under den tid han var i Nyköping, haft 10,000 R:drs årlig inkomst, har redan blifvit justerad af Herr Helander. Jag ber att få tillägga, att jag under en kort tid för omkring tio år tillbaka tjenstgjort såsom vikarierande landssekreterare i Nyköping och att min erfarenhet om sportelinkomsten under sagde tid förvissar mig om riktigheten af Herr Helanders uppgift. Äfvenså är jag fullt förvissad, att nuvarande landssekreteraren i Carlstad aldrig sökt sig ifrån Nyköping, om han der haft 10,000 R:drs inkomst.

Herr Gumelius hade också ett litet argument om komministern. Vi veta, att deras ställning är ytterst bedröflig. Jag hemställer dock, huruvida den omständighet, att vissa landssekreterare hafva andra olycksbröder, kan vara ett skäl att motsätta sig ett anslag sådant som detta.

Ja, mine Herrar! Jag skall stanna här. Möjligen kommer jag åter att uppträda, i fall diskussionen under sin fortgång dertill föranleder.

Jag förenar mig med dem, som yrkat bifall till Friherre Funcks reservation.

Herr Jöns Rundbäck: Jag uppfylles af en vemodig känsla, då jag hör än den ene än den andre talaren utkasta beskyllningar än åt ena än åt andra hållet, än mot embetsmänen, än mot enskilde riksdagsmän, än mot Medkammaren, än mot majoriteten, än mot minoriteten, med ett ord då man håller sig till person och icke till sak. Jag för min del har alltid sökt akta mig för ett sådant språk. Men då är det så mycket mera sårande att få höra personer, som vilja spela skolmästare för andra, åsidosätta alla band af undseende och god ton. Den siste talaren har nyss, lösgjord från dylika bånd, med flygande fanor och klingande spel varit ute för fulla segel på färd med sin lustkutter från år 1865. Minoriteten i Kammaren, har han sagt, eger förmåga att inse och vilja att göra det rätta, då der-

emot majoriteten, enligt hans tydliga tillkännagifvande, skulle sakna icke blott bildning och insigter utau nära nog äfven förstånd, hjerta och samvete. Ja, för mig må fariseen slå sig för sitt bröst, så mycket han behagar, men jag vet, att publikanen kan gå från denna Kammare lika rättfärdigad inför sin Gud!

Det är icke första gången denne Herre på vesteråsbänken på detta hänsynslösa sätt kastar beskyllningar i ansigtet på majoriteten. Jag för min del hyser och vill fortfarande lysa stor aktning för minoriteten, och hoppas att de medlemmar af minoriteten, som företrädesvis vilja gälla såsom målsmän för hygglighet och anständighet, icke skola göra mig denna aktning omöjlig genom att dag ut och dag in mot oss utslunga tillvitelser, att vi icke vilja inse och göra det sanna och rätta.

Min Herre! Enligt hvad upplyses af Kongl. Maj:ts proposition, har Ni till lönerogleringskomitén inlemnadt specifik uppgift å inkomsterna af landssekreteraretjensten i Westmanlands län år 1872, utvisande att de uppgått till 4,493 R:dr. Nu ber Ni att få granska denna uppgift och kommer så till det resultat, att från den nämnda summan bör göras ett afdrag af 900 R:dr. Alltså öfverensstämmer icke uppgiften till lönerogleringskomitén med den uppgift, som här i dag lemnats. Hvilkendera är nu den riktiga? Det kan jag icke veta, men Stats-Utskottet har icke haft annat än den af Herr Treffenberg sjelf afgifna officiella uppgiften att följa och har icke kunnat grunda sitt omdöme på någon annan. Har Herr Treffenberg gifvit en oriktig officiel uppgift, så må han icke komma med förebråelser, för det man ansett den tillförlitlig. Då sådant kan framkomma från det hållet, må man emellertid icke undra öfver, om derifrån påstås hvad som helst.

I hufvudsaken har jag uttalat mig förut och tror, att jag, liksom flere lika tänkande talare, gjort det på ett humant sätt. Riksdagen får nu afgöra saken; men mot beskyllningar, att majoriteten i denna Kammare icke vill eller kan pröfva det rätta eller snart sagdt med flit gör orätt, har jag icke kunnat underlåta att inlägga protest och skall framgent så göra.

Häruti förenade sig Herr *Sandstedt*.

Herr Key: Jag ber om ursäkt att jag åter tager till ordet, men jag har fått en direkt anledning dertill. Jag vill icke vidare inlåta mig i någon diskussion med den ärade representanten från Westerås rörande sjelfva saken, ty den är redan tillräckligt afhandlad; och känd sak är för öfrigt så god som vittnad. Icke heller vill jag upptaga Kammarens tid med något gennåle af den del af Herr Treffenbergs anförande, som var särskildt egnadt mig, i sammanhang hvarmed han insinuerade något om mitt förmenta "småmästerskap", om Thorild, om "allonge-perukstil i poesi" o. s. v., hvilket alls icke det ringaste hör hit. Jag vill endast uppehålla mig vid de uttryck han nyttjade om majoriteten och minoriteten i denna Kammare. Han sade nemligen att minoriteten — för den vore hans argumentation öfverflödig, emedan den egde både vilja och förmåga att följa det rätta. Jag ber att häri få af allt mitt hjerta instämna; ty jag hyser stor aktning för minoritetens både goda vilja och

goda förmåga. Men jag hoppas att den ärade talaren icke måtte med det anförda uttrycket hafva velat hos majoriteten inom Kammaren förneka om icke samma goda förmåga, dock samma goda vilja, grundad på ärlig öfvertygelse.

Herr Hjelm: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om icke den ärade representanten från Vestmanland uppkallat mig genom sitt påstående, att de, som icke vilja bifalla den ifrågavarande löneförbättringen, skulle gifva stenar i stället för bröd. Med anledning af de upplysningar han lemnade om inkomsterna för landssekreteraren i Vestmanlands län, ber jag att utur eu tidskrift för landstingen få meddela, att samme tjänsteman år 1870 var taxerad till 7,000 R:drs inkomst. I sammanhang dermed torde jag utur samma tidskrift få upplysa, att den förre landssekreteraren i Nyköpings län hade det uppgifna året endast 1,139 R:dr mindre inkomster än laudshöfdingen i samma län. Bland öfrige landssekreterare, för hvilka löneförhöjning föreslagits, torde jag slutligen få fästa uppmärksamheten på landssekreteraren i Norrbottens län, hvilken var med under den goda tiden och genom hållandet af en auktion på en enda dag förtenade 4,000 R:dr. Det var vid det tillfälle då Gellivara-verken såldes.

Jag vill icke längre upptaga tiden, men jag har ansett det vara min pligt att meddela Kammaren dessa upplysningar.

Herr Treffenberg: Jag skall börja med att förklara min djupa ledsnad deröfver, att ett yttrande som jag haft rörande majoriteten blifvit väsendtligen missförstådt — (Nej-rop hördes). — Herrarne behagade förutna mig åtminstone den frihet, som medgifves hvarje lifdömd, nemligen att få förklara sig! Jag sade icke annat, än att minoriteten bestode af personer, som hade förmåga och vilja att uppleta det rätta. Nu öfversattes detta yttrande så, som hade jag sagt, att jag ville fränkänna majoriteten både förmåga och vilja till detsamma. Det är en oberättigad slutsats. Så mycket har man rätt att sluta af mina ord — och det står jag för — att jag velat säga, att minoritetens förmåga att sätta sig in uti och sjelfständigt göra sig reda för det rätta i hvarje förekommande fråga eger icke majoriteten. Men jag har icke sagt, att icke majoriteten, så vidt dess synkrets räcker, följer det rätta. Jag undanber mig alla tillrättavisningar, som jag icke förtjenar.

Herr Rundbäck syntes taga humör deröfver, att min nyss gjorda kalkyl öfver landssekreterarens i Westerås inkomster skulle stå i strid med hvad Konungens Befallningshafvande uppgifvit hos Kongl. Maj:t, men en sådan stridighet förefinnes icke. Min kalkyl gällde år 1873 och Konungens Befallningshafvandes uppgift afser år 1872. År 1872 uppgick expeditionslösen till 2,986 R:dr 20 öre, hvaremot den år 1873 nedgått så mycket, att den i slutet af November ännu ej hunnit fullt upp till 2,000 R:dr. Här förefinnes således i verkligheten en betydlig skilnad.

Man har sagt mig, att, under det jag på ett ögonblick aflägsnat mig ur Kammaren, Herr Hjelm påstått, att jag sistlidne år varit taxerad till 7,000 R:dr. Var det så — Herr Hjelm? Jaså! Herr Hjelm justerar

uppgiften så, att den afser år 1870. Ja det är riktigt! Då var jag taxerad till 7,000 R:dr, men min taxering har sedan nedgått till det belopp jag nämnt. Jag har icke förnekat det förhållande, att det funnits år, under hvilka inkomsterna varit fullt tillräckliga och till och med lemnat öfverskott, men i medeltal hafva de icke räckt till, utan jag har, som jag sagt, under min tjänstetid fått släppa till omkring 10,000 R:dr, och detta, utan att det någonsin gått öfverdådigt till i mitt hus. Jag vill i detta fall vädja till mina kamrater från Vestmanland, af hvilka jag dock i detta ögonblick icke ser någon enda vara tillstädes.

Herr C. I. Bengtsson: Jag vill endast yrka bifall till Utskottets förslag och på samma gång beklaga, att Herr Treffenberg den ena gången efter den andra söker att reta så väl minoriteten som majoriteten inom denna Kammare. Efter mitt förmenande gör han derigenom mera skada åt den sak, som han vill försvara, än han befordrar framgången deraf, och jag hoppas, att ett sådant sätt att gå till väga ej måtte blifva inom Kammaren upprepadt.

Öfverläggningen var slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels att, med afslag å berörda hemställan, det förslag måtte antagas, som Friherre Funck i sin vid detta moment afgifna, utlåtandet bifogade reservation framställt. Herr Talmanen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till Utskottets förslag. Votering blef emellertid begärd; och skedde alltså nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under litt. b. i sextonde punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej; har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt af Herr Friherre F. A. Funck i hans vid detta moment afgifna, utlåtandet bifogade reservation.

Omröstningen företogs och utföll med 96 ja mot 52 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

17:de punkten.

Utskottets hemställanden i denna punkt biföllos.

18:de punkten.

Litt. a.

Momentet bifölls.

Efter föredragning af *litt. b*, lemnades på begäran ordet till

Herr Hörnfeldt: Då jag icke kunnat biträda det af Utskottet uti denna punkt framställda förslag, ber jag endast att såsom skäl för min afvikande mening få anföra hvad vid flere föregående tillfällen anförts, nemligen att man ej torde böra lemna något dyrtidstillägg åt tjänstemän, som redan förut hafva en i förhållande till det arbete, som de uträtta, tillräcklig aflöning. Hvad nu landtränmästarne beträffar, så kan man väl ej anse deras arbete vara mera träget, än att det till fullo är betaldt genom deras nuvarande aflöning och jag yrkar derföre afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Grefve Sparre: Den siste talaren har icke anført något annat skäl för afslag å Utskottets förevarande hemställan, än att man icke borde gifva ökade löner åt tjänstemän, som icke hafva träget arbete. De ifrågavarande tjänstemännen skola dock hvar enda dag hela året om sitta på sitt embetsrum från klockan 10 på förmiddagen och till middagen. Anse Herrarne det icke vara tillräckligt?

Dessutom hafva de att uppgöra sina redogörelser och räkningar, för hvilkas afslutande de fleste af dem måste skaffa sig biträden, hvilka de nog få betala dyrt, och för det arbete, som de sålunda uträtta, hafva de, t. ex. uti ett af de största länen i riket, nemligen Elfsborgs län, en inkomst af omkring 3,000 R:dr. Kan någon väl anse det vara en tillräcklig lön för en tjänsteman, som förvaltar så högst betydande medel? Jag tviflar på, att det finnes någon kassör på något större handelskontor uti vårt land, hvilken har så liten lön som 3,000 R:dr, åtminstone har jag mig bekant, att till och med uti landsortsbanker kassörerne hafva 5,000 till 6,000 R:dr. Är det då för mycket att gifva 3,000 R:dr åt den, som har millioner under sin förvaltning och tillika hvarje dag på året är sysselsatt på sitt embetsrum?

Jag kan omöjligt tro, att den ärade talaren haft allvar med att neka det nu ifrågavarande anslaget, och jag tror icke att någon här uti Kamraren skall våga påstå, att kassörer med ett så stort uppbördsmanansvar och så trägen sysselsättning skola nöja sig med ett årligt arvode af 3,000 R:dr.

Som det endast varit några få af Utskottets ledamöter, hvilka emot beslutet i denna punkt reserverat sig, hoppas jag ej behöfva vara mångordig, då jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Med anledning af den siste talarens yttrande vill jag fästa uppmärksamheten på, att, ehuru han påstod, det de ifrågavarande tjänstemännen vore sysselsatta hvarje dag hela året om, medgaf

han likväl, att tjänstgöringen inskränkte sig till tiden emellan klockan 10 och 12 på förmiddagen.

Hvad beträffar den framställda jämförelsen mellan räntmästarne och kassörerne hos banker, så torde väl, efter mitt förmenande, det vara en väsendtlig skilnad emellan det arbete, som af kassörer utföres på kontoren och det, som kan upptaga en landtränkmästares tid. I allmänhet torde också denne sistnämnde hafva tillräcklig tid öfver för att äfven kunna sysselsätta sig med enskilda angelägenheter, och kastar man en blick på taxeringslängderna, torde man af dem äfven kunna finna, att det ej finnes någon landtränkmästare i riket, som icke har inkomst af någon sysselsättning bredvid statens tjänst.

Jag tror mig icke behöfva anföra något vidare skäl för afslag å Utskottets förslag och ber slutligen att få säga den siste ärade talaren, att då jag gör någon framställning, är densamma alltid allvarligt menad.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Sedan Herr Hörnfeldt nu yttrat sig i frågan, finner jag mig icke hafva något vidare att tillägga, hvarföre jag inskränker mig till att instämma uti det af honom framställda yrkande.

Herr Nils Larson: Den förste talaren i denna fråga, hvilken yrkade afslag å Utskottets hemställan, nämnde, att i de fall, der tjänstemännen hafva tillräcklig aflöning förut och icke synnerligt mycken sysselsättning uti sin tjänst, bör man icke gifva någon lönetillökning.

Hvad nu först beträffar tillräckligheten af den till landtränkmästarne hittills utgående aflöning, så ber jag att få säga, det jag ej kan vara af samma åsigt som han. Efter min tanke är nemligen icke deras aflöning, sådan den hittills varit bestämd, tillräcklig för embetsmän i deras ställning och med det stora uppbördsmannaausvar, som åligger dem. Lönerne äro i allmänhet för dem beräknade till 3,000 R:dr; i några län till högre belopp, men uti Gotlands, Jemtlands, Westerbottens och Norrbottens län till endast 2,500 R:dr. Kan någon nu verkligen på fullt allvar vilja påstå, att 2,500 R:dr i nuvarande tid och med hänsyn till de lönebelopp, som finnas bestämda för åtskilliga andra embets- och tjänstemän i staten, skulle vara en tillräcklig aflöning för våra landtränkmästare? Om så vore, att de skulle vara tillräckliga nu med de lefnadskostnader, som för närvarande gälla, skulle man dermed också säga, att de varit för högt tilltagna för några år sedan, men det har jag dock icke hört från något håll uppgifvas, och om åter deras löner icke förut varit för höga, så lärer, enär det nu är fråga om, icke en definitiv lönetillökning, utan ett tillfälligt dyrtidstillägg, behofvet för dessa tjänstemän af ett sådant tillfälligt tillägg vara lika stort, som vi ansett det vara för många andra tjänstemän, hvilka vi vid behandlingen af de särskilda hufvudtitlarne icke vägrat dyrtidstillägg.

Hvad vidare beträffar den andra anmärkningen, nemligen att landtränkmästarne icke skulle vara tillräckligt sysselsatte uti sin tjänst, så torde jag få upplysa den förste talaren om att, då han vid sitt senare uppträdande förklarar sig uppfatta en annan talares mening så, som om tjänstgöringen för landtränkmästarne å deras embetsrum icke skulle upp-

taga längre tid än från klockan 10 till klockan 12 hvarje dag, han der- vid åtskilligt misstagit sig. Denne andre talare förklarade, att den tid, hvarunder tjänstgöringen skulle utöfas å embetsrummet, räckte från klockan 10 förmiddagen till middagen, men uppenbart är, att han be- gagnade ordet "middag" i den mening, att han dermed afsåg, icke mid- dag efter soltiden, d. v. s. klockan 12 på dagen, utan den tid, då man här i landet brukar intaga sin middagsmåltid, och att så är, måste väl hvar och en, som något känner till våra förhållanden, medgifva, ty icke lärer väl någon landtränmästare låta lägga sig det till last att efter klockan 12 på dagen icke finnas på embetsrummet, utan han måste vara der åtminstone till klockan 2 och, efter hvad jag tror, skall man aldrig finna landtränteriet stängdt, om man kommer dit före klockan 2. Nu torde visserligen somliga dagar kunna hända, att han icke är fullkomligt upptagen af sin tjänst under dessa timmar, men hvad nytta kan han väl derutaf hafva, då han i alla händelser måste uppehålla sig på embets- rummet? Icke torde det kunna bidraga mycket till fyllande af hans lefnadsbehof, om han under någon stund af dessa timmar icke har full sysselsättning. Då vi redan förut lemnat dyrtidstillägg åt andra tjänste- män, hvilka hafva högre aflöning än dessa landtränmästare, och på hvilka man i afseende å lefnadssättet icke kan hafva så stora anspråk, kan jag för min del icke annat än yrka bifall till Utskottets hemställan uti denna punkt.

I detta yttrande instämde Herr *Öhlin*.

Herr *Rylander*: Det var egentligen med anledning af ett yttrande utaf Grefve *Sparre* som jag begärde ordet. Han uppgaf, att landträn- mästarne vore sysselsatte på sitt embetsrum från klockan 10 till klockan 2 hvarje förmiddag hela året om. Jag ber då att få upplysa om, att jag vid flera särskilda tillfällen besökt landtränteriet både kl. 10, kl. 11 och kl. 12 på förmiddagen utan att träffa honom. Jag har då frågat efter på landskontoret och dervid fått till svar, att landtränmästaren brukar komma upp emellan kl. 12 och 1. På grund häraf vågar jag således påstå, att han har mycket litet att göra.

Man har här jemfört de ifrågavarande tjänstemännen med kassörer på handelskontor, men man bör dervid dock betänka, att på dessa kon- tor förekomma mycket strängare och helt andra göromål än på land- tränterierna. Såsom här också blifvit upplyst, kunna landtränmästarne förena flera tjänster, och jag vet ock att de innehafva sådana, hvaraf de erhålla inkomst, och jag finner i följd häraf tillräckligt skäl för att anse det nu föreslagna dyrtidstillägget för fullkomligt öfverflödigt, och för att således yrka afslag å Utskottets förevarande hemställan.

Herr *Jöns Rundbäck*: Det förvånar mig, att någon kan vilja upp- träda till försvar för Utskottets hemställan i denna punkt, då man icke hade ett ord att säga, när det var fråga om landskamrerarne och var belåten med ett afslag å Utskottets förslag beträffande dem. Efter hvad jag har mig bekant, äro dock deras göromål så stora, att de ingalunda kunna jemföras med landtränmästarnes. Jag känner särskildt en lands-

kamrerare, som sökt en räntmästare-tjänst och med största nöje skulle hafva mottagit densamma till följd af den lindring i göromål, som han derigenom skulle hafva fått. Under sådana förhållanden och då man icke åt landskamrerarne beviljat den efter mitt förmenande för dem särdeles behöfliga löneförhöjning, tror jag icke att det ringaste skäl finnes för att åt de nu ifrågakvarande tjänstemännen, hvilka jag anser vara de bäst lottade af landtstatens tjänstemän, lemna någon löneförhöjning. Jag yrkar således afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Cefen för Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: Om jag icke misstager mig, yttrade den siste talaren, att, då man icke framställt något yrkande om bifall till Utskottets förslag, när det gällde löneförhöjning åt landskamrerarne, så framgick deraf, att man varit fullkomligt belåten med det fattade beslutet om afslag. För att det icke måtte tydas på så sätt, ber jag att få förklara, det jag åtminstone alls icke var belåten med Kammarens förslag, men jag trodde, att efter den votering, som nyss förut egt rum angående lönetillökning åt landssekreterarne, det skulle vara föga hopp om en annan utgång, i fall man ställde till en votering i fråga om landskamrerarne eller toge upp en debatt derom. Jag var således då lika litet belåten, som jag skulle kunna vara det, om Kammaren afslog det begärda dyrtidsillägget för de nu ifrågakvarande tjänstemännen, och yrkar jag därför bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Key: Den konsekvens, som ledt Stats-Utskottet vid de föregående besluten, har icke här gjort sig gällande. Utskottet har förut uttalat den åsigt, att de tjänstemän, hvilka hade sina hufvudsakliga inkomster af sportler, icke borde komma i åtnjutande af dyrtidstillägg; men, då det är känt att äfven landtränstmästarna till icke obetydlig del åtnjuta sportler, hade väl konsekvensen fordrat att icke heller desse tjänstemän skulle erhålla lönetillägg. Det är på denna grund som reservationen tillkommit, och reservanterne äro ingalunda, såsom den ärade representanten från Wenersborg yttrade, några få -- de äro tio af denna Kammars tolf ledamöter i Utskottet, och detta kan väl icke sägas vara några få.

Hvad nu beträffar frågan om sportler, så ber jag få särskildt erinra att ganska många landtränstmästare äfven hafva sådana genom den åttendedels procent de få uppbära i remisslage å bränvinsmedel. Detta är onekligen en slags sportler som icke äro så obetydliga.

Jag tror att under sådana förhållanden reservanterne bättre än Utskottets majoritet bevarat den konsekvens i besluten, som jag tagit mig friheten framhålla såsom önskvärd, och anhåller jag fördenskull om bifall till reservanternes förslag.

Herr Statsrådet Bergström: Med anledning af hvad den siste ärade talaren uppgaf om remisslaget å bränvinsmedlen tillåter, jag mig yttra några ord.

Det är sannt att landtränstmästarnes inkomster af dessa medel ej skulle vara så ringa om de verkligen remitterades; men så är icke öfver allt

allt förhållandet, utan dessa medel ingå på många orter till länets kassor, och vid sådant förhållande läser man finna att landtränsmästarens inkomst af dessa medel i sjelfva verket är ringa eller ingen. Det har till och med inträffat att en landtränsmästare kommit in till regeringen med anhållan att åtnjuta ersättning för misstiad remisslage å dessa medel. Landtränsmästarens sportler äro dessutom i den Kongl. propositionen inberäknade i deras löneförmåner och böra således icke kunna inverka något på frågan.

Herr Hörnfeldt: Om man nu anser 2,500 eller 3,000 R:dr vara en alltför ringa lön för en tjänstemans tarfliga bergning, så bör man likväl härvid taga i betraktande huruvida eller icke tjänsten är sådan att dess innehafvare kan bredvid densamma sköta andra göromål, derpå han kan hafva inkomst. Så har jag åtminstone resonnerat, då jag reserverat mig emot Utskottets majoritet i denna fråga. Jag har ansett att landtränsmästare hafva så litet att göra, att de hafva mycken tid öfrigt att egna sig åt andra inkomstgifvande sysselsättningar, och derföre har det också synt mig såsom om de vore ganska tillräckligt aflöuade med 2,500 å 3,000 R:dr.

Hvad beträffar Herr Nils Larsons uppgift om landtränsmästaren i Jemtland så är verkliga förhållandet att enligt taxeringslängderna, som jag haft tillfälle att se, denne tjänsteman är taxerad för högre inkomst än någon annan dylik i hela riket, nemligen till 5,000 R:dr, hvaraf synes framgå att hans tid medgifver honom att egna sig åt andra inkomstbringande göromål, och förefaller det mig derföre som om hans lön vore ganska tillräcklig. Jag yrkar afslag å Utskottets och bifall till reservanternas förslag.

Herr Nils Larson: I afseende å den sista anmärkningen, som gjordes emot mitt förra yttrande, ber jag endast få erinra derom att jag alldeles icke talat uteslutande för landtränsmästaren i Östersund, utan jag har talat för rikets landtränsmästare i allmänhet, och, hvad beträffar den omständigheten, som den näst föregående talaren åberopat, att landtränsmästaren i Östersund för ett par år sedan var taxerad för en inkomst af 5,000 R:dr, så vet jag icke om sådant bestämdt bevisar att han har stora inkomster af *sysselsättningar* bredvid sin tjänst. Det kan ju åtminstone låta sig tänkas att han kan hafva varit af taxeringskomiténs ansedd att ega inkomst af enskildt kapital, som ju sålunda kan vara inberäknadt i taxeringsbeloppet. Härom vill jag dock icke tvista — det vissa är att hans inkomst af tjänsten uppgår med lön och sportler till allenast 2,900 R:dr, deraf 2,500 R:dr ordinarie och 400 R:dr extra inkomster.

Anledningen hvarföre jag begärde ordet var emellertid egentligen en talares på calmarbänken anmärkning beträffande det s. k. remisslaget å bränviismedlen. Denna anmärkning har emellertid Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet redan besvarat dermed att dessa medel icke öfver allt remitteras utan att det tvärtom hör nästan till undantagen att så sker, och i så fall har ju tränsmästaren ingen inkomst

deraf. Jag vill härtill lägga att det finnes åtskilliga län här i landet. der alls ingen bränvinstillverkning utöfvas och der således ingen remisslage kan ifrågakomma.

Herr Grefve Sparre: Den ärade talare på norrlandsbänken, som yttrat olika mening med mig i denna sak, har sagt att han icke vill bevilja landtränkmästarna dyrtidstillägg derföre att de kunde sysselsätta sig med andra saker och hafva inkomst deraf. Jag vill nu fråga Herrarne om en menniska, som hvarenda förmiddag skall vara på sitt embetsrum och derjemte har sina räkenskaper att sköta, kan vara att disponera till andra sysselsättningar? Förmiddagen är väl dock den hufvudsakliga arbetstiden, och den, som då är upptagen af sin tjänst, tror jag verkligen icke kan sköta särdeles mycket annat. Hafva Herrarne någonsin hört talas om att man lånar en kassör i en bank eller på ett enskildt kontor med afseende derå att han skall kunna skaffa sig inkomster derbredvid? Är det icke just med afseende derpå att sådana personer, som hafva stora kassor om händer, icke skola falla i frestelse att fingra på dessa, som man försör dem med löner, hvarpå de kunna hafva sin anständiga bergning? Kunna nu Herrarne påstå att en äldre man, såsom dessa landtränkmästare ofta äro, har en någorlunda anständig bergning af 2,500 à 3,000 R:dr? Jag tror det icke. Jag vill dessutom fästa Herrarnes uppmärksamhet derå, att det är endast för 15 landtränkmästare som Kongl. Maj:t äskat förhöjning; de öfriga hafva ansetts ega tillräcklig inkomst, och dessa äro sannolikt de, hvilka ega betydligare remisslage å bränvinsmedel. Denna remisslage är för de nu till löneförbättring föreslagne iuberäknad i hvad Kongl. Maj:t uppgifvit, men desamma minskas för hvarje år till följd deraf att bränvinsmedlen numera, till förekommande af onödig omgång, till stor del kvarstanna å ränteriet och utbetalas derifrån i stället för att öfversändas till Statskontoret.

En ärad talare på göteborgsbänken uttalade sin förvåning deröver att ingen yttrade sig till förmån för landskamererarne under det landtränkmästarna hade så ifriga förespråkare. Ja, jag får bekänna att åtminstone jag ansåg Kammarern genom sitt nyss beträffande landssekreterarne fattade beslut hafva velat uttala en princip som gällde äfven landskamererarne, och jag ansåg det derföre icke löna mödan att tala för desse.

Herr Hæggström: Denna fråga om löneförhöjning — jag säger med afsigt, såsom en föregående talare, *löneförhöjning* icke dyrtidstillägg — är ett tema med de mest varierande variationer. Man uppletar alla möjliga och omöjliga skäl så snart det gäller denna fråga: att skaffa tjänstemännen löneförhöjning. Man säger, att ett redbart arbete bör ersättas med en motsvarande aflöning, och derföre yrkar man på löneförhöjning. Jag får dock erkänna att jag icke hört detta skäl åberopas beträffande ifrågavarande tjänst, troligen derföre att den är en af de beqvämaste bland statens många beqväma tjänstebefattningar. Herr Grefve Sparre har upplyst att landtränkmästaren är sysselsatt på embetsrummet hela förmiddagen hvarje dag året om. Jag förmodar dock att Herr Grefven låter pruta något med sig, ty han är väl åtminstone ledig om helgdagarne. Denne tjänsteman är således upptagen af sin tjänst cirka 300

dagar om året, högst 3 timmar hvarje dag, och, med beräkning af 3,000 R:dr lön, har han således en inkomst af 10 R:dr om dagen eller jemt så mycket som ledamöterna af denna Kammare. Jag har aldrig hört att att detta arvode, som bestås Kammarens ledamöter, har varit ansedt för lågt, tvärtom; ja, jag vill till och med minnas, att man någon gång väckt motion om dess nedsättande. Och dock tror jag man kan säga, att vi hafva mångdubbelt mer att göra än herrar landträntmästare, hvarföre jag också vågar påstå att dessa äro ganska tillräckligt aflönade.

Man har jemfört dessa tjänstemän med kassörer hos enskilda bolag etc. Jag kan icke medgifva att de kunna med hvarandra jemföras. Den enskilde kassören kan afskedas när som helst; han är kassör i dag — i morgon farväl! Icke så statens embetsman. Han må sköta sin tjänst väl eller illa, så sitter han ändock kvar i godan ro, och när han uppnått en viss ålder — får han pension. Detta är, skulle jag tro, en skillnad, som ej bör förbises.

Jag vill icke vidare upptaga Kammarens tid; af hvad jag anfört torde det vara klart att jag yrkar afslag å Utskottets och bifall till reservanternes förslag.

Grefve Sparre: Endast en liten anmärkning med anledning af den siste ärade talarens yttrande. Han säger att landträntmästaren har lika mycket betaldt som Andra Kammarens ledamöter, eller 10 R:dr om dagen. Ja väl! Men dessa 10 R:dr få väl anses vara endast ett tillägg till våra öfriga inkomster, eller månne den ärade talaren afsagt sig sina öfriga inkomster och öfverlemnadt dem åt någon annan? Jag förmodar han icke så gjort; men landträntmästaren deremot, han har ingenting annat än sin lön. Jag tror derföre att dessa förhållanden icke äro med hvarandra jemförliga. Vi böra tänka oss att hvar och en skall njuta betalning i förhållande till hans arbete och, om det är sannt att en enskild kassör har 5 å 6,000 R:drs lön, så synes väl 2,500 å 3,000 R:dr vara väl litet för en landträntmästare. Nu säger den ärade talaren: en landträntmästare har stadig tjänst, han kan icke rubbas derifrån, men kassören, han kan afskedas när som helst, och derföre kan den senare icke åtnöjas med så litet som den förre. Men jag frågar: om en kassör behöfver 5 å 6,000 R:dr, huru är det då möjligt för en landträntmästare att lefva på 3,000? I detta fall blir den ärade talaren mig svaret skyldig.

Herr Hæggström: Jag trodde det redan vara under diskussionen upplyst, att landträntmästarna kunna hafva inkomster på sidan om sina tjänster, och hvarföre detta? Jo, derföre att deras tjänst lemnar dem en god och rundlig tid öfrig att åtaga sig och utföra andra uppdrag. Det är detta som icke bör förbises. Jag fortfar i mitt yrkande på bifall till reservanternes förslag.

Herr Åke Andersson: Jag får förklara, att med den kännedom jag har om landträntmästarens i Malmöhus län göromål, jag anser dessa tjänstemän vara tillräckligt aflönade med tio R:dr om dagen, helst de derjemte kunna åtaga sig biförtjänster, och yrkar jag för den skull bifall till reservanternes förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställde Herr Talmannen, enligt de yrkanden som förekommit, propositioner å så väl bifall som afslag och fann ja vara öfvervägande för den senare meningen. Votering blef likväl begärd, och sedan beslut fattats derom att bifall till Utskottets förslag finge uppställas såsom ja-proposition, skedde omröstning enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd voteringsproposition, lydande sålunda:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. b i 18:de punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Efter röstsedlarnes öppnande och sammanräkning visade sig att 45 ledamöter röstat ja och 97 nej, hvadan Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

19:de punkten.

I anledning af hvad Utskottet i denna punkt föreslagit under *Litt. a* yttrade:

Chefen för Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: Jag fruktar att trötta Kammaren, då jag hemställer, att Kammaren, särskildt hvad beträffar länsnotarier och landskanslisters, ville göra ett undantag från den allmänna grundsatsen, att dyrtidstillägg icke skall beviljas för år 1874. Såsom Kammaren torde erinra sig, föreslog Kongl. Maj:t vid sistlidna års riksdag förhöjning i länsbokhållarnes och landskontoristernes löner, för de förre från 1,000 till 2,000 R:dr och för de senare från 500 till 1,000 R:dr. Denna framställning blef icke obetingadt bifallen af Riksdagen, utan Riksdagen ställde, för provisoriskt höjande af aflöningen för länsbokhållare, landskontorister och länsmän, till Kongl. Maj:ts disposition ett extra anslag af 100,000 R:dr. Kongl. Maj:t blef derigenom satt i tillfälle att för innevarande år öka lönerna, för länsbokhållarne med 700 R:dr och för landskontoristerne med 400 R:dr. Otvifvelaktigt hade regeringen vid sistlidne riksdag äskat löneförhöjning jemväl för länsnotarierna och landskanslisterna, derest någon framställning i sådant syfte inkommit från Kongl. Maj:ts befallningshafvande, men ingen af cheferne hade tänkt på dessa tjenstemäns behof af löneförbättring. Regeringen har nu sökt godtgöra detta, i det regeringen föreslagit, att länsnotariernes löner skulle höjas från 750 R:dr till 2,000 R:dr och landskanslisternes från 500 R:dr till 1,000 R:dr. Denna framställning har icke blifvit obetingadt förordad

af någon inom Utskottet, men åtskilliga reservanter bland Första Kammarens ledamöter hafva föreslagit, att för år 1874 tillfällig löneförhöjning till belopp motsvarande den, som sistlidne riksdag beviljades länsbokhållarne och landskontoristerne, måtte beviljas länsnotarier och landskanslister samt att för detta ändamål måtte anvisas ett belopp af 26,400 R:dr. Denna framställning tager jag mig friheten understödja. Landskanslistens lön är för närvarande 500 R:dr, eller 100 R:dr mindre än vaktmästarens, och länsnotariens uppgår till 750 R:dr. Om det af Första Kammarens reservanter ifrågasatta dyrtidstillägg af Riksdagen beviljas, skulle länsnotarien erhålla 1,450 R:dr och landskanslisten 900 R:dr, och jag tror, att billigheten bjuder att bevilja detta tillägg. Man har väl antagit, att landskanslisterne skulle hafva tillfälle till biförtjenster genom att tillhandagå rättssökande med kommissioner, men denna källa har numera utsinat och jag betviflar att den för närvarande lemnar något nämnvärdt bidrag till bestridande af lefnadskostnaderna. Jag anhåller enständigt, att Kammaren i förevarande fall ville göra ett undantag och bifalla hvad reservanterne föreslagit.

Grefve De la Gardie: Jag erkänner villigt, att då i en fråga, sådan som den förevarande, angående dyrtidstillägg åt tjänstemän, en allmän princip blifvit uppställd och af Riksdagen godkänd, man icke bör frångå densamma utom i trängande fall. Ingen regel finnes dock utan undantag, och Utskottet, likasom denna Kammare och Riksdagen i dess helhet, har äfven medgifvit undantag från den allmänna regel, som vid denna riksdag blifvit uppställd i fråga om dyrtidstillägg för år 1874, och här föreligger nu ett fall, der, enligt mitt förmenande, alla skäl tala för att göra ett undantag från den gällande principen. Löneförmånerna för ifrågavarande lägre tjänstemän äro både i och för sig och i jembförelse med de löner, som innehafvas af deras vederlikar inom andra ämbetsverk, orimligt små, isynnerhet om man tager i betraktande deras särdeles makt-påliggande och tränga arbete. Länsnotarien åtnjuter i ordinarie lön 750 R:dr och har dertill rätt att af landssekreteraren uppbära ett särskildt arvode af 250 R:dr, så att hela hans löneinkomst endast uppgår till den ringa summan af 1,000 R:dr, och dock erfordras på denna plats en person med framstående juridisk bildning och förmåga, enär han måste vikariera för landssekreteraren och i flera fall sköta en stor del af dennes åligganden, emedan landssekreteraren icke sjelf kan hinna med alla sina göromål. Landskanslisten har i lön 500 R:dr, eller 100 R:dr mindre än vaktmästaren, och om man också icke kan säga, att hans befattning fordrar särdeles stor förmåga och framstående intelligenta egenskaper, så är den dock i hög grad ansvarsfull och trägen, så trägen att det i folkrika län är absolut omöjligt för en person att ensam sköta densamma, så vida han icke erhåller biträde af personer, som tienstgöra på landskansliet, dels utan ersättning i hopp om framtida befordran och dels mot någon godtgörelse ur landssekreterarens enskilda kassa. Genom förra Riksdagens beslut hafva länsnotariens och landskanslistens kamrater och vederlikar på kontorssidans erhållit lönetillökning för innevarande år, och det skulle därför vara hårdt för länsnotarien och landskanslisten, som hafva fullt upp lika mycket, om icke mera att göra, att nu blifva förvägrade en väl-

förtjent löneförhöjning. Kammaren har redan gjort ett undantag från den allmänna regeln i fråga om tjänstemännen vid Statistiska Centralbyrån, och ingen kan vara mera villig än jag att erkänna, att dessa tjänstemän äro träget sysselsatta, då jag kanske mer än de flesta varit i tillfälle att bedöma den störtsjö af siffror och hagelskur af frågor, som regnar öfver dem, men de ifrågavarande tjänstemännen äro äfven i hög grad träget sysselsatta, under det att deras löner äro orimligt små. Jag vågar därför hemställa om bifall till den reservation, som blifvit afgifven af åtskilliga ledamöter af Första Kammaren, genom hvars antagande hvarje länsnotarie skall erhålla en löneförhöjning af 700 R:dr och hvarje landskanslist af 400 R:dr.

Herr *Carlson* instämde uti Grefve De la Gardies anförande.

Herr F. F. Mæchel: Äfven jag tillåter mig hemställa, att Kammar-
aren ville ändra Utskottets förslag i förevarande punkt. Länsnotarierna hafva alltid ansetts likställda med länsbokhållarne, och jag vågar påstå att att om deras befattningar, i afseende å göromålens vigt och omfattning, icke stå framför länsbokhållarnes, så stå de åtminstone icke efter dem, och det synes mig derför, som om befattningarna borde vara lika aflönade. Detta blir dock icke förhållandet för år 1874, derest Utskottets förslag bifalles.

Jag föreställer mig, att Utskottets ledamöter icke haft full kännedom om det arbete, som åligger länsnotarierna. Det torde därför tillåtas mig, som är temligen väl underrättad i detta afseende, åtminstone hvad angår göromålen vid landskansliet i ett af rikets största län, jag menar Wermlands, att derom nu meddela några upplysningar. Herrarne må icke tro, att länsnotariebefattningen tillhör den i denna Kammar ofta framhållna kategori af tjänster, hvars innehafvare endast skulle behöfva arbeta några timmar om dagen, nej, jag kan försäkra att de i allmänhet äro sysselsatta från morgon till afton och stundom ett godt stycke in på natten. Det förhåller sig nämligen så, att landssekreterarens tid är till stor del upptagen af löpande ärenden, och när dertill kommer att han måste tillsätta mycken tid för samtal med länets innevånare, hvilka besöka honom, dels för att rådgöra med honom om sina orters angelägenheter och dels för att inhemta upplysningar om fortgången af hvarje-handa under handläggning varande ärenden, så framgår deraf att landssekreteraren icke kan i någon väsentlig mån sysselsätta sig med uppsättande af utslag. I följd häraf blir det länsnotariens åliggande att uppsätta utslag icke blott i utsökningsärenden, utan äfven i ekonomi- och politimål, hvilka, såsom Herrarne veta, kunna vara ganska invecklade, vidlyftiga och inaktpåliggande. Dessutom har länsnotarien skyldighet att vid ledighet för landssekreteraren förrätta hans tjänst, och häraf torde Herrarne finna, att befattningen fordrar en man med såväl juridisk skicklighet som erfarenhet och moget omdöme, hvarföre densamma icke gerna kan uppdragas åt en nybörjare eller ung jurist. Nu frågar jag, om det kan anses lämpligt, att en sådan person aflönas med endast 750 riksdaler och rättighet till andel i sportlerna till ett belopp af 250 riksdaler? För min del kan jag icke tro, att någon vill påstå att en person,

som riktigt skall sköta en sådan tjänst, är tillräckligt aflönad med detta belopp. Man har talat om att landskanslisterna kunna förtjena något genom kommissioner, men länsnotarierna hafva för visso sällan tid att skaffa sig sådana biförtjenster.

Landskanslisternas göromål bestå hufvudsakligen uti att föra diariet och uppsätta den vanliga korrespondensen och äro således icke renskrifveregöromål, utan fordra stor ordentlighet och en viss skicklighet. Det är tydligt, att de som innehafva dessa befattningar icke kunna vara belåtna med den ringa lönen af 500 riksdaler. Nu har Kongl. Maj:t äskat en löneförhöjning för åren 1874 och 1875, så att länsnotariernas löner skulle uppgå till 2,000 riksdaler och landskanslisternas till 1,000 riksdaler, men då Utskottet för nästkommande år endast tillstyrkt en del af det belopp, Kongl. Maj:t föreslagit, anser jag mig icke kunna med hopp om framgång yrka att Riksdagen för 1874 skall bevilja hela det belopp, Kongl. Maj:t för detta år äskat. Då likväl såväl länsbokhållare som landskontorister redan vid förra riksdagen beviljats en löneförhöjning för innevarande år, de förre af 700 riksdaler och de senare af 400 riksdaler, så fordrar billigheten att ett motsvarande belopp tilldelas länsnotarierna och landskanslisterna. Då dessa tjänstemän eljest äro likställda med länsbokhållarna och landskontoristerna, vore det orimligt och orättvist om de skulle olika behandlas i fråga om löneförmånerna. Man kan väl invända och har invändt: hvarföre begärde icke Kongl. Maj:t förra året löneförhöjning äfven för dem? Herr Departementschefen har till svar härpå upplyst, att någon anmälan i detta afseende då icke inkommit till Kongl. Maj:t, och att Kongl. Maj:t icke ansett sig böra utan en sådan anmälan göra någon framställning till Riksdagen. Jag behöfver icke fästa uppmärksamheten derpå, att här ej är fråga om afvikelse från den följda principen om vägrande af dyrtidstillägg för innevarande år, ty i förevarande fall är icke fråga om dyrtidstillägg, utan om löneförhöjning, eller åtminstone om en provisionel sådan.

Man kan väl här, likasom då det var fråga om landssekreterarna, invända, att en komité blifvit tillsatt för afgifvande af förslag till en definitiv löne reglering för landsstaten, och att man i afvaktan på detta förslag icke borde vidtaga någon förändring i fråga om lönerna, men äfven om komitén skulle hinna få sitt arbete färdigt så tidigt, att proposition i ämnet kunde aflåtas till nästa riksdag, så är det därför icke sagdt, att organisationen då blir genomförd, och det kan väl icke vara billigt, att tjänstemän med små inkomster skola vänta på en välbehöflig fyllnad i lönen, till dess Riksdagen hunnit besluta i organisationsfrågan.

Jag hemställer, att Kammaren ville bifalla den reservation, som blifvit afgifven af Första Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet.

Herr Jöns Rundbäck: Då jag hade ordet i fråga om landssekreterarna, anmärkte jag att jag ville afslå det för dem äskade dyrtidstillägg äfven af det skäl, att löneförhöjning blifvit ifrågasatt för länsnotarier och landskanslister, och att således den ersättning, som landssekreteraren för närvarande till dem utbetalade, borde försvinna eller åtminstone förminska. Det är gifvet, att jag dermed också sagt, att länsnotarierna och landskanslisterna äro för ringa aflönade och jag hyser i

denna fråga fortfarande samma åsikter, som jag uttalade sistlidne riksdag. Att jag icke reserverat mig mot Utskottets förslag har berott derpå att jag icke visste huru det kunde komma att gå med landssekreterarne. De ifrågavarande tjänstemännens arbete är icke litet, deras biförtjänster blifva allt mindre och mindre, så att de verkligen stå i en bekymmersam ställning, och billigheten fordrar därför att en löneförhöjning beredes dem äfven för innevarande år. Man kan i detta fall likaså väl som i fråga om tjänstemännen vid Statistiska Centralbyrån, bryta den allmänna principen, och jag hemställer därför om bifall till reservanternes hemställan.

Herr Treffenberg: Jag vill begagna tillfället för att vid denna punkt, såsom jag för en stund sedan antydde vid en föregående, uttala mina åsikter angående de allmänna grunder, hvilka såväl Kongl. Maj:t som Stats-Utskottet hvar för sig följt i fråga om dyrtidstilläggen. Med all skyldig vördnad för Kongl. Maj:ts proposition kan jag icke återhålla den öfvertygelsen, att det varit önskvärdt om dyrtidstillägget i allmänhet beräknats högre för de lägre graderna och sedan i lämplig proportion af tagit uppåt. Med något mindre vördnad måste jag uttala mig om Stats-Utskottet, oaktadt jag nyss blifvit så illa åtgången. För Utskottets utlåntanden i dessa dyrtidstilläggsfrågor har nemligen, efter hvad allmänt är bekant, en kompromiss legat till grund. Jag vill ej obetingadt ogilla en kompromiss, då den har att jemka emellan vissa mera elastiska faktorer, såsom åtskilliga politiska och ekonomiska intressen, men *denna* kompromiss företer för mig ett ytterst vidrigt anlete, emedan den gått ut på att jemka emellan moraliska och därför oböjliga faktorer, såsom den enklaste rättvisa är. Denna kompromiss har också fått sin dom af en reservant bland Första Kammarens medlemmar i Utskottet, som förklarar, att i samma stund Riksdagen erkänt att tjänstemännens ställning försämrats sedan den tid, de nuvarande lönerna reglerades, i samma stund hade det också varit Riksdagens oafvisliga pligt att genast afhjelpa missförhållandet. Jag kan således icke i något hänseende godkänna Utskottets alla utlåntanden, för så vidt Utskottet tillstyrkt afslag å de äskade dyrtidstilläggen redan för innevarande år. För öfrigt har jag att anmärka emot de af Utskottet tillstyrkta dyrtidstilläggen, utom det att de äro för sena till tiden, att de äro för små till beloppen och för ojemnt fördelade i auseende till de olika behofven. Jag har nu uttalat min åsigt om den allmänna grundsats, som gjort sig gällande i fråga om dyrtidstilläggen.

Medan jag nu har ordet, vill jag anhålla, att lå man ej åtnöjts med min förklaring, i anledning af ett klandradt yttrande för en stund sedan rörande denna Kammares majoritet, och då man enskildt sagt mig, att min förklaring icke rättfärdigades af de ordalag, jag i mitt anförande begagnade, så vill jag, som vet med mig sjelf, att jag aldrig haft för afsigt att förolämpa, vare sig majoriteten i dess helhet eller någon af dess enskilda medlemmar, härmed offentligen afsäga mig förmånen att justera mitt anförande i denna del, på det att man icke ännu en gång må kunna slunga mot mig en förebråelse, af samma slag, som häromdagen Herr Danielsson gjorde, då han anmärkte att det icke vore någon konst att åstad-

komma en artificiell öfverensstämmelse mellan sina yttranden, då man ju kan "putsas upp" dem.

Herr *Englander* gaf tillkänna, att han förenade sig uti det yttrande som Herr Jöns Rundbäck angående förevarande fråga nyss afgifvit.

Härmed var öfverläggningen slutad. Derunder hade icke något annat yrkande förekommit, än att Utskottets hemställan måtte afslås och i stället det förslag antagas, som Friherre F. A. Funck m. fl. i sin vid detta moment afgifna, utlåtandet bifogade reservation framställt. Herr Talmanne gaf emellertid först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter på bifall till nyssnämnda förslag; och fann Herr Talmanne den senare propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Då likväl votering begärdes, bief, med anledning deraf och med upptagande af bifall till Utskottets förslag såsom ja-proposition, nu uppsatt, justerad och anslagen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. a i nittonde punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att för tillfällig löneförbättring åt länsnotarier och landskanslister under år 1874 skall anvisas ett belopp af 26,400 kronor.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 61 ja mot 72 nej; och hade Kammaren alltså fattat beslut enligt nej-propositionen.

Litt. b.

Detta moment bifölls.

20:de—24:de punkterna.

Blefvo jemväl bifallna.

25:te punkten.

Mom. 1.

Härvid anförde

Herr Key: I öfverensstämmelse med Riksdagens i föregående frågor fattade beslut anhåller jag att Kammaren måtte, med gillande af reservanternes mening, afslå Utskottets i detta moment gjorda hemställan.

Chefen för Civil-departementet, Herr Statsrådet Bergström: Såvidt jag kan finna af de vid betänkandet fogade reservationer, är icke något yrkande framställt i afseende å det nu föredragna momentet af denna punkt. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag och jag tror, att den generaldirektör, om hvilken nu är fråga, har ett så maktpåliggande och ansträngande embete, att det ej finnes något skäl att vägra honom mera än andra den begärda lönetillökningen.

Herr Key: Jag får endast fästa uppmärksamheten derpå, att den af mig omförmälda reservation återfinnes på sid. 69 i utlåtandet, hvaraf inhemtas, att vid det nu föredragna momentet, angående löneförbättring åt chefen för statens jernvägstrafik, flere af Kammarens ledamöter anmält sin reservation mot Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Bergström: Det förhåller sig verkligen såsom Herr Key nämnde, men mitt förbiseende härleder sig deraf, att genom tryckfel irragavarande moment, som i sjelfva utlåtandet är betecknad med "1:o", blifvit på sid. 69, der reservationen finnes antecknad, utmärkt med "b".

Efter denna öfverläggning, som nu var slutad, gäfvos propositioner såväl på bifall som på afslag: och som den senare propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså afslagit Utskottets hemställan.

Mom. 2.

Herr Key yttrade: Jag tager mig friheten återopa den reservation, jag jemte flere andre ledamöter inom Utskottet från denna Kammare anmält vid momenten 2, 3 och 8 af denna punkt. Reservanternes mening, hvilken återfinnes på sid. 69 och 70 i betänkandet, är nemligen just det förslag, som ursprungligen afgifvits af Stats-Utskottets andra utgiftsafdelning, men hvilket förslag förkastades af Utskottets pluralitet. Det är således afdelningens förslag, som reservanterne upptagit såsom sitt, och det skiljer sig i afseende å det nu föredragna mom. 2:o endast på det sätt från Utskottets förslag, att det förra i stället för "år 1874" har "1875", emedan man ansett att det medgifvande, som i båda förslagen gjorts, nemligen att låta den deruti omförmälda restriktionen bortfalla, icke är nödvändigt att tillämpa redan i år, då en del af året redan förflytit. Jag hemställer om bifall till reservanternes förslag.

Chefen för Civil-departementet, Herr Statsrådet Bergström: Jag vågar deremot hemställa, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag och således medgifva, att det vilkor, som för vissa tjänstemäns vid statens jernvägstrafik uppflyttning till högre klass inom samma afdelning eller tjänstegrad hittills varit stadgadt, må från och med innevarande år upphöra att gälla. Statens jernvägstrafik har nemligen nu för tiden att uthärda en svår konkurrens med enskilda jernvägsinrättningar. Jag ber att såsom exempel derpå nu få meddela uppgift å de tjänstemän och betjente, som redan under åren 1872 och 1873 frivilligt utträdt ur statens

jernvägstrafiks tjänst för att på andra håll bereda sig bättre utkomst. D äro följande:

- 1 Öfver-direktör, Friherre C. U. Sparre,
- 1 Maskindirektör,
- 1 Bandirektör,
- 2 Trafikdirektörs-assistenter,
- 2 Maskiningeniörer,
- 2 Baningeniörer,
- 1 Revisor,
- 7 Stationsinspektorer,
- 1 Bokhållare vid maskinafdelningen,
- 2 Kontorsskrifvare vid samma afdelning,
- 2 Kontorsskrifvare vid byråafdelningen.
- 12 Kontors- och Stationsskrifvare vid trafikafdelningen,
- 3 Telegrafister och Biljettörer,
- 5 Konduktörer,
- 5 Stationskarlsförmän,
- 51 Stationskarlar,
- 4 Förste Banmästare,
- 3 Banmästare,
- 14 Banvakter,
- 3 Lokomotivförare,
- 8 Eldare, samt
- 3 Putsare och Vagnsmörjare,

eller tillsammans 133 personer.

Det ligger i sakens natur, att, då staten drifver en industriell inrättning, som har att uthärda konkurrens med enskilda inrättningar af samma slag, staten måste komma i en ofördelaktig ställning om den icke genom att erbjuda bättre vilkor än enskilde kan i sin tjänst kvarhålla skickliga personer.

På det att storleken af den summa, som kommer att användas, derest Utskottets förslag bifalles, icke måtte afskräcka Kammaren från att lemna sitt bifall till samma förslag, ber jag nu att få lemna upplysning om det belopp, som skulle åtgå, om detta förslag tillämpades från och med innevarande år. Chefen för Trafikstyrelsen har nemligen på min begäran uppgjort en ungefärlig beräkning af detta belopp och yttrar i ett till mig stäldt memorial, att, derest de i Kongl. Maj:ts nådiga proposition till innevarande Riksdag föreslagna grunder för dyrtidstillägg med år 1874 åt tjänstemän och betjente vid statens jernvägstrafik vinner Riksdagens bifall, kommer, så vidt nu kan utan uppgörande af specifikt förslag beräknas, tillökningen i arvodeskostnaden, sådan Styrelsen med tillämpning af nyss omförmälda grunder anser sig böra framdeles föreslå densamma, att utgöra omkring 18,000 R:dr för samtliga afdelningar, eller omkring 0,8 procent af den för samma år enligt nädigst fastställd arvodesstat redan bestämda summa, och att Styrelsen med visshet kan förutsäga att samma slags tillökning kommer enligt Styrelsens förslag att understiga 1 procent af hela arvodessumman. Nu medger jag gerna, att 18,000 R:dr icke äro någon obetydlig summa, men då man med temligen stor visshet kan förutsäga, att ett uteblifvande af bifall till Kongl. Maj:ts förslag skulle komma att påskynda ytterligare afgång af skickliga tjänstemän vid sta-

tens jernvägstrafik, tror jag klokheten bjuder att bevilja hvad Kongl. Maj:t nu begärt. Om statens jernvägstrafik fortfarande skall vara en uppfostringsanstalt för trafikmän, som lemna statens tjänst så snart de erhålla fördelaktigare anbud från annat håll, då fruktar jag, att Trafikstyrelsens ställning blir högst obehaglig. Jag tror således, att det är allt skäl att behjerta min hemställan om bifall till Utskottets förslag.

Herr Key: Jag ber att i Herrarnes minne få återkalla, hurusom man för några år sedan, då fråga var om inrättande af en pensionsanstalt för statens jernvägstrafiks tjänstemän, framhöll vigten och värdet af en sådan pensionsanstalt, emedan man då deri såg den säkraste borgen för att i statens tjänst behålla förtjente män och det bästa skyddet mot konkurrens af enskilda företag. Detta var i förfjor. I år anför man åter att det är denna konkurrens, som beröfvar staten dess tjänstemän.

Herr Civilministern meddelade oss nyss en uppgift från Trafikstyrelsen på de personer, som under de två senast förflutna åren lemnat sina befattningar vid statens jernvägstrafik. Det är ganska eget att man från precis samma sak kan komma till så olika resultat. Jag har här en likadan uppgift, som blifvit Utskottet meddelad, men har derur dragit en alldeles motsatt slutsats till den, hvartill Herr Civilministern kommit. Det förhåller sig verkligt så, som Herr Civilministern uppgaf, eller att 133 personer under de två senaste åren på begäran entledigats från sina befattningar vid statens jernvägstrafik. Men, mine Herrar, om man granskar denna förteckning, hvad finner man då? Jo, att i nyssnämnda antal inräknats till exempel 12 kontors- och stationsskrifvare vid trafikafdelningen, 51 stationskarlar, 14 banvakter etc., och ingen lärer väl vilja påstå, att *desse* alla varit så oersättlige, att man icke kunnat ganska lätt, och när som helst få andra lämplige personer i stället. Men äfven om man antager att alla *desse* varit svåra att ersätta, hvilket dock icke varit fallet, huru mycket gör denna siffra 133 i jämförelse med hela personalantalet? Jo, på 2 år blott 4¹/₃ procent af det hela, ty tjänstemännens antal utgör:

vid byråafdelningen	38,
„ banafdelningen	1,023,
„ maskinafdelningen	483,
„ trafikafdelningen	1,475,

eller tillhopa 3,019.

Jag tror att reservanterne haft goda skäl att anse det någon egentlig våda icke är här för handen.

I alla fall kan man ej jämföra statens jernvägstrafik med den enskilda, ty staten kan aldrig öfverbjuda de enskilda inrättningarne; just därför att staten gifver andra fördelar än högre lön, kan staten ej konkurrera i fråga om löneförbättringar. De enskilda inrättningarne hafva nemligen icke några pensionsanstalter, lemna intet understöd åt en affiden tjänstemans efterlemnade enka och barn samt afskeda tjänstemannen om han af sjukdom eller annan orsak ej kan sköta sin tjänst. Jag vill härmed visst icke säga, att så sker, men i regeln kan man ej säga att någon enskild inrättning så gynnar sin tjenare som staten. Der gäller den till ordspråk blifna sanningen: "kronans kaka är liten, men den är dryg". Mången tänker ock, då han står i valet mellan att lemna statens

tjenst eller att stanna kvar, nej jag stannar: "en fågel i handen är bättre än tio i skogen". Bättre att åtnöja sig med en mindre aflöning med viss-
het att få behålla densamma för all framtid, än att taga emot ett för-
tillfället fördelaktigare anbud och kanske efter några års förlopp stå på
bar backe! Detta förhållande har man ej så noga beaktat, då man talar
om den svåra konkurrens, staten har att uthärda mot enskilda industriella
inrättningar.

Om man än vill fränkänna det af mig senast anförda skäl all giltig-
het, så skall man dock ej kunna bortresonnera det först anförda faktiska,
som är stödt just på samma sifferuppgifter, som de af Herr Civilministeren
åberopade.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Statsrådet Bergström: Det är alldeles riktigt, såsom den
siste talaren nämnde, att ifrågavarande handling varit för Utskottet till-
gänglig. Det var ingalunda i afsigt att på något sätt öfverraska Utskot-
tet, som jag anmodade Chefen för Trafikstyrelsen att föranstalta om
denna uppgift, och det var på min befallning, som densamma meddelades
Utskottet. Dess verkan på Utskottets majoritet har varit den, att Ut-
skottet tillstyrkt det Kongl. förslaget, och förmodligen har uppgiften äf-
ven på Första Kamraren haft en likartad verkan, enär nämnda Kam-
mare redan bifallit den Kongl. propositionen.

Det är visserligen sant att en stationsskrifvares göromål icke äro så
synnerligen svåra att inlära, men det gäller dock om denna tjänst såsom
om alla andra, att det fordras åtskilliga grepp och en viss färdighet för
befattningens behöriga skötande, och jag tror ej det är lyckligt att sta-
tens jernvägstrafik fortfarande skall vara den skola, ur hvilken trafikmän-
nen utgå, sedan de vunnit erforderlig skicklighet i yrket. Sådant torde
visserligen ej kunna helt och hållet förekommas, ty, såsom den föregående
talaren anmärkte, staten kan ej, när aflöningsstaten för trafikpersonalen
fastställes af Riksdagen, täfla med den enskilda industrien i fråga om lö-
neförmåner, men ifrågavarande förslag afser att, så vidt möjligt är, min-
ska detta ogynsamma förhållande, och jag tror att ett bifall till Kongl.
Maj:ts förslag skall i viss mån bidraga dertill.

Herr Nils Petersson: Det skäl, Herr Statsrådet och Chefen för
Civil-departementet anförde, nemligen att staten bör tillse huru den
må kunna behålla sina tjänstemän så att de ej öfvergå till enskilda in-
rättningar, synes mig icke ega någon giltighet. Då en så stor tjänste-
mannakorps finnes vid statens jernvägstrafik, är det, enligt min tanke, ej
mer än billigt och rätt, att de afstå så många de behöfva till de enskilda
jernvägarne. Hela landet har ju nytta af de enskilda jernvägarne och
dessa kunna väl ej taga sina tjänstemän hvar som helst. Man har sagt att
staten ej kan täfla med de enskilda jernvägsbolagen. Jag åter anser det
nödvändigt att de enskilda bolagen täfla med staten.

Jag kan ej finna något skäl att bifalla Utskottets förslag, utan före-
nar mig med Herr Key i hans hemställan.

Herr Peter Olsson: Herr Talman, mine Herrar! Då jag, beträffande

tidpunkten, hvarifrån det ifrågavarande stadgandet skulle upphöra att tillämpas, inom Stats-Utskottet biträdt den åsigt, som i sådant hänseende der gjort sig gällande, anhåller jag att få i ämnet yttra några ord.

Jag vill till en början erkänna, att jag icke har för afsigt att bestrida riktigheten af den mening, som blifvit under denna debatt förut uttalad, i så måtto att ej heller jag tror, att åsyftade förändringen i och för sig är egnad att å jernvägsstjenstemännen i allmänhet utöfva sådan inverkan, att det skall blifva synnerligen lättare att få behålla dem kvar i statens tjenst, derest bifall till Stats-Utskottets förslag lemnas af Riksdagen. I likhet med en ärad talare här gent öfver antager äfven jag, att andra band finnas, som binda den hos statens jernvägstrafik anställda personal vid sina befattningar, oaktadt de enskilda jernbanorna erbjuda bättre villkor. Fördelen att vara i statens tjenst och att hafva pension att vänta, sedan man blifvit af ålder oförmögen att fullgöra göromålen, uppskattas ganska högt och så högt, att man icke torde behöfva befara, att statens jernvägar skola sakna nödigt antal tjenstemän.

Men det är deremot af *billighetsskäl* jag ansett det böra medgifvas dessa tjenstemän, att tillämpningen af ifrågavarande stadgande, hvilket i allt fall ju borde, enligt reservanternes åsigt, bortfalla från och med år 1875, finge upphöra att gälla från år 1874. Eljest skulle kunna inträffa, att en tjensteman, som tillträder ordinarie befattning under innevarande år, kunde komma i högre lönegrad än den, som redan innehar sådan befattning och följaktligen, jemlikt reservanternes förslag, icke förr än år 1875 skulle komma i åtnjutande af förhöjning i lönen. Detta är anledningen, hvarför jag slutit mig till den mening, som Stats-Utskottets flertal härutinnan omfattat, och jag tror fortfarande, att billigheten kräfver ett godkännande af hvad Stats-Utskottet föreslagit i detta moment.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner på bifall dels till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels till det ändringsförslag, som Herr *E. Key* m. fl. i sin rörande detta moment afgifna reservation framställt. Den förra af dessa propositioner förklarade Herr Talmannen sig anse vara med öfvervägande ja besvarad; men votering begärdes och företogs alltså enligt en så lydande, nu uppsatt, justerad och anslagen omröstningsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i 25:te punktens 2:dra moment af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej; är Utskottets hemställan bifallen med den ändring, att det i momentet onförmälda stadgande skulle upphöra att gälla först från och med år 1875, i stället för år 1874, såsom Utskottet föreslagit.

I denna votering afgåfvos 73 ja mot 61 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan utan förändring af Kammaren bifallits.

Rörande *mom. 3* anfördes af

Herr Key: Jag ber att få yrka bifall till reservationen äfven i denna del.

Skilnaden mellan reservanternes och Stats-Utskottets förslag är nemligen den, att, då Utskottet upptagit det fasta arvodet, efter år räknadt, för ledamot af styrelsen och inspektören till 6,000 kronor såsom *minimum* och med 2:ne ålderstillägg af 500 kronor efter 5 och 10 års tjenstgöring, säger 7,000 kronor, såsom *maximum*-arvode för berörde tjänstemän, hafva reservanterne hemställt, att *det fasta arvodet* måtte bestämmas till 5,500 kronor och ålderstilläggen bibehållas, till följd hvaraf den *högsta* siffran blefve 6,500 kronor. Då emellertid nuvarande ledamöterna i styrelsen äfvensom nuvarande inspektören redan åtnjuta ett arvode af 6,000 kronor hvardera, föreslå reservanterne, att för dem personligen skulle göras det undantag att dem medgifves allenast *ett* ålderstillägg, hvaremot förnämnda lönerogleringsförslag borde såsom allmän regel träda i tillämpning för efterträdarne.

Härvid förekommer i öfrigt, att af de nu tjenstgörande ledamöterna i styrelsen tvänne utom de löneförmåner, som *synas*, hafva andra sådana, hvilka *icke* *synas*. De innehafva nemligen hvar sin boställsvåning uti centralstationshuset mot en hyressumma, bestämd till det lilla beloppet af 350 kronor för året. Herrarne kunna lätt beräkna hvad en våning om 8 rum i en sådan byggnad och vid en sådan plats under närvarande hyresförhållanden i hufvudstaden må vara värd, och om jag blott antager för detta ändamål ett hrestillägg af 950 kronor till nu utgående beloppet, räknar jag sannerligen icke för högt. Om således jag endast kalkylerar hyresvinsten till 1,000 kronor, visar sig ändock, att ifrågavarande personer, äfven med den nedsättning af 500 kronor reservanterne påyrka, skulle hvardera åtnjuta en löneförmån i maximum af 7,500 kronor, hvilken inkomst måste anses fullt jemförlig med den, som bestås andra tjänstemän i samma kategori. Tager man, såsom man ju bör, vid arvodesfrågans pröfning i betraktande den boställsförmån, som kommit de tvänne öfverdirektörerna till del, tror jag alltså, att reservanternes förslag icke bör anses obilligt, och jag tillåter mig derföre anhålla om godkännande af nämnda förslag.

Chefen för Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Den föregående talarens uppgift är riktig. Tvänne af öfverdirektörerna vid statens jernvägstrafik innehafva boställsvåningar i centralstationshuset, men denna förmån är provisorisk. Förhållandet är nemligen, att de rum, som åt dem upplåtits, stodo oinredda i afvaktan på den tidpunkt, då, såsom antagligt vore, rörelsen skulle ernå den omfattning, att berörda lägenheter behöfde användas till embetslokaler. Enär emellertid något sådant behof ännu icke vore för handen och då det icke ansåges lämpligt att förhyra rummen åt enskilda personer, hemställde Trafikstyrelsen hos Kongl. Maj:st, att de måtte få inredas till boställsvåningar åt de ifrågavarande båda öfverdirektörerna. Denna hemställan bifölls af

Kongl. Maj:t med vilkor, att de skulle erlægga i årlig afgäld 10 procent af inredningskostnaden, så att denne blefve anorterad på 10 år. Men ovisst är, om de för hela denna tid få behålla boställsrummen, för så vidt som detta är beroende af den hastighet, hvarmed trafikrörelsen utvidgas och påkallar ökad behof af utrymme i centralstationshuset. Innehafvet är följaktligen icke af någon konstant natur, och det torde icke vara lämpligt att bygga en fast lönestat på ett dylikt, föränderligt förhållande. Hvad den tredje öfverdirektören vidkommer, har han ingen särskild boställsförmån sig tilldelad.

Jag tror, att Kamraren måste medgifva, att dessa platser kräfvast stor skicklighet och mycken administrativ talent. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att ett arvode af 6,000 kronor jemte tvänne ålders-tillägg af 500 kronor hvartdera är någon öfverdrifven godtgörelse. Särskildt gäller detta om den nuvarande öfverdirektören vid maskinafdelningen. Jag vill nämna, att denne förut varit anställd vid Borsigs stora verkstad i Berlin med ett årsarvode af 6,000 Thaler samt erbjöds, om han ville der qvarstanna, 8,000 Thaler eller omkring 22,000 kronor årligen. Kärleken till hemlandet i förening måhända med andra bevekelsegrunder var dock så stark, att han hellre mottog den plats han nu innehar hos statens jernvägstrafik, änskönt densamma var vida lägre remunererad. Just derföre tror jag emellertid, att man bör taga hänsyn till sådana förhållanden, och de synas ådagalägga, att 6,000 R:dr i fast inkomst för en sådan man icke är för mycket. Jag är dessutom fullt förvissad, att vid beställningar af maskiner och dylikt den förhöjning i afföningen, hvilken blifvit för honom föreslagen, skall komma staten i rikt mått till godo, ty han är så hemmastadd i maskinväsendet, att han kan slå hvilken fabrikant som helst på fingrarna. Äfven de båda andra öfverdirektörerna hafva mycket ansvarsfulla göromål, hvilka jemväl, på sätt jag förut antydt, fordra mycken administrativ talent. I öfrigt må härvid erinras, att en förutvarande öfverdirektör frånträdde sin befattning, derföre att lönevilkoren syntes honom för små. Jag tror, att det äfven kan hafva sina skäl att här icke vara alltför sparsam, och att detta är det klokaste, derom är jag lifligt öfvertygad.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad upptog Herr Talmannen de yrkanden, som blifvit gjorda och afgaf, enligt dem, propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock, enligt Herr Keys yrkande, på bifall till det förslag, som innehölls i den vid detta moment afgifna utlåtandet bifogade reservationen. Herr Talmannen ansåg svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till Utskottets förslag; men då votering begärdes, blef i anledning deraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 25 punktens 3 mom. af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den,

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutit, att Riksdagen, med bifall i öfrigt till Kongl. Maj:ts i mom. a intagna nådiga framställning, må bestämma fasta arvudet för ledamot i styrelsen och för inspektören till 5,500 kronor; att nuvarande byråchefens lön må från och med år 1875 höjas till 6,000 kronor, samt att de nuvarande ledamöterna i styrelsen äfvensom nuvarande inspektören må förklaras berättigade erhålla endast ett ålders-tillägg sålunda, att den, som i en och samma befattning tjent i minst fem år, erhåller ett årligt tillägg af 500 kronor.

Voteringen företogs och visade vid röstsedlarnes sammanräkning 70 ja mot 56 nej, hvadan Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

Mom. 4—7.

Biföllos.

Mom. 8.

Härvid anförde:

Chefen för Civildepartementet Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Första Kammaren har vid denna punkt lemnat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, beträffande frågan om förhöjd inqvarteringsersättning för på landet stationerad tjänsteman eller betjent, och jag vågar hemställa, om icke Kammarerna skulle finna lämpligt att fatta enahanda beslut. Äfven här är den summa, som af begärda förhöjningen påkallas, jemförelsevis icke stor och den torde, om hjälp skall lemnas, desto hellre böra beviljas till utgående för år 1874, som, åtminstone hvad angår inqvarteringsersättningen, just den lägst aflönade personalen vid jernvägstrafiken skulle beredas gagn af en sådan förhöjning.

Äfven här tillåter jag mig lemna några uppgifter angående det anslagsbelopp, som skulle erfordras för ändamålet. Efter hvad förslaget utvisar, kommer förhöjningen i arvodeskostnad att medföra en ökad utgift af omkring 18,000 kronor för samtliga afdelningar af statens jernvägstrafik. Beträffande åter inqvarteringsersättningen, skulle tillökningen i utgift icke komma att uppgå till 17,000 kronor. Förhållandet är följande. I händelse Kongl. Maj:ts proposition uti detta fall blifvit af Första Kammarerna bifallen utan förändring, så att följaktligen inqvarteringsersättningen för stationspersonalen både i småstäderna och på landet höjts till 20 procent af arvudet, skulle deraf hafva föranledts en förökad utgift af 35,000 kronor. Nu har emellertid, efter hvad jag vill minnas, Första Kammarerna allenast medgifvit föreslagna förhöjningen för stationsbetjente på landet från 10 till 20 procent af arvudet, under det att för den i småstäderna stationerade betjening berörda ersättning kvarstår vid

dess förutvarande belopp eller 15 procent af arvodet. Då nu 15 är hälften af 10 + 20, borde förhöjningen för stationsbetjent på landet blifva återstående hälften af 35,000 kronor, derest icke i detta belopp vore inberäknad begärda inqvarteringsförhöjningen för småstädernas betjening, hvaraf följer, att summan till så stor del, som motsvarar sist-omförmälda förhöjning, understiger hälften af 35,000 kronor.

På grund häraf och då dertill kommer, att af Trafikstyrelsen är vor- det upplyst, att, äfven om Kongl. Maj:ts förslag godkännes, sådant icke verkar till förhöjning i riksstaten för innevarande år, enär trafikrörelsen för året sannolikt kommer att lemna ett överskott af minst 850,000 kronor utöfver hvad beräkningen upptager, vågar jag hemställa, att Kam- maren måtte, med behjertande af desse, på landet stationerade, tjänste- mäns och betjentes ställning, redan för år 1874 bevilja dem rätt till in- qvarteringsersättning i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag.

Då Herr Talmannen, efter det öfverläggningen förklarats slutad, nu upptog för besluts fattande ej mindre Utskottets hemställan än jemväl Herr Statsrådet Bergströms yrkande, begärde Herr Statsrådet ånyo ordet och tillade:

Herr Talman! Då jag nyss yttrade mig, utgick jag från den förut- sättningen, att Första Kammaren icke godkänt Kongl. Maj:ts proposition i denna del, i hvad angår förslaget om inqvarteringsersättningens höjande för stationsbetjente i småstäderna från 15 till 20 procent af arvodet. Då emellertid nu är vordet upplyst, att Kongl. Maj:ts proposition uti förevarande hänseende blifvit obetingadt gillad af Första Kammaren, ber jag att få förändra mitt förra yrkande derhän, att Kammaren måtte antaga det Kongl. förslaget i dess helhet.

Härefter gaf Herr Talmannen propositioner på bifall såväl till Ut- skottets hemställan som till Herr Statsrådet Bergströms yrkande, sådant detsamma nu senast blifvit framställt, eller att, med afslag å berörda hemställan, Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition måtte utan förändring bifallas, och förklarade Herr Talmannen den förra af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Följaktligen hade Kammaren bifallit Utskottets förslag.

Mom. 9.

Bifölls.

Mom. 10.

Härvid begärdes ordet af

Herr Jöns Rundbäck, som yttrade: Jag har vid detta moment bi- fogat en liten reservation, och jag anhåller att nu få något närmare redo- göra för anledningen till min särskilda mening i detta fall.

Herrarne finna, att det under loppet af nästa år till utgående från trafikmedlen *förslagsvis* beräknade anslaget till statens jernvägstrafik utgör ett belopp af 8,400,000 kronor eller 2,510,000 kronor mera än förut. Läger jag till denna summa det i nästföljande moment omförmälda extra anslaget för år 1875 af 285,000 kronor till uppförande af bostäder åt banvakter och stationsbetjente samt dertill ytterligare fogar det begärda anslaget på extra stat för samma år till rörlig materiel å statens jernvägar, 3,000,000 kronor, uppkommer för nästinstundande år en utgiftssumma af 11,685,000 kronor, som erfordras för att vidmakthålla jernvägstrafiken å stambanorna. Inkomsterna beräknas för samma tid till 14 millioner kronor. Nettobehållningen för året skulle således blifva 2,315,000 kronor. Huru stort totalbeloppet af anläggningskostnaden för statens banor kan antagas blifva vid slutet af år 1875, är jag icke i tillfälle att uppgifva, men jag vet, att ultimo December 1872 totalkostnaden utgjorde 110 millioner kronor, och den torde vid slutet af 1875 icke komma att understiga 140 millioner kronor. På detta kapitalbelopp skulle alltså staten kunna beräkna en behållning af 2,315,000 kronor. Herrarne kunna då sjelfva bedöma, hvilken inkomst statens jernvägstrafik inbringrar åt det allmänna.

Med dessa siffror i friskt minne och för ögonen ber jag att i Herrarnes hägkomst få återföra ett yttrande, hvilket vi ofta här hört fällas. På frågan: "huru bör statens jernvägstrafik skötas, och huru skötes den?" har svaret blifvit: "Jo, alldeles som vid ett enskildt bolag: "såsom en ekonomisk affär." Nu vill jag visserligen å ena sidan icke förneka, att ett dylikt sträfvande verkligen gör sig hos Trafikstyrelsen gällande, men å andra sidan kan jag dock icke vara blind för det förhållandet, att de inkomster, trafiken lemnar, icke tyckas mig vara så tillfredsställande, som dessa, enligt min öfvertygelse, kunde och borde vara. Det har visat sig, mine Herrar, att t. ex. anläggningskostnaden för norra och östra stambanorna till följd af höga pris måste höjas med ett belopp af 4,300,000 R:dr. Vi veta, att prisen å stenkol och jernvägsmateriel stigit. Samtidigt har aflöningen för jernvägstjenstemännen höjts, men någon åtgärd, ledande till en förhöjning af trafiktaxan, har, så vidt man kunnat förspörja, icke vidtagits. Derföre finner man ock, att omkostnaderna för statens jernvägstrafik under sistlidne år uppgingo till ej mindre än 69 procent af inkomsterna. Med hänsyn till dylika fakta, må jag säga, att jag i sanning känner mig något fundersam, huruvida jag skall kunna medgifva, att rörelsen skötes på så ekonomiskt vis, som man vill påstå. Tager man i betraktande, till hvad pris statens banor trafikera gods, så finner man, att detsamma endast utgör 2,3 öre per banmil för hvarje centner gods, under det att andra banor inbringa 3,4 till 8 öre för hvarje centner per banmil. Skulle manne Herrarne tycka, att det varit för mycket, om i en tid, då allt stiger och omkostnaderna för rörelsens vidmakthållande fördubblats, trafiktaxan vid statens banor höjts till jembredd med de taxesatser, som äro gällande vid enskilda banor? Jag tror det icke. I detta hänseende har jag uppgjort en kalkyl, som ställer sig sålunda:

Enligt Jernvägstrafiksstyrelsens berättelse för 1872 visar det sig, att afgiften per centner gods lemnar en inkomst per banmil af 2,3 öre, och att

den väglängd, som hvarje centner gods i medeltal trafikerade, utgjorde 11 mil, och var det som å jernvägen under 1872 framforslades i rundt tal 19,000,000 mil. Om nu, som billigtvis kunde ifrågasättas, taxan hade varit eller bort vara $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{10}$ öre högre, så att den uppgått till 3 öre centner per mil, så hade derigenom, utan att man rimligtvis kan säga att trafiken blifvit betungad, en inkomst kunnat vinnas af närmare ett par millioner och stambanan derigenom kunnat mera än hitintills skett lemna en billigt ansedd inkomst.

Då emellertid, såsom jag redan framhållit, prisen å jernvägsmateriel och kol stigit högst betydligt och följaktligen innehafvarne af dylikt, skrymmande gods få detsamma högre betaldt nu mot förr, förmår jag sannerligen icke inse, hvarföre icke statens jernvägstrafik äfven i sin ordning skulle kunna söka att draga fördel af konjunkturen och i någon ringare grad höja *sitt* pris. Jag tror icke, att en förhöjning af $\frac{1}{2}$ öre per centner och baumil vore för stor eller skulle rimligen kunna sägas betunga rörelsen. Vidtager man icke någon åtgärd i sådan syftning, men deremot *måste* underkasta sig högst betydligt stegrade utgifter för trafiken, för den rörliga materielen, för byggnader och för tjenstemännens aflöning, befarar jag på fullt allvar, att trafikrörelsen under nästa år skall komma att lemna i behållning snart sagdt ingenting.

Jag vågar föreställa mig, att det förslag, jag tillåtit mig här framställa, berör ett ämne, af den vikt för statsbanornas bestånd, att det förtjenar att närmare begrundas. Jag upprepar, att det tyckes mig vara en billig fordran, att, då alla varuvärden stiga, de, som af denna prisstegring hemta fördel och vinst, lemna något ringa bidrag till statskassans inkomst af jernvägstrafiken, samt att följaktligen för densamma icke längre bör bibehållas en taxa, hvilken under närvarande förhållanden är alldeles för låg. Stats-Utskottet har ock för den åsigt, jag sålunda tillåtit mig här framhålla och förfäktat, gifvit goda motiv, då Utskottet på sidan 30 i föreliggande betänkande yttrar, bland annat, följande: "Ur ekonomisk synpunkt torde det derföre vara af största vikt att tillse, det förvaltningen af en industriel anläggning för statens räkning icke stelnar i former, utan håller jemna steg med enskilda anläggningar af samma slag, så väl inom som utom landet. Ett sätt att åstadkomma en önskvärd kontroll öfver statens jernvägstrafik vore att, på sätt i andra länder lärt vara brukligt, åt en ständig kommission af några utom statens jernvägstrafik stående sakkunniga personer meddela uppdrag att uteslutande följa och redogöra för jernvägstrafikens handhafvande samt angående densamma till Kongl. Maj:t afgifva de förslag, som kunde vara af omständigheterna påkallade." Jag har, såsom statsrevisor och statsutskottsledamot, sökt att sätta mig in uti och göra mig förtrogen med en massa saker, som fordras att känna, för att kunna rätt och fullständigt bedöma dessa förhållanden, men jag får ärligt tillstå, att jag icke lyckats. Så mycket kan jag dock begripa, att, om trafiken vid statens banor skall få fortfarande handhafvas på samma sätt som nu, nettobehållningen skall blifva allt mindre och mindre. Jag har derföre ock reserverat mig mot de utgifter för denna trafik, för hvilkas bestridande i det förevarande momentet anslag blifvit tillstyrkt af Stats-Utskottet, enär jag ansett det vara nödvändigt att åtminstone fästa Kammarrens uppmärksamhet å de omständig-

heter jag nu vidrört och hvilka synas mig väl förtjena att här tagas i betraktande.

Chefen för Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman till en början får jag erinra, att trafiktaxan på Riksdagens framställning verkligen blifvit en gång förhöjd, nemligen hvad angår de för personbefordran gällande afgifterna.

I öfrigt får jag upplysa, att det varit allvarligen ifrågasatt, att, i den mån kostnaden för trafikens bedrivande ökats, höja taxesatserna. Det är dock gemenligen en vansklig sak att inlåta sig på ett dylikt företag, och jag betviflar, att trafikanterne i allmänhet skola finnas villige att biträda Herr Rundbäcks mening om nyttan och nödvändigheten af en så beskaffad åtgärd. Det är ur flera synpunkter önskvärdt, att en taxa, som utfärdas af staten, har stabilitet. Enskilda banor äro icke heller berättigade att höja trafikavgifterna utöfver de af Kongl. Maj:t fastställda taxesatserna. Jag tror derföre, att man bör med mycken varsamhet skrida till beslut om en förhöjning i statens taxa, i all synnerhet som jag i grunden håller före, att låga taxebestämmelser utgöra det bästa medlet att framkalla större trafik.

Om emellertid en sådan mening som den, för hvilken Herr Rundbäck gjort sig till tolk, vore allmänligen delad inom Riksdagen, förundrar det mig, att denna mening icke fått uttyck i någon motion och deraf föranledd anhållan hos Kongl. Maj:t att taga frågan om lämpligheten af en förhöjning i trafiktaxan under öfvervägande. Till dess så skett, måste jag betvifla, att Herr Rundbäcks åsichter i detta hänseende hafva stödet af en allmän opinion, och det förefaller mig, att den åtgärd han påkallar är af en i många förhållanden så djupt ingripande beskaffenhet, att den i vårt konstitutionela land icke bör af regeringen ensidigt vidtagas.

I öfrigt har Herr Rundbäck icke framställt någon anmärkning mot beloppet af den tillstyrkta förhöjningen af förslagsvis beräknade anslaget till statens jernvägstrafik för år 1875 och således är icke något derom att säga.

Herr Petter Olsson: Herr Talman, mine Herrar! Det torde vara temligen klart och tydligt, att en sådan fråga som den om förhöjningen af trafiktaxan för våra statsbanor är af ganska stor betydelse och egnad att ingripa i det industriela och kommersiela lifvet på ett kämbart sätt. Jag delar ock fullkomligt Herr Civilministerns uppfattning af den betydelse och den verkan, som en åtgärd i dylik riktning innebär. Jag tror, att det skulle kunna medföra stora olägenheter, om ett förslag blefve nu framlagdt och antaget af Riksdagen till förhöjning i våra jernvägstaxor. Det är likväl ännu en annan, hithörande omständighet, å hvilka jag önskar att fästa uppmärksamhet, och den är verkligen en så vigtig faktor vid frågans rätta bedömande, att den icke bör blifva här förgäten.

Såsom Herrarne måhända hafva sig bekant, har på den sista tiden priset å stenkol nedgått i betydlig grad. Sålunda hafva prima ånckol tallit från 26, 27 och 28 shilling pr ton till 19, 18, 17 och 16 shillings. Detta är ett prisfall, hvilket icke kan undgå att utöfva ett stort infly-

tande i afseende å kostnaden för trafikerandet af jernvägarne. En annan omständighet, hvilken likaledes inverkar högst betydligt på jernbanornas rentabilitet är priset å jern. Noteringarne af tackjern å verdensmarknaden hafva i år visat en fallande tendens. Men priset å tackjern bestämmer priset å skenor och skenorerna ingå med en stor summa i anläggningskostnaden för våra jernvägar. Tackjernet har fallit från 115 shillings till 80 shillings, hvilket pris så vidt jag vet nu noteras i England. Priset å jernvägsskenor har jemväl nedgått i förhållande härtill.

Förr än man får se, huru dessa priser kommer att stadga sig, torde det icke vara välbetänkt att framlägga förslag om förhöjning i våra jernvägstaxor. Jag vill gerna medgifva, att tjänstgörings-, trafikerings- och anläggningskostnaderna betydligt stegrats, men å andra sidan visar sig ju ock, att rörelsen på samna gång ökats i väsendtlig mån och jag delar äfven den åsigten, att det är genom billiga taxor och en stor trafik, man bör söka uppbringa inkomsterna af våra jernvägar, såsom varande i flera afseenden till fördel för landet. Med stöd af den lilla erfarenhet jag har om dessa förhållanden nödgas jag alltså förklara, att jag icke vill vara med om någon förhöjning af våra jernvägstaxor för det närvarande och intill dess sig visar, hur prisen å stenkol och tackjern komma att ställa sig.

Jag har blott velat nämna detta med anledning af den förste talarrens yttrande och anhåller för öfrigt om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Då jag sist hade ordet, glömde jag nämna, att ett osökt tillfälle snart erbjuder sig att taga i öfvervägande frågan om en förändrad uppställning af taxesatserna och nya bestämmelser med hänsyn till deras belopp. Såsom Kammaren känner, har Kongl. Maj:t till Riksdagen afgifvit förslag om införande af det franska mått- och vigtsystemet vid statens jernvägar. I händelse — hvilket jag anser önskligt — detta förslag vinner godkännande, blifver det ovilkorligen nödvändigt att utarbete en ny taxa. En sådan åtgärd är önskvärd jemväl ur den synpunkten, att antalet specialbestämmelser i utfärdade särskilda författningar, hvilka föranleda afvikelser och ändringar i taxans innehåll, är så talrikt, att redan af sådan anledning utfärdandet af en ny taxa är högeligen påkalladt af behofvet. Säkert är ock, att om den af mig här ofvan antydda omständighet icke kommit emellan. Trafikstyrelsen redan fått befallning att gå i författning om utarbetande af en ny taxa. Men för närvarande anser jag nödvändigt att afvakta det beslut, som Riksdagen med anledning af Kongl. Maj:ts förberörda framställning kommer att fatta. Då är rätta tidpunkten inne att taga saken allvarligt i betraktande och se till, om prisen å stenkol och jern hafva utsigt att vinna i stadga.

Då flera ledamöter ytterligare anmält sig vilja afgifva yttranden öfver nu föredragna moment, föreslog Herr Talmannen, att den vidare fortsättningen af denna öfverläggning skulle uppskjutas till eftermiddagens sammanträde. Kammaren lemnade härtill bifall, och dess ledamöter åtskildes alltså nu kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 5.

Den öfverläggning, som blifvit under förmiddagens sammanträde börjad angående 10 mom. i 25:te punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, fortsattes nu; och lemnades ordet, enligt förut skedd anteckning, åt

Herr Key, som yttrade: Jag för min del tillstår, att jag hyser vissa betänkligheter mot trafiktaxans höjande. Erfarenheten har nemligen visat att jernvägstrafiken äfven med den nu gällande trafiktaxan oupphörligen stigit. Jag tror, att vid sådant förhållande den gamla satsen: "stor trafik och låga taxor, minskad trafik och höga taxor", här som annorstädes visat sig riktig och fortfarande bör göra sig gällande. Om dessutom den dyra tiden, de stegrade prisen o. s. v. skulle anses som giltiga motiv för trafiktaxans förhöjning, så skulle väl förhållandet vara detsamma med taxor och porton för telegrammer och bref, ty dessa afgifter äro ju fullkomligt analoga med den nu ifrågavarande. Men jag tror, att man med allt skäl skulle hysa stora betänkligheter mot att höja dessa afgifter. Och samma betänkligheter finnas mot en förhöjning af taxan för jernvägstrafiken. Förhållandena äro för närvarande, enligt min åsigt, icke sådana, att de kräfva en dylik åtgärd. Ur denna synpunkt anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr C. A. Larsson: Icke heller jag är någon vän af höga tullar, i synnerhet då fråga är om jernvägstrafiken och dess underlättande. Vännen på Göteborgsbanken, herr Jöns Rundbäck, hade kanske icke heller så särdeles mycket allvar med sitt förslag om godstaxans förhöjning; han såväl som herrar Göteborgare i allmänhet torde nog vara lika angelägna som andra om att åka på jernvägarne och få sina varor der fraktade för så billigt pris som möjligt, utan att klaga öfver det billiga priset. Den största nyttan af kommunikationerna, i synnerhet jernvägarne, är den indirekta; vi här i Sverige skulle sannolikt icke låtit oss nöja med den ofantliga upplåningen under senare tider, derest vi icke hade funnit, att länen upptagits för industriens och näringarnes förbättring och utveckling genom lättade kommunikationsmedel och dermed följande förökade tillfällen till afsättning. Jag hoppas således, att den ärade Civilministern icke skall nappa på den kroken herr Jöns Rundbäck utkastade, och undan för undan komma med förslag till höjda taxor; ty då fruktar jag, att, såsom den siste talaren erinrade, inkomsterna af jernvägstrafiken, i stället för att tillväxa, skola högst betydligt förminska. Den riksdagsman, som för några år sedan i denna Kammare väckte förslag om förhöjning af afgiften för tredje klassens passagerare från 25 till 30 öre, var icke någon särdeles stor vän af våra jernvägar, af hvad skäl vet jag ej, men troligen derföre att de första jernvägsanläggningarne i lan-

det hade mötts af missgynnande omständigheter, hvilka gjorde honom ogynnsamt stämd emot jernvägarne i allmänhet, en sinnesstämning som följde honom till grafven. Jag tyckte för min del ej om denna förhöjning, derföre att den egentligen drabbade de fattige; taxan för dem kan efter min mening, ej sättas för lågt, de behöfva lika väl som de förmögare att se sig omkring litet i världen, om icke för sitt nöjes skull, så för förtjenstens. Någon vidare förökning i jernvägstaxan anser jag icke böra ifrågakomma och anhåller således att, hvad bestämmandet af nu förevarande anslag beträffar, något afseende ej må fästas på möjligheten af godstaxans förhöjning, utan Stats-Utskottets förslag utan alla önskingar och vilkor af Kammaren bifallas.

Herr Liss Olof Larsson: Ehuru jag för min del biträdt Stats-Utskottets förslag, har jag dock begärt ordet för att tillkännagifva att jag instämmer i de af herr Jöns Rundbäck uttalade åsigtter. Kunde jag, såsom några andra talare påstått, föreställa mig att trafiken å jernvägarne skulle komma att minskas derigenom att taxan höjdes, så skulle jag naturligtvis ingalunda vilja vara med om en dylik åtgärd; men jag är öfvertygad om att detta icke skall blifva följden. Då man för några år sedan i denna Kammare diskuterade frågan om förhöjning i afgifterna för persontrafiken, så påstodo alla som voro emot förhöjningen att den beslutade förhöjningen af 5 öre per mil för tredje klassens passagerare skulle komma att medföra en minskning i inkomsten af jernvägstrafiken. Men denna fruktan har icke besannats; tvärtom, jernvägstrafiken har sedan dess betydligt tilltagit. Jag tror derföre, i likhet med Herr J. Rundbäck, att det är fullkomligt i sin ordning att höja godstaxan. Allting har nu stigit så ofantligt i pris och blifvit så mycket dyrare mot förr, att en jemkning i någon mån af afgifterna för godstrafiken synes hafva ganska goda skäl för sig. Den nu gällande godstaxan är mycket låg, så låg till och med, att man t. ex. kan skicka gods från Stockholm till Krylbo på norra stambanan, således många miles väg, på jernväg för samma kostnad som erfordras för en miles transport på landsvägen af samma gods.

Då man icke kan antaga att jernvägarne skola blifva så många, att inga andra transportmedel komma att finnas till, tror jag att denna omständigheten, den nuvarande stora prisskilnaden mellan jernvägstransporterna å ena sidan och transporter på vanliga sättet med häst och åkdon, bör åtminstone i någon mån tagas i betraktande i fråga om bestämmandet af taxorna å jernvägarne, helst som jernvägarne äro byggda för allmänna medel, och böra de således också förvaltas så, att staten af dem får den största möjliga inkomst, och man icke blir tvungen att höja statens utgifter för räntan och kapitalafbetalningen å de för deras anläggande upptagna länen. Jag har dock icke något yrkande att framställa, utan anhåller endast om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Lyttkens: Jag instämmer i herr Jöns Rundbäckes åsigt, att taxan för varutrafiken å våra jernvägar borde förhöjas. Varuvärderna hafva stigit, liksom nästan allting annat, så ofantligt, att det nu väl kunde vara skäl att tänka på en liten förhöjning i afgiften för deras

transport på statens jernvägar. De enskilda jernvägsbolagen hafva höjt sina jernvägstaxor; statens jernvägar äro de enda, på hvilka frakten nu, under den dyra tiden, är lika billig som förr, under den billiga.

Jag förenar mig, som nämndt, med Herr J. Rundbäck.

Efter det öfverläggningen nu förklarats slutad, bifölls momentet.

Beträffande *mom. 11* yttrade:

Herr Key: Jag skulle önska, att en större förmåga än min kunde och ville i mitt ställe försvara den sak, för hvilken jag nu går att lägga några ord, nemligen frågan om att hejda de stora utgifter för uppförande af bostäder åt banvakter och stationsbetjente, som Stats-Utskottet tillstyrkt.

Det förhåller sig så här i Sverige att man kan telegrafera från jernvägsstation till jernvägsstation; men *mellan* stationerna kan man icke telegrafera. Som Hérrarne veta, finnas vid vägöfvergångar i jernvägarnes plan grindar, hvilka måste öppnas, för att tågen skola kunna passera. Utomlands har man, för att gifva tillkänna när tågen komma, ett så kalladt klocksignaleringsystem, bestående deruti att stationstelegrafisten telegraferar med en klocka som klingar vid grinden och derigenom underrättar banvakten, när tåget kommer.

Kongl. Maj:t har nu föreslagit och Stats-Utskottet har pligtskyldigast tillstyrkt en förökning i banvakternas antal med två per mil, dels för den ökade trafikens, dels för nattågens skull. Jag åter tror att denna väg är ganska vådlig att beträda, icke blott för den dermed förenade utgiften af 1,130,000 R:dr, om hvilken det nu är fråga, utan äfven till följd af den blifvande aflöningen åt de nya banvakterna, vedbrand, ljus, pensioner m. m., tillsammans uppgående till räntan på ett par millioner R:dr. Läger man vidare härtill de ännu icke färdiga statsbanorna, hvilka sannolikt äro afsedda att få samma bevakning, så uppstår ytterligare icke blott en kolossal direkt utgift för banvaktarestugorna, utan äfven en högst betydlig årlig utgift för dessa alla banvakter.

Frågan är nu: äro dessa banvakter verkligen behöfliga eller icke? Jag för min del tror, att de *icke* äro det, förutsatt nemligen att man vill använda det utomlands öfverallt brukliga klocksignaleringsystemet.

Då ifrågavarande punkt förevar till behandling inom Stats-Utskottet, meddelade generaldirektören för Jernvägstrafikstyrelsen, som på anmodan af Utskottet benäget infunnit sig, den upplysningen, att antalet banvakter vid jernvägarne i Tyskland var 12 på hvarje svensk mil; och denna upplysning ansågs af Utskottet vara ett fullt tillräckligt skäl för det beslut, hvori Utskottet stadnade. Generaldirektören upplyste vidare, att någon öfverläggning om införandet af klocksignaleringsystemet vid våra jernvägar ej egt rum, då frågan om banvaktarstugorna i Trafikstyrelsen behandlades, emedan man ansåg att den saken framdeles möjligen kunde komma under ompröfning; men äfven om detta system blefve infördt, skulle detta ökade antal banvakter, som nu begärdes, vara nödvändigt. Jag för min del tror, att så icke är förhållandet, och ber att för den åsigten få anföra några bevis.

Jernvägstrafikstyrelsen yttrar i sin vördsamma promemoria angående utgifterna och inkomsterna vid statens jernvägstrafik år 1868 följande: Går man nu till *bevakningspersonalen*, så finner man att "bevakningens fordringar växa på långt när ej som tågens antal, och alldeles icke behöfver bevakningen ökas därför, att tågen hafva ett större antal vagnar, eller därför att dessa äro bättre lastade. Således kommer man äfven här till enahanda resultat, eller att *för den mindre intensiva trafiken erfordras en jämförelsevis större banbevakningspersonal*".

Trafikstyrelsen var således den tiden sjelf af den åsigten, att för den ökade jernvägstrafiken icke erfordrades en *i samma mån* ökad bevakningspersonal.

Jag återgår till frågan om antalet af dessa banvakter. Generaldirektören för Jernvägstrafikstyrelsen uppgaf, såsom jag nyss nämnde, att antalet banvakter i Tyskland var 12 på hvarje svensk mil, ett förhållande, som jag då icke var i tillfälle att med klara fakta motsäga, men sedermera har jag gjort mig närmare underrättad om förhållandet. I Tyskland är nemligen på en del af de gamla jernvägarne det optiska signaleringssystemet fortfarande användt och *der* finnas verkligen tolf banvakter per svensk mil, men detta af det skäl, att dessa banvakter äfven skola sköta den optiska signaleringen, hvilken, som bekant, består uti en brädlapp, hvilken genom snören riktas i vissa olika ställningar och derigenom gifver olika signaler. Deremot äro på alla de nyare tyska banorna banvakternas antal betydligt inskränkta, och detta just derföre att klocksignaleringssystemet vid dem är tilläpadt; der finnes icke på långt när samma stora antal banvakter på en svensk mil. Klocksignaleringssystemet har der ersatt det större antalet banvakter vid de jernvägar, der det optiska signaleringssystemet fortfarande användes. Och det säger ju sig sjelft, att det *måste* vara på det sättet. Ty kan banvakten icke få under rättelse om, när ett jernvägståg kommer annat än genom egna iakttagelser och allmänna föreskrifter, så kan han få stå och vänta onödigtvis länge och väl för att öppna en grind under det korta ögonblick tåget måste passera igenom; och han får särskildt hos oss kanske mången gång vänta förgäfvets, om snöhinder inträffar. Om deremot genom klocksignaler tillkännagifves för honom tågets ankomst, så behöfves naturligtvis icke så mycken tid förspillas och så mycken arbetskraft onödigtvis gå förlorad.

Jag har sökt upplysningar angående klocksignaleringssystemet från flera andra främmande länder, der det för närvarande är tilläpadt. I Danmark t. ex. finnas icke mera än fyra banvakter på milen, men två klocksignaler. I Norge finnas inga banvakter likt våra, utan endast så kallade vägmän, som besörja banans klargörande, men för öfrigt använder man klocksignaleringen. En fullkomligt kompetent och i allt som rör jernvägar af de mest framstående män i Norge, skrifver från Christiania i afseende på klocksignaleringssystemet följande:

"Ingen faste banvogtere undtagen ved veikrydsninger. Efter Engelsk praxis bevagtes linien af "permanent waymen", hvis formænd befare sine respektive stræg for første morgentag og mindst en gang senere om dagen". Vägmännen äro icke flere än "1 Formand og 2 a 3 mand for hver halve mil".

Den norska milen är, vill jag minnas, tio procent längre än den svenska. Då vi utom de fyra banvakterna per mil, dessutom hafva på våra jernvägslinier banmästare och reparationsförmän, så hafva vi redan en större banbevakningspersonal än i Norge, men på de norska banorna användes, för att ersätta detta, derjemte klocksignalering. Några fasta banvakter, utom vid vägöfvergångar i jernvägens plan, finnas, som sagdt, icke vid de norska jernvägarne, utan vägmän, bestående af en förman och två à tre män för hvarje half norsk mil. Den norska instruktionen för klocksignaleringsystemet har jag lyckats öfverkomma, äfvenså den tyska, de äro här. I Danmark finnas, som sagdt, blott fyra banvakter och två klocksignaler på hvarje mil.

Vid sådant förhållande vågar jag tro, att, om vi nu bevilja hela den stora utgift, Stats-Utskottet här tillstyrkt, så bevilja vi ett anslag, som till stor del är onödigt och obehöfligt. Finnes det blott någon med större förmåga än jag, som käude till och ville taga den här saken om hand, så skulle det tvifvelsutan för honom lyckas att bättre än jag bevisa, att så skulle blifva förhållandet. Min öfvertygelse är emellertid, att, om anslaget nu beviljas, det i framtiden klart kommer att visa sig att vi gjort något, som vi få ångra; sådant är åtminstone omdömet hos åtskilliga fackmän, med hvilka jag samtalat.

Bifaller Kammaren deremot förslaget i min reservation, så skulle utgifterna komma att ställa sig som följer. Emellan Malmö och Stockholm är 67 mil, emellan Göteborg och Falköping 11, tillsammans således 78 mil, å hvilka nattåg gå fram. Klocksignaleringsystemet kostar 3,000 R:dr per mil, enligt Generaldirektörens för jernvägstrafiken uppgift i Stats-Utskottet, eller för linierna Stockholm—Malmö och Falköping—Göteborg tillsammans 234,000 R:dr. Förminskar man nu de föreslagna nya banvakterna för natt-tågen med hälften, så uppgår kostnaden för dem till 147,000 R:dr; tillsammans med de 234,000 riksdalerna för banvakterna uppgå således utgifterna för den nya banbevakningen i dess helhet till 381,000 R:dr. Jag har föreslagit 450,000 R:dr; 69,000 R:dr återstå alltså till byggnader för stationsbetjeningen. Behovvet för år 1874 är således mer än tillgodosedt, förutsatt att man vill slå in på klocksignalerings-systemet, som öfverallt utomlands, i Tyskland, i Frankrike, i England, i Belgien, i Danmark, i Norge är tillämpadt. Och många af jernvägarne i dessa länder, Norge undantaget, äro dock mycket mera trafikerade än de svenska; sjelf har jag t. ex. i England, mellan London och Feltham, på ungefär 40 minuters tid mött icke mindre än 22 tåg. När dessa jernvägar kunna anses behörigt bevakade af vägmännen, i viss mån ett motstycke till våra banmästare och reparationskarlar, så tror jag att vi mycket lugnt kunna nedsätta anslaget till den summa jag föreslagit, eller 450,000 R:dr, förutsatt nemligen uttryckligen och ännu en gång att vi vilja till biträde använda klocksignaleringsystemet. Jag vädjar till dem af Herrarne, som rest utomlands, om de icke sjelfva hört dessa klockor klinga, och derigenom tillkännagifva för banvakterna, när de hafva ett tåg att vänta, samt sålunda bespara ofantligt mycket, annars onödigtvis förspildt arbete.

Ännu en gång, jag upprepar det, ber jag Herrarne betänka sig, innan I gå in på det af Stats-Utskottet tillstyrkta stora anslaget. Jag tror,

att jag visat, det icke någon våda är förenad med beviljandet af den mindre summa jag föreslagit, enär densamma är tillräcklig för åstadkommande af ett fullständigt klocksignaleringsystem efter det pris för klockorna, hvilket Generaldirektören i Jernvägstrafikstyrelsen sjelf uppgifvit i Stats-Utskottet, samt för aflöning af en banvakt till på hvarje mil för natt-tågens skull, och ändå lemnar en behållning på 69,000 R:dr.

Det är icke några småsaker dessa utgifter för jernvägstrafiken. Jag får säga, att, om vi, som ofta länge diskuterat, huruvida vi skulle gifva t. ex. 500 eller 1,000 R:dr till den eller den tjenstemannen, skulle så här på rak arm inlåta oss på en utgift, som kanske i framtiden komme att gå löst på 5 à 6 millioner, så skulle jag verkligen anse mig böra bedja dessa tjenstemän tillgifva mig att jag varit med om att nedsätta något enda af de begärda dyrtidstilläggen; ty vi skulle då endast hafva "silat mygg och sväljt kameler". Och jag vill tillägga att, om detta anslag beviljas, så skall jag, så länge jag är representant, visst icke yttra mig vidare för att söka hämma dessa stora jernvägsutgifter — ty det finnes då ingenting annat som kan hämma dem än de stora utgifterna sjelfva, och att framtiden får visa huru orimliga summor som på dem blifvit förslösade, och då, om icke förr, kommer allt, som jag hoppas, någon annan att taga vid, der jag slutat.

Jag anhåller om bifall till min reservation, fullt öfvertygad att, om Kammaren skulle bevilja det mindre anslaget, detta beslut icke är förenadt med någon våda. Tvärtom, jag tror att Kammaren derigenom skulle ha gifvit uppslag till en stor reform, en reform som skall medföra en stor besparing, den nemligen som alltid uppstår då handarbetet ersättes af maskiner, som hvarken behöfva pension, eller ljus, eller ved eller löneförhöjning eller någonting dylikt, såsom förhållandet är med det menskliga arbetet, men ändå arbetar både väl och punktligt. Jag vill endast tillägga några ord. Då jag förut, under loppet af åtta år, ifrat för nedsättningar i anslagen till jernvägstrafiken, så har jag alltid fått höra den profetian att, om Andra Kammaren skulle lyssna dertill och votera för de lägre beloppen, så skulle de rysligaste vådor för trafiken deraf uppstå, de resande skulle komma att riskera lif och lemmar o. s. v. Jag ber i anledning af dessa spådomar, hvilka jag äfven i afton väntar mig att få höra, jag ber, säger jag, att få erinra om några ord, som yttrades af mig vid 1871 års riksdag, då frågan om jernvägstrafiken här var före. Jag tog mig då friheten säga:

"Det torde tillåtas mig anföra några uttryck af Herrar Civilministrar under de föregående åren denna fråga varit å bane, och derigenom på samma gång lemna ett svar på det bevekliga och vackra vädjande Herr Civilministern nyss gjorde till oss rörande de fruktansvärda vådor som en ytterligare nedsättning i jernvägstrafikens stat skulle kunna innebära."

Civilministern yttrade 1868: "Man må icke förbise, att med handhafvande af rörelse å jernvägarne är förenadt ett stort ansvar. Tusentals personer trafikera jernbanorna hvarje dag och de olyckor, för hvilka de kunna blifva utsatta äro till stor del beroende af anordningarne vid trafiken, hvarför det icke torde vara skäl att minska den tillsyn, som erforderlig för ordning och trygghet".

Civilministern yttrade 1869: "På klandret har emellertid följt ansträngningar till iakttagande af större hushållsaktighet och vinnande af besparing, och det är sålunda ingalunda min mening att nu säga det klandret alltid och i alla afseenden varit obefogadt eller gagnlöst. Men det påstår jag — och jag hoppas att enhver skall gifva mig rätt häri — att alla reduktioner böra ske med ytterlig omtanke och varsamhet för att icke de ofvannämnda fördelarne (ordning och säkerhet) skola äfventyras."

Civilministern yttrade 1870: "Men den omständighet att indragningar redan skett innebär icke att indragningar allt fortfarande skola kunna ega rum, utan snarare må jag säga att hvarje skedd indragning har förminskat möjligheten af ytterligare sådana."

Jag tillade då, att dessa yttranden voro af tre olika civilministrar — ty, mine Herrar! icke längre än jag varit med som riksdagsman har jag dock hunnit upplefva ej mindre än tre chefer för detta departement. Jag yttrade vid samma tillfälle, att det "icke var min mening att med dessa citater af Herrar civilministrars yttranden vilja säga, att de sökt vilseleda representationen eller att de sjelfva varit vilseledda af underordnade, utan tror jag både att ministrarne här vid lag varit in bona fide, och att Trafikstyrelsen sjelf funnit sig förvånad öfver möjligheten af de indragningar, som den är från år blifvit föranledd att göra". Och, mine Herrar! se vi sedan efter i Trafikstyrelsens förtjenstfulla berättelser för de senare åren, så finna vi att dessa besparingar alldeles icke medfört några vådor eller olägenheter.

Jag tror sålunda att, om man här i afton skulle för oss uppkalla skräckbilder af ihjälkörda menniskor, lemlästade kroppar, förstörda lokomotiv, söndersplittrade vagnar o. s. v., såsom följden af nedsättningen af anslaget till dessa banvakter, det kommer att gå med den spådomen på samma sätt, som det har gått med de föregående spådomarne, och jag tror det så mycket mera, som dessa telegram från Köpenhamu och Christiania, dessa instruktioner från Tyskland, Danmark och Norge, som kommit mig tillhanda, angående fördelarne af det der använda klocksignaleringsystemet, som numera tillämpas öfverallt, der nya banor blifvit byggda, otvetydigt gifva vid handen att systemet är praktiskt och godt.

Det torde i afseende härå böra påpekas äfven en annan omständighet. Tro Herrarne väl, att man t. ex. vid de enskilda jernvägarne har råd att använda denna mängd banvakter, som regeringen nu vill anställa vid statens banor? Nej, därför akta de enskilda bolagen sig nog. Men ändå hör man icke sägas att osäkerheten till lif eller lem på de privata jernvägarne är större än på statens banor. På de förra nöjer man sig med 3 à 4 banvakter per mil eller lika många som vi för närvarande hafva vid stambanorna.

Naturligt är att banvakterne ej kunna helt och hållet undvaras, utan behöfvas vid banöfvergångarne: en person som öppnar grindarne på dessa ställen måste nemligen finnas. Men om man bibehåller de fyra banvakter per mil, hvilka nu finnas, och förökar dem med en för nattagens skull, samt ersätter den andre af de nu begärde två nya banvakterna med klocksignaleringen, så vågar jag påstå att all säkerhet för trafiken är iakttagen. Dessutom, ju större trafiken är, ju mera, så att säga, rensar banan sig sjelf. Det är icke på de engelska banorna med deras lifliga trafik,

som man betar kor på banvallen eller, såsom fallet var i Vestergötland i somras, åker i chäs på jernvägen; man aktar sig så mycket mera därför ju lifligare trafiken är.

Jag anhåller på nu anförda skäl om bifall till min reservation, att anslaget till uppförande af bostäder åt banvakter och stationsbetjente för år 1874 måtte nedsättas till 450,000 kronor.

Chefen för Civildepartementet, Herr Statsrådet Bergström: Till en början ber jag att, med anledning af den siste talarens yttrande, få erinra, att här icke ensamt är fråga om uppförande af nya banvaktarestugor utan äfven om uppförande af bostäder åt stationsbetjente, och att det anslag, som här nu är i fråga, rörer båda dessa ändamål, men det tycks, som om detta, dock icke så alldeles nya, klocksignaleringsystem, till den grad uppslukat den ärade ledamotens uppmärksamhet, att nämnda omständighet rent af fallit honom ur minnet. Hvad det sätt angår, på hvilket banbevakningen i vårt land nu är ordnad, så hänvisar jag till hvad Jernvägstrafikstyrelsen i detta afseende yttrat, hvaraf inhemtas att af de fyra linievakter, som äro tilldelade hvarje mil af banan, halfva antalet användes till underhållsarbeten på banan, och att således den egentliga liniebevakningen bestrides af endast två vakter för hvarje banmil. Om man då antager att endast fyra tåg passera om dagen i hvardera riktningen, eller tillsammans åtta tåg om dagen, skulle således hvar och en af dessa banvakter, med tillämpning af den regel att banvakt bör passera öfver sin sträcka för hvarje gång tåg deröfver framgått, behöfva tillryggalägga fyra mil dagligen. Då det skulle vara för mycket ansträngande för banvakterna att till fots verkställa denna besigtning, har man tillåtit dem att dervid begagna sig af s. k. dressiner. Nu har det emellertid händt att banvakterna icke varit nog varsamma vid begagnandet af dessa dressiner, i det derpå åkande banvakter genom försumlighet kommit i vägen för bantågen, eller ock dressiner blifvit på banan qvarglömda, och följden har varit mångfaldiga olyckor. Särskildt vill jag i detta hänseende omtala hvad som hände mig, då jag sommaren 1872, efter att hafva bevistat det nationalekonomiska mötet i Köpenhamn, var stadd på uppresa till Stockholm. Under färden genom en trakt af Småland inträffade då, att lokomotivföraren, under det tåget var i full gång, lät hvisselpipan ljuda på ett sätt, som bebådade fara, och dessa signaler upprepades, men innan tåget hann stoppa, stötte detsamma emot en på banan qvarglömd dressin, som, enligt hvad passagerarne sedermera fingo veta, varit anledningen till de upprepade signalerna. Dressinen söndersplittrades och ingen olycka skedde, men det är icke omöjligt att ett tåg, som blir utsatt för ett dylikt hinder på banan, kan totalt förolyckas. Hvad nu det förordade klocksignaleringsystemet angår, så är detta system icke nytt, utan har redan länge varit införd i Tyskland och flera andra länder. Det är santt, att dessa klockor, såsom Herr Key yttrade, icke behöfva mat, pensioner och dylikt, men deras förmåga är äfven ganska begränsad. De kunna icke slå in en spik, icke sätta ut en signal eller på något sätt ersätta den menskliga arbetskraften. Dessutom, äfven om de kunna i visst hänseende vara till någon nytta, så ligger det dock alltid en viss våda i tillämpningen af detta klocksignaleringsystem, emedan det lätt kan insöfva banvakten i så-

kerhet. Den kraft, som sätter klockan i rörelse, är, som vi veta, elektrisk, och ingenting kan lättare komma i oordning än ett sådant signaleringssystem. Det kan sålunda inträffa, att ett tåg kan vara på banan, utan att man är i tillfälle att derom underrätta banbevakningen, som i förlitande på klocksignaleringen och i okunnighet om att systemet för tillfället är i oordning, icke vidtager nödiga åtgärder att hålla banan öppen. Jag tror för min del att det icke är rådligt att afvika från hvad den sakkunniga myndigheten i detta fall föreslagit. Det är icke heller så särdeles billigt, detta signaleringssystem. Det kostar ungefär 3,000 R:dr för hvarje mil eller för den nu befintliga sträckan af statsbanor omkring 400,000 R:dr. Så länge man kan reda sig derföretan, så tror jag det är bäst att undvika det, helst detta system icke kan ersätta den förstärkning i banbevakningen, som nu blifvit föreslagen. Det må nu vara sannt, att tågens storlek icke verkar något i fråga om banbevakningens göromål, men deremot utöfvar trafikens storlek, mängden af tåg, derpå ett ganska väsendtligt inflytande. Jag har redan omnämnt, huru mycket den nuvarande bevakningens tid och arbetskraft tages i anspråk vid den låga beräkningen af endast fyra tåg om dagen, och när nattågen tillkommit, så är det ju gifvet, att då banvakterna lika som andra människor behöfva någon tid för att sofva och icke kunna vaka dygnet om, förstärkning af banbevakningen är absolut nödvändig. Jag tror det vara skäl att bifalla Stats-Utskottets förslag. Inom Utskottet lär detta klocksignaleringssystem hafva blifvit vidlyftigt omtaladt, och man har sökt att äfven der bevisa dess förträfflighet, ehuru detta icke synts hafva verkat på utskottsledamöterna, enär det endast är nämnda systems förfäktare, Herr Key, som reserverat sig och funnit införande af klocksignaler lämpligare än förstärkt banbevakning.

Herr Key: Det är mycket sant, att jag ensam reserverat mig mot detta Utskottets förslag, och anledningen dertill var, att jag i denna sak, som är så ny här i Sverige, icke ville begagna något öfvertalande utan önskade vara mera försedd med verifikation, än hvad jag var inom Utskottet, innan jag upptog frågan ånyo. Derföre insisterade jag icke vidare på denna sak uti Utskottet, men har sedan dess fått de upplysningar från Norge, Danmark och Tyskland, som jag här meddelat.

Det är visserligen sannt, såsom Herr Civilministern nämnde, att klockorna icke kunna slå in några spikar, men det är icke heller min mening, att de skola utesluta allt menskligt arbete, eller att man borde indraga den banbevakning, som nu finnes. Tvärtom har jag ju förordat en tillökning i nu befintliga bevakningspersonal med särskildt afseende å nattågen, dock endast till hälften mot hvad regeringen föreslagit. Icke heller har jag begärt afskaffande af nu befintliga banmästare och reparationsförmän, ty det är *dess*a som skola slå in spikarne eller åtminstone tillse att det blir gjordt. Jag vågar dock påstå, att när öfverallt utomlands klocksignaleringssystemet visat sig pålitligt, och dessa elektriska klockor måste verka, säga hvad man vill, med större punktlighet än den nyckfulla menskliga arbetskraften, detta system äfven borde kunna hos oss med fördel användas. Enligt den norska instruktionen, som jag här håller i handen, finnas olika klocksignaler för tågens afgang, annalkande och

ankomst, deras stoppande, linien klar eller linien spärrad för hinder, för fara o. d., med ett ord, de flesta tänkbara fall kunna angifvas medelst klockorna. Nu är det naturligt, att natt-tågen skola medföra ökad uppmärksamhet och ökad behof af förstärkning i banbevakningen, men det är just derföre som jag önskat, att klocksignaleringsystemet måtte hos oss införas.

Herr Civilministern har icke besvarat den anmärkning jag gjorde, att en banvakt, som under nuvarande förhållanden, då ett tåg af någon anledning fördröjes, kan få gå på banan länge och väl, kanske halfva natten, och vänta på tågets ankomst och på detta sätt förspiller sin arbetskraft, skulle i stället kunna sitta lugn i sin stuga och först då klockan klingar behöfva gå ut för att öppna den honom anförtrödda grinden. Jag upprepar ännu en gång, att detta system, som visat sig ersätta och derigenom bespara arbetskraft inom andra länder, äfven skulle kunna medföra samma goda verkan i Sverige. Nu har man sagt, att natt-tågen skola göra hela den begärda bevakningstillökningen nödvändig, men jag tror, att jag redan gifvit giltiga skäl för min åsigt, att den tillökning, som i nämnda afseende blifvit begärd, icke är så alldeles af nöden, och jag vill tillägga att om natten kan banvakten icke gerna vara i stånd att närmare granska banan, att se efter om alla spikar sitta rätt, om ingen skruf är lös på skenorna och annat sådant. Då, såsom jag redan nämnt, jag icke tillstyrkt en *minskning* utan en *ökning* i den nu befintliga bevakningspersonalen, ehuru icke i den fulla utsträckning som begärts, men föreslagit i dess ställe införande af ifrågavarande mekaniska medel, som kostar endast 3,000 R:dr per mil i ett för allt, under det regeringens förslag skulle medföra kanske en kostnad af cirka 3,500 R:dr per mil, oafsedt hvad folket kommer att årligen kosta i underhåll, så vågar jag fortfarande vara af den åsigt, att klocksignaleringsystemet både i afsende på prisbillighet och ändamålsenlighet är förtjent af att hos oss införas. Jag vet icke, huruvida jag här i afton får rätt eller orätt i detta mitt påstående, men hvad jag vet är att framtiden skall gifva mig rätt.

Häruti förenade sig Herr *Jonas Jonasson* i Gullaboås.

Herr Dickson: Efter de upplysningar, som lemnats af Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet, kunde jag inskränka mig till att begära bifall till Stats-Utskottets förslag. Jag skall likväl be att få yttra ett par ord, icke så mycket om sjelfva saken, som om principfrågan. Den ärade talaren på calmarbänken har på ett utmärkt sätt, med mycken verve och nit förfäktat sin åsigt och jag sätter honom ganska högt såsom auktoritet uti denna fråga, men, mine Herrar! det tillkommer oss att noga pröfva de förslag, som framläggas för Kammaren. Vi böra vara noga betänkta på, huruvida Herr Key såsom auktoritet i detta fall bör inverka bestämmande på Kammarens beslut, huruvida han verkligen uppväger — jag vill icke nämna Jernvägstrafikstyrelsen, ty det vill icke säga så mycket, men Stats-Utskottet i dess helhet, ty så vidt jag kan se, är han den enda af Utskottets ledamöter, som reserverat sig mot dess beslut. Jag tror vi böra allvarligt besinna oss, innan vi på grund af blott

Herr

Herr Keys egen uppfattning i denna sak nedsätta det af regeringen äskade och af Stats-Utskottet tillstyrkta anslaget. Herr Key yttrade i slutet af sitt anförande, att framtiden skulle visa, att han hade rätt och att han i motsatt fall ville be om ursäkt, så uppfattade jag hans yttrande. I så fall erbjuder han visserligen en upprättelse, men en upprättelse som kommer väl sent. Jag tror likväl, att vi skulle handla ganska obetänksamt, om vi på Herr Keys ord nedsatte detta af regeringen begärda och, hvad som betyder mycket mera, af Stats-Utskottet förordade anslag, och därför yrkar jag bifall till Stats-Utskottets framställning.

Herr Statsrådet Bergström: Jag vill blott påpeka, att Herr Key, antagligen genom missgäning, hade en oriktig uppgift, i det han påstod, att kostnaden för banvaktarestugors uppförande blifvit beräknad till 3,500 R:dr per mil. Så är emellertid icke förhållandet, ty Jernvägstrafikstyrelsen har beräknat denna kostnad till endast 2,500 R:dr per mil.

Herr O. B. Olsson: Jag begärde ordet, med anledning af Herr Civil-ministerns yttrande, att Herr Keys åsigt icke måtte vara den rätta, då ingen af Stats-Utskottets ledamöter velat instämma med honom. Jag vill då i anledning häraf förklara, att, då denna fråga i Stats-Utskottet behandlades, var jag ursprungligen af samma mening som Herr Key, men då jag sedermera fick höra general-direktörens i Trafikstyrelsen upplysningar rörande den tyska, danska och norska jernvägstrafiken öfvergick jag från Herr Keys mening till hvad regeringen föreslagit, emedan jag då tyckte, att general-direktören hade rätt. Sedan jag nu emellertid fått se de telegram, som Herr Key erhållit från Danmark, Norge och Tyskland och funnit att dessa handlingar vederlägga hvad general-direktören i Stats-Utskottet yttrat, så har jag åter öfvergått till Herr Keys åsigt, och kanske det finnes flere af Stats-Utskottets ledamöter, som i detta afseende äro liktänkande med mig och kommit till samma slutresultat som jag. Då vi nu hafva haft under en lång följd af år endast 4 banvakter per svensk mil och ingen större jernvägsolycka derunder inträffat, så torde man väl icke nu behöfva öka dessas antal till 6 per mil, hvilket gör en utgift, som redan nu är ganska betydlig men som, till följd af de jernvägar som dels äro under byggnad och dels komma att byggas, i en framtid blifver ändå mycket högre. Hvad nu beträffar den trygghet, som skulle ligga i en ökad banbevakning, speciellt för natt-tågen, så vill jag endast hemställa, om banvakten under mörk natt kan bättre svara för det område af banan han har att bevaka, om han har $\frac{1}{6}$ mil, än om han har $\frac{1}{4}$ mil att efterse. Jag tror att man måste besvara denna fråga med nej, ty banvakten kan nattetid, vare sig han har en längre eller kortare vägsträcka till bevakning sig anförtrodd, hvarken se om någon illasinnad människa lagt något hinder på banan, om någon skruf har lossnat på skenor eller om något i öfrigt är i olag på banan. Någon större trygghet, åtminstone för natt-tågen, tror jag således icke ligger i den föreslagna ökade bevakningspersonalen. Jag utgår dock hufvudsakligast från den åsigt, att derigenom vållas en kostnad så väsendtligen stor, att jag icke vill vara med om att bevilja densamma; och jag instämmer i

Herr Keys yttrande. att om Riksdagen nu beviljar detta anslag, så skall man möjligen i en framtid komma att ångra att man inlåtit sig på större kostnader, än som beräknats och måhända varit erforderliga, och därför yrkar jag bifall till Herr Keys reservation.

Herr Hedin: Eftersom Kammaren eljest icke har något emot att använda ganska dryga stunder på öfverläggningar om särdeles obetydliga belopp, så tillåter jag mig uppmana Kammarens ledamöter att egna någon stund för att se litet närmare på denna fråga. Från det ögonblick för omkring 8 dagar sedan, då man i de allmänna tidningarne lemuade en resumé af hvad Stats-Utskottet vid behandlingen af sjetta hufvudtiteln föreslagit, och då det deraf blef bekant, att Stats-Utskottet afgifvit ett tillstyrkande utlåtande i fråga om det anslag, hvarom nu diskuteras, har jag för min del, från personer, hvilka äro att betrakta såsom fullt sakkunnige i hithörande ämnen, fått emottaga en mängd meddelanden i ganska starkt betonade uttryck af förundran öfver Trafikstyrelsens förslag och det oinskränkta understöd, detta förslag fått af Stats-Utskottets majoritet. Jag är glad, att en föregående talare på ett sätt, som jag betraktar såsom nästan uttömmande för sitt ändamål, som ju för närvarande närmast är att få en smula rådrum, anfört hvad i ämnet är att säga, och jag kan därför instämma i hans motivering och i det yrkande hvartill han kommit. Den ledamot af Kammaren, som för en stund sedan intog talareplatsen, tillkännagaf, att han blifvit fullkomligt öfvertygad af de skäl och upplysningar, som Herr Civilministern meddelat. Det förundrar mig, att denne talare, som eljest med så mycken attention brukar följa allt hvad som kommer från regeringens sida, icke studerat bilagan till den Kongl. propositionen, der nämnda upplysningar finnas fullständigt angifna. Det faller mig in, med anledning af ett yttrande, som följts icke här, men från annat håll, om denna sak, att erinra om, att trafikens säkerhet, tryggheten för människors lif och lemmar ligger det i Trafikstyrelsens förmåga att tillgodose genom ett medel, som icke faller under nu ifrågakommande rubrik. Det är nemligen, att Trafikstyrelsen egnar tillbörlig uppmärksamhet åt tågpersonalen och ser till, att till denna personal utses fullt passande personer, att dessa icke öfverausträngas och att de få ett anständigt underhåll. Sker detta, så tror jag verkligen, att deri ligger en större säkerhet för trafiken, än genom ett ökande af banbevakningspersonalen, äfven om denna ökning skulle, såsom föreslagits, ske i sådan utsträckning, att ett motstycke dertill icke i något annat land lär förekomma. Jag förenear mig i det yrkande, som framställt af den förste ärade talaren.

Herr Jöns Pehrsson: Sedan man vid de föregående punkterna talat om de stora utgifter, som med vår jernvägstrafik äro förenade, så tror jag, att man skulle göra sig skyldig till ett betydligt misstag, om man nu beviljade det stora anslag, hvarom här är fråga, helst hvar och en, som känner förhållandet med våra banvakter något så när, väl vet, att de för närvarande ingalunda användas endast för banans bevakande, utan till en stor del kanske uteslutande till andra arbeten, såsom handtlangning med flera dylika göromål. Om vi nu antog detta stora antal

banvaktare vid banan, som Kongl. Maj:t föreslagit, så kunde det visserligen från en sida sedt vara fördelaktigt, om nemligen säkerheten å banan derigenom ökades, men om vi deremot å andra sidan tänka på, att det möjligen i framtiden kan inträffa, att så stora transporter som nu icke ske å våra banor, hvilket för visso blir händelsen i de orter, der skogen en gång tager slut, — ty, mine Herrar, den kan icke räcka alltid — så tror jag icke, att man bör, förr än sådant visat sig vara oundgängligen nödigt, öka denna personal. Ett annat viktigt skäl för att nu icke bevilja större anslag, än Herr Key föreslagit, ligger deruti, att vid den sena tid, detta anslag skulle blifva tillgängligt, dessa 450,000 kronor för innevarande år skola blifva mer än tillräckliga, huru saken än gestaltar sig. Dessutom, då så stora och dyrbara byggnader skola uppföras, som här äro ifrågasatta, borde väl vederbörande hafva förberedt sig derpå i förtid, hvarigenom de möjligen kunnat blifva billigare. Huru än man således ser saken, synes det icke ligga någon fara uti att denna gång bevilja den mindre summan, då man också får tillfälle att till nästa år tänka närmare på saken och se till, om icke möjligen ett annat billigare system för banornas bevakande skulle kunna antagas. Erfarenheten har lyckligtvis ådagalagt, att olyckor på jernvägarne i vårt land ske icke i brist på bevakning å banorna utan i brist på punktlighet hos den personal, som redan finnes; hvarföre ingen anledning förefinnes att öka denna personal, hvilken i en framtid, då inkomsten af våra banor möjligen blifver mindre än nu, skulle kunna blifva dyr nog att underhålla.

Jag yrkar således bifall till den af Herr Key afgifna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Danielsson: Herr Talman! Mine Herrar! Det är verkligen glädjande att finna, det Herr Key erhållit understöd af de talare, som rört yttrat sig i denna fråga, så mycket mera som, då han var den ende af Stats-Utskottets ledamöter som reserverat sig i frågan, jag trodde det vara föga hopp, att den mening, han i sin reservation uttalat, här skulle göra sig gällande. Jag hoppas också, att denna Kammare icke på sådant sätt, som Utskottet föreslagit, skall tillskapa en sådan massa tjänstemän, och jag anser, att ett sådant beslut, i fall det fattades, skulle vara ganska obetänksamt; hvarföretom jag tror, att de personer, hvilka skulle erhålla dessa platser, kunna använda sin tid nyttigare och bättre på annat håll.

Jag kan icke heller finna annat, än att det af Herr Key förordade klocksignaleringsystemet skulle vara lämpligt för våra jernbanor. Jag har hört, att sådan signalering redan användes mellan Stockholms södra station och Liljeholmen, och att den punktligt uppfyller sin bestämmelse; och det är påtagligt, att dessa klockor skola säkert och punktligt göra den afsedda nyttan, ja till och med bättre än en person, hvilken, såsom Herr O. B. Olsson riktigt anmärkte, icke kan se i mörka höstnatten. Dessutom är det antagligt, att vi i framtiden skulle få en så oerhörd börda genom att nödgas underhålla denna stora tjänstepersonal, att den behållning, vi ju hoppas erhålla af våra jernvägar, möjligen derigenom skulle blifva betydligt reducerad.

Jag har således full anledning att tro, det denna Kammare icke skall

bifalla den framställning, Utskottet har gjort utan i stället antaga Herr Keys reservation, till hvilken jag yrkar bifall.

Herr Kolmodin: Det är en ganska allvarsam fråga, vi nu afhandla. Här gäller nemligen å ena sidan mycket penningar och å den andra föreslås en stor besparing; och det må i sanning medgifvas, att, då man har att välja deremellan, saken förtjenar att noggrannt öfvervägas. För min del har jag med stor uppmärksamhet lyssnat till hvad som under debatten i frågan yttrats, och, utan att på minsta vis vilja underkänna den klarhet och reda, den talang och sakkännedom, hvarmed reservanten framställt sina åsikter; får jag dock säga, att hans framställning icke varit för mig tillräckligt öfvertygande för att bibringa mig den tron, att ett inom vårt land alldeles opröfvadt system skulle ega företräde framför ett, som redan är allmänt vedertaget och bepröfvadt. Utan att således på minsta sätt vilja underkänna vigten af hvad Herr Key, såsom målsman för det förra, jemte ett par andra högt ärade talare anført, får jag oförbehållsamt förklara, att det synes mig vara alldeles — jag vågar säga *alldeles* — orimligt, om Kammaren eller Riksdagen skulle på den lösa grunden af dessa anföranden våga beträda en för oss helt och hållet okänd bana. Detta sagdt, utan att i minsta mån vilja förringa reservantens auktoritet i jernvägsfrågor.

Här har särskildt talats om den stora kostnaden för uppförande af dessa banvaktarestugor. Äfven jag medgifver, att den är ganska dryg; men å andra sidan gäller det lif och lemmar; och jag får uppriktigt bekänna, att jag icke vet, huru högt svenska medborgares eller medborgarinnors lif eller lemmar böra uppskattas. Från denna synpunkt förefaller mig beloppet jämförelsevis ringa.

En ärad talare på skånebänken tillkännagaf, att han, efter att i Utskottet hafva hört chefen för jernvägstrafiken, der instämde med honom, men att han nu, sedan han här hört Herr Key, vill öfvergå till dennes åsikter. Det påminner ganska mycket om en allmänt känd juridisk auktoritet, som, då han hört ena parten, förklarade: "den har rätt", och, sedermera, då den andra parten också blifvit hörd, tillade: "äfven den har rätt". Jag, mine Herrar, hör icke till dessa lätt öfvertygade naturer; och jag hoppas, att Andra Kammaren noga öfverväger saken och icke på grund af några löst utkastade yttranden sjelf kastar om och antager en helt och hållet ny metod i afseende på bevakningen och värden af våra jernbanor.

För min del yrkar jag bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr C. A. Larsson: I denna fråga anser jag verkligen Herr Key hafva varit så frikostig, att det förundrar mig, att Herr Civilministern icke denna gång vill låta honom få hafva rätt. Kongl. Maj:t har nemligen för uppförande af nya banvaktarestugor äskat ett anslag af 1,130,000 kronor, och Herr Key bjuder nu tredjedelen af denna summa alldeles på ny räkning, då vi icke ens anade, att något sådant anslag skulle ifrågakomma vid denna riksdag; och då efter de upplysningar man erhållit, hvarje stuga skulle komma att kosta 2,500 kronor, samt Herr Key vill låta uppföra 84 nya sådana stugor, för hvilka kostnaden

skulle uppgå till endast 210,000 kronor, så har han ju ytterligare erbjudit 240,000 kronor för införande af klocksignaleringsystemet, som han med så mycken förkärlek synes omfatta, och som billigtvis borde utföras på längre sträckor än mellan Stockholms södra station och Liljeholmen, på det man måtte blifva i tillfälle att bedöma, huruvida det är lämpligt eller icke. Då nu här icke kan blifva fråga om annat än att välja mellan den större summan, som Trafikstyrelsen ansett vara för ändamålet erforderlig, samt den mindre, som Herr Key föreslagit, så och då något verkligt behof af ytterligare bostäder åt tjänstemännen icke förefinnes, då, såsom man vet, åt vissa ungarlar upplåtits ända till nio rum, vill jag hemställa till Herr Civilministern, om han icke vill låta pruta med sig och låta Herr Key denna gången få rätt. Lämpligare synes mig vara, att Trafikstyrelsen ser efter i orterna, huruvida icke flere, än som nu är fallet, kunna inrymmas i statens byggnader; och jag tror, att det skulle vara lätt att, då det för närvarande finnes personer, som hvardera hafva nio rum, rangera så, att icke 9 personer behöfde inrymmas i ett rum. Billigheten synes verkligen fordra, att Herr Civilministern denna gång gifver med sig; och jag yrkar således för min del bifall till Herr Keys reservation.

Herr *Christen Assarsson* instämde med Herr C. A. Larsson.

Herr Key: Jag vill endast för ett par ögonblick med anledning af den ärade representantens från Gotland anförande taga Herrarnes tid i anspråk. Han hemställde, huruvida det kunde vara skäl i att Kammarern inlåte sig på en så lös, så opröfvad sak, som den hvilken han förmente innefattas i mitt förslag. Jag vågar dock påstå, att den hvarken är lös eller opröfvad, ty om den än icke blifvit pröfvad i Sverige, så har den dock, jag vidhåller det fortfarande, blifvit det utomlands; och jag vill fråga den ärade representanten sjelf, om han icke, då han, såsom jag känner, under förra sommaren reste i Tyskland, der hörde och såg dessa signaleringsklockor användas. Detta var hvad jag ville säga om den saken. Men medan jag har ordet vill jag ytterligare hemställa till Kammarern, om någon den ringaste fara kan ligga uti att nu stanna vid den lägre siffran, eller 450,000 riksdaler, i hvilket fall frågan naturligtvis kommer under gemensam votering. Då, såsom Herrarne veta, dessa voteringar icke komma att hållas förrän i slutet af April och hvar och en, som är tveksam, under tiden kan inhemta upplysningar af fackmän, samt derigenom stadga sitt omdöme och bestämma sig för, hvilken siffra, den högre eller den lägre, han vid den gemensamma voteringen vill rösta för; hvad våda ligger då i det ifrågasatta beslutet? Säkert är deremot att, om Kammarern nu beslutar beviljande af den större summan, ett sådant beslut icke sedermera kan göras om; och jag uppmanar derföre Herrarne litet hvar att nu stanna vid den lägre siffran, men derefter vända sig till *oberoende* fackmän och hos dem efterhöra, om icke mina uppgifter skola af dem bekräftas.

På grund af hvad jag förut och nu yttrat, vågar jag fortfarande hemställa, att Kammarern måtte begränsa anslaget till det af mig före-

slagna belopp; och jag anhåller vördsamt om proposition på det förslag, jag förut haft äran till Herr Talmannen framlemna.

Häruti instämde Herr *Thorell*.

Herr Kolmodin: Jag har icke kallat det af Herr Key förordade systemet opröfvadt, utan blott *hos oss opröfvadt*; och jag har icke heller sagt, att det af honom förordade systemet är löst, utan att *den grund*, på hvilken man nu vill att vi skola antaga det, är lös. I min tanke skulle till och med ett föredrag, ännu fullständigare än reservantens, vara en lös grund för införande af nytt och hos oss opröfvadt system.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Det förundrar mig verkligen, att den siste ärade talaren kunde komma till ett sådant slutligt yrkande, som det han framställde. då han, första gången han hade ordet i denna fråga, icke allenast erkände, att Herr Key med stor talang och sakkänedom hade försvarat sin reservation, utan derjemte medgaf — fastän talaren upplyste, att han icke var så inne i saken, så att han kunde riktigt bedöma densamma — att det sätt reservanten framhållit för ordnande af bauvaktarepersonalen vid våra jernvägar genom klocksignaleringsystemet, med fördel varit begagnad i våra grannländer Norge och Danmark äfvensom i Tyskland, samt att detta sätt att ordna saken skulle blifva bra mycket billigare än Kongl. Maj:ts förslag innehåller. Jag är i det fallet af alldeles samma åsigt som han, och jag tror, att den, som närmare tänker på saken, skall gifva den meningen rätt, att man icke bör bevilja den större summan, förrän man tagit de omständigheter, som på irågau kunna inverka, i noggrannare öfvervägande. För mig åtminstone är klocksignaleringsystemet vid jernvägarne en alldeles ny sak, och jag har icke heller förr än i dag hört talas om någonting sådant, hvadan jag ännu icke kunnat sätta mig in i detta system. Om nu Herr Keys förslag verkligen är så praktiskt, som här blifvit framhållet, och som man skulle önska, så anser jag det icke vara välbetänkt att genast kasta ut den större summan, och derigenom för staten utan ändamål bortkasta åtskilliga hundra tusen kronor, utan derjemte förhindra antagandet af klocksignaleringsystemet i vårt land, om det befines vara lämpligt. Bevilja vi nu 1,130,000 kronor, såsom Stats-Utskottet föreslagit, så haiva vi nemligen tillbakasatt detta system, som redan, efter hvad här uppgifvits, i lång tid begagnats i utlandet och hvilket således skäligen bör antagas kunna begagnas äfven i vårt land.

På dessa skäl, och då det icke kan ligga någon våda uti att nu hindra beviljandet af det större anslaget, som Stats-Utskottet föreslagit, eller att vid denna riksdag icke reglera saken så, som regeringen önskar, isynnerhet då inga olägenheter af nuvarande förhållanden äro kända, som kunna påkalla en skyndsammare lösning af frågan, vill jag för min del yrka bifall till Herr Keys förslag, så mycket hellre som derigenom beredes tillfälle åt den, som det vill, att närmare sätta sig in i saken, tills den en annan gång återkommer.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen upptog de gjorda yrkandena och framställde, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till det förslag, som Herr Key under öfverläggningen afgifvit. Den senare propositionen besvarades med öfvervägande ja, i följd hvaraf Kammaren beslutit "att, till uppförande af bostäder åt banvakter och stationsbetjente samt till anställande af försök med det s. k. klocksinaleringssystemet, skulle anvisas ett extra anslag till belopp af 450,000 kronor, att utgå under år 1874."

26:te punkten.

Bifölls.

Rörande *27:de punkten* anförde

Herr Liss Olof Larsson: Jag begärde ordet, emedan jag ursprungligen hade ämnat framställa yrkande om några förändringar i Utskottets nu föreliggande förslag; men jag har dock numera afstått derifrån på grund af de upplysningar, som Herr Civilministern godhetsfullt lemnat mig. Inom Utskottet var jag icke böjd för att obetingadt bifalla detta förslag, angående hvilket jag tyckte mig finna några besynnerliga förhållanden ega rum. Man ser nemligen, hurusom anslag för skiften och afvittringar ökas år från år. Då nu afvittringen inom lappmarkerna skall taga sin början, så finna vi, att på grund af en nyligen utfärdad afvittringsstadga alla omkostnader för denna afvittring skola bestridas uteslutande af statsmedel. Förut har vid afvittringar så tillgått, att vederbörande jordegare fått betala gode män jemte erforderlig handtlangning m. m., under det staten betalte omkostnaderna till landtmätaren. Jag föreställer mig, att staten nu har att motse stora utgifter, innan afvittringen inom lappmarkerna hinner blifva fullbordad; ty, såsom man vet, äro jordrymderna deruppe ofantligt vidsträckta. Af Herr Civilministern har jag blifvit upplyst derom — hvad jag ej visste förut — att det är på grund af särskilda privilegier för lappmarkerna, som 11 § i nyssutfärdade afvittringsstadga tillkommit, och på grund hvaraf staten skall betala alla omkostnader i och för afvittringen. Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande, på det att regeringen möjligen skulle behaga taga saken om hand och tillse, huruvida icke befolkningen i någon mån skulle kunna åläggas att deltaga i dessa omkostnader. Det är visserligen sannt, att dessa rättigheter grunda sig på privilegier, meddelade genom ett Kongl. bref af den 17 Augusti 1762; men då sista Riksdag biföll Kongl. Maj:ts förslag om att fräntaga hemmansegarne i lappmarken dispositionsrätten till den skog, som vid afvittringen dem tillfaller, ehuru de hade sig tillerkända en sådan rätt på grund af privilegium, då sade både regeringen och andra, att ett privilegium icke kan vara af annan beskaffenhet än att Konung och Riksdag samfäldt kunna vidtaga förändring uti detsamma, och det gjorde man också. När man nu ser i den Kongl. propositionen och dess motivering för den föreslagna högre summan, så finner man, att staten icke blott skall betala landtmätarne, utan ock gode männen och all erforderlig handtlangning

vid afvittringen i lappmarkerna samt dessutom särskildt betala hushyra för landmätarne vid deras förrättningar deruppe i lappmarken. Det förefaller mig orimligt att, när landmätaren kommer till en hemmansägare för att uppmäta hans egor och afvittra desamma från kronan, staten skall, under det landmätaren bor på hemmanet, betala hushyra för honom, under det jordegaren icke behöfver betala ett enda öre för att få sin egendom afvittrad. Jag vill icke vidare yttra mig angående det ofvannämnda lappmarksprivilegiet, men tror dock att, då man under sistlidne riksdag ansåg detsamma icke vara af större värde, än att det kunde undanrödjas genom Riksdagens och Regeringens samfälda beslut, äfven nu samma uppfattning torde göra sig gällande. Jag inser väl, att befolkningen inom lappmarkerna icke sjelf förmår att helt och hållet bestrida omkostnaderna vid afvittringen, men jag tror dock att den i någon mån skulle kunna bidraga till dessa kostnader, och att sålunda för framtiden någon nedsättning i statsanslaget för detta ändamål skulle kunna åstadkommas. Såsom jag redan nämnt, vill jag dock ej nu framställa något yrkande härom, utau har blott, med hvad jag nu yttrat, velat fästa Kammarrens uppmärksamhet på dessa förhållanden.

Vidare yttrades icke. Punkten bifölls.

28:de punkten

Utskottets hemställanden under *Litt. a, b, c* och *d* blefvo bifallna.

I afseende å det under *Litt. e* framställda förslag yttrade

Herr Helander: Jag har en liten erinran att göra, som jag tror vara riktigast att framställa vid den nu föredragna punkten; den rör en i förhållande till de stora belopp, som nyss förut blifvit beviljade, ganska obetydlig summa, hvilken jag tror att staten med mera skäl kan undvara, än den person som summan gäller. Af den Kongl. propositionen N:o 1 och dervid fogade statsrådsprotokoll finner man, att Konungens Befallningshafvande så väl som Landmäteristyrelsen hafva ansett, att aflöning och arvode åt styresmannen för afvittringen i Norrbottens län bör höjas med 500 R:dr, eller från 1,700 till 2,200 R:dr, så att, då till denna sistnämnda summa lägges den lön som innehafvaren i sin egenskap af förste landmätare uppår, eller 1,800 R:dr, sammanlagda årliga inkomsten skulle komma att uppgå till 4,000 R:dr. Då nu Kongl. Maj:t, såsom bekant, gjort framställning till Riksdagen derom, att bland andra äfven förste landmätarens årliga lön måtte höjas med 30 procent, så har Kongl. Maj:t dervid kommit till det resultat att, derest detta förslag af Riksdagen bifölles, den nyssnämnda summan, 4,000 R:dr, skulle uppnås utan att ofvannämnda förhöjning i styresmannaarvodet särskildt behöfde begäras. Nu har emellertid, såsom känt är, dyrtidstillägget blifvit bestämdt att utgå med 20 i stället för 30 procent, hvilket utgör 360 R:dr efter 1,800 R:dr lön. På detta sätt kommer denne tjänsteman nu att erhålla 140 R:dr mindre i lönetillökning än hvad alla vederbörande ansett honom böra få. Jag gör likväl härvid icke någon anmärkning emot

Utskottet, som icke kunnat handla annorlunda än det gjort, då Kongl. Maj:t såsom nyss sades, icke föreslagit någon förhöjning i styresmannens för afvittringsverket årsarvode. Det var, såsom redan är antydt, under förutsättning att Riksdagen skulle bevilja det af Kongl. Maj:t åskade dyrtidstillägget af 30 procent, som meranämnda arvodesförhöjning icke begärdes. Jag anser derföre det vara rätt och billigt att åt denne tjänsteman måtte beviljas det obetydliga lönetillägg, hvarom jag nu talat, och får jag derföre vördsamt föreslå det tillägg till denna punkt, att jemväl åt styresmannen för afvittringen i Norrbottens län måtte beviljas dyrtidstillägg till belopp af 140 R:dr.

Herr C. A. Larsson: Då den siste talarens yrkande innefattar en helt och hållet ny motion, hvilken bör till vederbörligt Utskotts förberedande behandling öfverlemmas, innan densamma här till afgörande företages, så får jag för min del yrka bifall till Utskottets nu gjorda hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner blifvit gifna såväl på bifall till Utskottets hemställan som på bifall till det af Herr Helander nu framställda särskilda yrkande, blef Utskottets förslag af Kammaren bifallet.

29:de—35:te punkterna.

Biföllos.

36:te punkten.

Litt. a.

Momentet bifölles.

I anledning af Utskottets hemställan under *Litt. b* anförde

Herr Hörnfeldt: I öfverensstämmelse med Riksdagens förut fattade beslut att vägra dyrtidstillägg åt sådane tjänstemän, hvilkas årliga lön uppgår till öfver 5,000 R:dr, får jag vördsamt anhålla, att Kammaren måtte fatta det beslut att, med afslag å Utskottets hemställan i det föredragna momentet, för fortsättande under år 1875 af de geologiska undersökningarne måtte beviljas ett anslag af 68,100 kronor.

Chefen för Civil-departementet, Herr Statsrådet Bergström: Jag tillåter mig yrka bifall till Stats-Utskottets förslag och vill härmed endast erinra, att Kammaren redan beviljat chefen för Statistiska Centralbyrån dyrtidstillägg för år 1875, oaktadt denne tjänstemans årliga lön uppgår till 7,500 R:dr. Kammaren har sålunda redan förut visat, att den icke varit absolut trogen mot den grundsats, som Herr Hörnfeldt nyss åberopat.

Herr Hörnfeldt: Med anledning af den upplysning som Herr Civilministern nyss meddelat, ber jag endast få erinra, att den af honom om-

nämnde chefen icke har mer än 5,000 R:dr i lön, samt att, såsom bekant, den allmänna praxis i denna Kammare har varit, att den tjänsteman som redan i årlig lön uppbär mer än 5,000 R:dr icke skall komma i åtnjutande af något dyrtidsullägg.

Efter denna öfverläggning, som nu var slutad, gaf Herr Talmannen propositioner på bifall dels till Utskottets hemställan och dels till Herr Hörnfeldts ändringsförslag; och som den senare propositionen ansågs vara med öfvervägande ja besvarad, hade alltså Kammaren, med afslag å den af Kongl. Maj:t begärda löneförbättringen åt chefen vid Sveriges geologiska undersökningar, beslutit att, för fortsättande under år 1875 af nämnda undersökningar, ett extra auslag af 68,100 kronor skulle beviljas.

37:de punkten.

Litt. a.

Härvid yttrade

Herr Liss Olof Larsson: Man har under föregående riksdag kommit temligen öfverens derom, att icke allt är så väl bestäldt med stuterierna inom vårt land, och att genom de beviljade anslagen till hästafvelns befrämjande det dermed afsedda ändamålet icke helt och hållet vunnits. Vid sistlidne riksdag fick man bland annat från regeringen mottaga ett förslag derom, att den klagan man i detta hänseende hade förspört lämpligast skulle afhjelpas genom att höja lönen för Stuteristyrelsen. Riksdagen gick dock icke in derpå utan afslog den begärda löneförhöjningen. I år vill man afhjelpa saken genom att höja lönen åt tjänstemännen vid stuterierna. Jag har för min del icke varit ense med majoriteten inom Utskottet, som bifallit Kongl. Maj:ts förslag, hvarför jag ock yrkar afslag å den föredragna punkten. Af den diskussion, som vid sistlidne riksdag egde rum i denna sak, och af den komité, som varit tillsatt för att utreda denna fråga, har bland annat blifvit upplyst, att det bland statens stuterier, som varit något så när väl skött och mot hvilka några befogade anmärkningar icke kunnat göras, är Flyinge stuteri. När man nu genomläser hithörande handlingar, finner man, att chefen vid Flyinge stuteri är den minst aflönade bland sina kamrater. Detta synes bevisa, att det icke gör något till saken, huruvida chefsens aflöning är stor eller icke. Sålunda torde man häraf icke kunna hemta skäl för den ifrågasatta löneförhöjningen. Man finner likaså af samma handlingar, att chefen för Strömsholms stuteri erhåller i årlig lön 5,000 R:dr och dertill 50 famnar ved. Han måtte vara mycket frusen af sig denne chef, eftersom han årligen behöfver konsumera ett så stort parti ved. Vidare ingår bland samme mans löneförmåner sex s. k. lönekor, ett aflönings-sätt som jag förut icke kunnat upptäcka i någon Kongl. proposition; slutligen har samme man äfven fri bostad. När man nu känner hvilka stora bostäder de behöfva dessa 5,000-R:drs-karlar, så får man väl antaga att hans bostad är värd minst 2,000 R:dr om året. Om härtill lägges kost-

naderna för femtio famnar ved efter åtminstone 20 R:dr famnen, så utgör detta en summa af 1,000 R:dr; kommer så ytterligare inkomstposten sex lönekor, för hvilka jag beräknar årliga nettobehållningen till 1,000 R:dr, så uppstår den lilla nätta summan af 9,000 R:dr årlig inkomst för denne stuterichef. Om jag nu vore öfvertygad att det med denna inrättning afsedda ändamål vunnes genom att gifva så stor aflöning åt denne statens tjenare, skulle jag icke hafva så mycket att deremot invända; men i betraktande af de afskräckande exempel i dylika fall, som kunna anföras från förlutna tider, tror jag det ej vara skäl att nu bevilja det ifrågasatta högre aflöningsbeloppet, ty med så hög aflöning blifva de personer, som få platserna, af så hög rang, att de sedermera anse sig nästan för höga att vidare gå i stallet och taga befattning med hvad till tjensten hör. Dessutom finner jag sjelfva aflöningsättet vara särdeles olämpligt, då staten, såsom nyss nämndes, för en stor hop af dessa tjänstemän skall betala underhållet för kor. Skall denna princip i allmänhet tillämpas, så vet jag icke hvad som hindrar, att man med lika stort skäl beviljar andra tjänstemän samma förmån. Jag tror icke att det kan vara skäl att biträda en sådan åsigt.

Vidare finner man, att staten skall hålla bostad åt en menniskoläkare vid ett af stuterierna, nemligen Strömsholms, hvaremot för de tvänne andra stuterierna endast ett visst anslag är beviljadt till arvode åt läkare. Om man på detta sätt skulle drifva den satsen, att det vore alldeles nödvändigt att bestå särskilda boställsrum åt en läkare på hvarje punkt af landet, der det finnes 342 menniskor, såsom vid Strömsholm, så skulle det minsann icke förslå långt med alla de läkare vi hafva i Sverige. Jag känner icke närmare huru anspråken i detta fall kunna vara i södra delen af landet, men i norra delen af Sverige deremot har jag ej hört uppställas så orimliga önskuingar, som att der skulle behöfva stationeras en läkare i hvarje by, och likväl hafva de ofta lika stor folkmängd. Jag anser alltså, att man mycket väl borde kunna komma ifrån det dyra underhållet af bostadsrum för en läkare vid denna inrättning. Slutligen får jag säga, att det förefaller mig såsom vore det beroende på en missskrifning, då det på 163:dje sidan i bilagan till den Kongl. propositionen, hvarest det talas om tjänstemännen vid stuterierna och deras åligganden, bland annat heter: "sålunda är beridaren chefens närmaste man och förer under hans frånvaro befälet inom stuteriet. Honom åligger det att ansvara för betäckningarne". Här af synes sålunda, såsom om, när chefen i nyssnämnda hänseende har förfall, hans vikarie, beridaren, skall fullgöra ofvan nämnda åliggande, och vid dennes förfall skall fodermarsken ansvara för betäckningarne. Jag yrkar afslag på den föredragna punkten, för såvidt dermed afses att med 9,005 kronor höja det ordinarie anslaget till hästafvelns befrämjande.

Chefen för Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: Den talare, som nyss avslutade sitt föredrag, inledde detsamma med den anmärkning, att det icke stod väl till med stuterierna i vårt land. Han blef dock skyldig beviset för detta sitt påstående. Man har visserligen antagit, att det hittills gällande systemet att befrämja hästafvelns förädling genom stamstuterier icke varit fullt nöjaktigt, hvarföre man ock delvis öfvergått

till det s. k. prisbelöningsystemet, till hvars befordrande Riksdagen äfven frikostigt beviljat erforderliga medel. Man har dock icke ännu vågat helt och hållet göra slut på stamstuterierna, utan hafva vi följaktligen tills vidare tre system för hästafvelns förbättrande, nemligen landtbeskällarsystemet, stamstuteri-(pepinière)systemet och prisbelöningsystemet.

Hvad nu särskildt den klandrade lönestaten beträffar, får jag fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att den föreslagna löneförhöjningen från 4,000 till 5,000 kronor åt chefen för Strömsholms stuteri icke är så stor som den kan synas, ty enligt nu gällande lönestat uppbär han äfven 79 kubikfot 2 kannor råg, lika mycket korn, 160 centner hö och 8 kobeten, hvilken sistnämnda löneförmån dock numera blifvit reducerad till sex s. k. lönekor. Det är naturligtvis icke meningen att staten skall skaffa honom dessa kreatur utan blott att lemna honom underhåll för sex kor. Det ligger i öppen dag att, då mjölk är en nödvändighetsartikel i hushållet, hvilken icke alltid står till buds att köpa, staten måste på detta sätt bereda dessa tjänstemän möjlighet att erhålla sitt årliga behof af mjölk. Dessutom hafva äfven desse tjänstemäns göromål i högst betydlig grad ökats genom prisbelöningsystemets införande öfver hela riket äfvensom genom inrättande vid stuterierna af anbefallda stallkolor, såsom ock Utskottet närmare påvisat.

Hvad särskildt angår den af föregående talare omnämnde menniskoläkaren, som är stationerad vid Strömsholms stuteri, så ligger det i sakens natur, att Stuteristyrelsen såsom husbonde för sina underlydande måste tillhandahålla dessa nödig läkarevård. Skall dessutom vid hvarje inträffande sjukdomsfall bland personalen vid denna inrättning läkare hemtas från närmaste stad till stuteriet och efter förrättadt värf åter skjutas tillbaka till sitt hemvist, så vågar jag påstå, att dertill komme att åtgå ett vida större belopp än 400 kronor, eller den summa, hvartill för närvarande den t. f. läkarens årsarvode uppgår. Härtill kommer äfven, att läkarens förseende med boställe alldeles icke bereder styrelsen någon svårighet, enär det finnes god tillgång på bostadsrum vid inrättningen.

Såsom Kammareren känner, finnes icke samma anordning vid statens tvänne andra stuterier, utan hemtas vid dem läkare från annat håll, så ofta behof af hans hjälp uppstår.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag i det föredragna momentet.

Herr Liss Olof Larsson: Jag ber att få nämna blott några få ord. Herr Civilministern yttrade nyss, att jag var beviset skyldig, då jag nämnde, att man förra riksdagen var temligen ense om att det icke stod så väl till vid våra stuterier som vederborde. Jag trodde icke, att jag till bevis för denna min utsago behöfde uppläsa hvarjehande utdrag ur stuterikomiténs betänkande, hvarest bland annat smått och godt, som finnes vid Strömsholms och Ottenby stuterier, talas om hästar som äro krokibenta, tunghufvade och tröga i sina rörelser, krubb-bitare etc. Jag trodde för min del, att uti dylika erkännanden låge tillräckliga bevis för den satsen, att dessa inrättningar icke förut blifvit skötta så väl som man skulle hafva anledning att förvänta; men är det nu så, att dessa bevis icke anses tillräckligt talande, så har jag verkligen inga andra att

andraga. Vidare yttrade Herr Civilministern, att det vore alldeles nödvändigt för tjänstemännen vid Strömsholms stuteri att hafva tillgång på mjölk, hvarföre ock staten måste betala underhållet för lönekor åt dem. Vi hafva förut både i dag och under de närmaste föregående dagarne beviljat löner och dyrtidstillägg åt hundratals andra tjänstemän på landet, men inte har regeringen ifrågasatt, att staten skulle betala underhåll för aflöningskor åt alla dessa, och jag vet sannerligen icke, hvarföre ej de nu ifrågavarande embetsmännen lika väl som alla andra sådana kunna sjelfva förskaffa sig de mjölkförråd, hvaraf de kunna vara i behof. Herr Civilministern nämnde ytterligare, att, då det åligger en vanlig husbonde att bekosta fri läkarevård åt sina tjenare, så bör icke heller staten undandraga sig uppfyllande af denna pligt. Jag bestrider icke detta, men tror dock att läkarevården vid Strömsholms stuteri kan skötas på samma sätt som vid de tvänne öfriga statens inrättningar af samma slag. Nu invändes visserligen häremot, att det skulle blifva alltför dyrt att skjutsa läkaren fram och åter, derest han icke bodde vid stuteriet. Jag föreställde mig eljest, att det icke borde bli så farliga omkostnader i och för den skjutsen, ty, då man ju vid ett stuteri har till uppgift att uppföda både hästar och kuskar, så torde det väl i allmänhet få antagas, att det hvarken kan behöfva förefalla så förskräckligt besvärligt eller dyrt att skjutsa läkaren fram och åter vid inträffande sjukdomsfall.

Då jag sålunda icke funnit mig öfverbevisad af de skäl, som den siste ärade talaren anført, så vidhåller jag fortfarande mitt förut framställda yrkande angående det nu föredragna momentet.

Grefve Björnstjerna: Jag tror, att den siste värde talaren något litet misstagit sig. Då han påminde om hvad stuterikomitén yttrat angående Strömsholms stuteri, egde detta visserligen sin riktighet, men han glömde att omtala följderna af detta komiténs betänkande, den nemligen, att Strömsholm förvandlats från stuteri till hingstdepot. Man har nu redan försålt nästan alla de dåliga hästar, om hvilka här varit tal; stuteriet såsom sådant finnes icke mera. En hingstdepot är något helt annat än ett stuteri; den består icke af hästar, uppfödda på stället, utan af hingstar. Utvalde och inköpte från olika landsorter, afsedde för landets olika behof, utfordras de vid depoten endast under den tid af året, då de icke äro kringsände att tjenstgöra som beskällare. Komiténs anförda om-döme om Strömsholms stuteri är således icke tillämpligt på det nuvarande förhållandet.

Jag vill icke ingå i frågan, huruvida det var så alldeles klokt att helt och hållet nedslå stuteriet derföre att det var illa skött; man gör så ofta nog hos oss. Kanhända hade det varit bättre att rätta felen och behålla saken. Jag motsatte mig upplösningen; framtiden får visa hvem som hade rätt. Men om denna sak är icke vidare värdt att orda. Den är nu ett faktum.

Hvad åter angår det häfdvunna bruket att låta kofoder ingå bland stuteri-chefens aflöningsförmåner, är detta för nämnde löntagare af mycket stort värde, men af högst ringa för stuteriet med dess rika hö- och fodertillgång. Förhållandet är här helt olika mot hvad det är i fråga om tjänstemän i allmänhet. Jag tror för öfrigt, att den värde talaren

misstagit sig, då han sagt, att foder ingenstädes ingått bland lönetagares vilkor. Om jag icke missminner mig, tillkommer sådant alla folkskolelärare på landet.

Rörande bostaden har Herr Civilministern redan upplyst, att det icke kan medföra ringaste kostnad för kronan, om en af de på stället befintliga byggnader upplåtes till stuteri-chefens begagnande, helst husen väl svåriligen kunna åt andra uthyras.

Äfven synes mig klart, på sätt Herr Civilministern nämnt, att man i fråga om nödvändigheten att hålla läkare icke kan jemföra Strömsholm med en vanlig by. Då staten för ett sitt ändamål vid stället binder en mängd personer, lär väl vara allt skäl, att staten också skaffar dem läkarevård; så sker ju nu vid möten och kommenderingar, ehuru antalet der ofta är ringare än betjeningen vid Strömsholm. Dessutom är här särskildt att märka, att ridskolan för hela vårt kavalleri är förlagd till Strömsholm. Man vet, att en dylik skola för att vara lämplig måste utmärka sig för djerfhet. Olyckshändelser som tarfva läkarevård kunna der icke förekommas. Jag såg nyligen ett exempel derpå. Dagen före en uppvisning störtade en af lärarne med hästen och bröt sitt ben. Kan det vid sådant förhållande vara lämpligt att för inbesparande af den lilla summan 400 R:dr borttaga tillgången till läkare på stället, eu tillgång som redan sedan många många år förefunnits. Jag bestrider detta och yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jonas Andersson: I denna fråga är jag fullt ense med reservanten. Jag är för min del öfvertygad om att den ifrågasatta löneförhöjningen är den minst behöfliga och minst berättigade af alla. Reservanten är icke den ende, som haft anmärkningar att göra mot förvaltningen af våra stuterier. Dylika anmärkningar hafva från skilda håll försports, och man har till stöd för dem anfört fakta som varit rätt märkliga. Och dessutom tror jag att numera stuterierna i vårt land spelat ut sin roll samt numera kunna anses temligen obehöfliga. Må vara att de till en början gjort nytta och gagn, i synnerhet i afseende på uppanmandet af hästar till remonter. Men i allmänhet äro sådana hästraser mindre tjenliga för jordbruk. Den norska racen måste af hvar och en, som eger någon erfarenhet i sådana saker, erkännas såsom de mest lämpliga för alla delar af vårt land.

För öfrigt — att döma af de rykten, som beträffande hushållningen vid våra stuterier äro i omlopp — tror jag att det skulle vara ganska lämpligt att anordna en närmare undersökning på stället, innan man beviljar en tillökning i tjenstemannapersonalens löner. Jag yrkar lika med reservanten afslag å den föreslagna löneförhöjningen.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan propositioner blifvit framställda i enlighet med de yrkanden som förekommit, dels på bifall och dels på afslag, förklarade Herr Talmannen ja vara öfvervägande för den senare meningen. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf, och med upptagande af bifall till Utskottets förslag såsom ja-proposition, nu uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under litt. a i 37:de punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit den af Utskottet tillstyrkta förhøjningen i ordinarie penningeauslaget till hästafvelns befrämjande.

Votering, i vanlig ordning verkställd, utföll med 46 ja mot 77 nej, hvadan Kammaren beslutit enligt nej-propositionen.

Litt. b. och c.

Dessa moment biföllos.

Angående Utskottets hemställan under *litt. d.* yttrade

Chefen för Civildepartementet Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Jag har icke begärt ordet för att motsätta mig Stats-Utskottets förslag om aflåtande af en sådan skrivelse, som i den föregående punkten förmäles. Jag tror lika med Utskottet att, sedan Riksdagen nu beviljat ett särskildt anslag af 35,000 R:dr till prisbelöningar för att derigenom främja utvecklingen af den enskilda hästafveln, samt hushållnings-sällskapen visat sig nog frikostiga att för samma ändamål anslå ett sammanlagdt belopp af omkring 34,000 R:dr; så skulle det särskilda anslaget till hingstpremier i Skåne mycket väl kunna upphöra. Men jag anser att man inom Utskottet icke skulle hafva sett saken uteslutande från denna synpunkt, utan att man jemväl bort tillse, huruvida det ifrågavarande anslaget verkligen kan fritt disponeras. Här tillkommer nemligen en privaträttslig sida af saken att taga i betraktande, enär anslaget, på sätt stuterikomitén i sitt betänkande äfven påpekat, utgår genom räntor från en kassa, bildad uteslutande på enskild väg genom sammanskott af skatte- och kronohemmansegare i Skåne. Och det vore derföre önskligt, om Riksdagen i sin skrivelse tydligare framhölle den frågan, huruvida någon privaträtt lade hinder i vägen för anslagets indragning eller användande för annat ändamål.

Jag har blott velat göra denna erinran utan att dervid framställa något särskildt förslag.

Vidare anfördes ej, Utskottets förslag biföllos.

38:de—56:te punkterna.

Bleivo jemväl, hvar efter annan, bifallna.

I afseende på 57 punkten anförde

Herr Key: Jag anhåller, att Kammaren behagade återremittera denna punkt af det skäl, att åtskilliga motioner angående skjutsväsendet ännu icke erhållit slutlig behandling på Stats-Utskottets inkomstafdelning. De beslut, som i dessa ärenden komma att fattas, torde nemligen kunna inverka på beloppet af hufvudtitelns slutsumma. Af denna anledning har föreliggande punkt redan blifvit af Första Kammaren återremitterad, och jag tror, att denna Kammare skall göra rätt i att gå till väga på samma sätt.

Jag tager mig friheten anhålla om återremiss af punkten.

Herr Nils Larson: Jag är förekommen af Herr Key, hvilken gjort precis samma yrkande, som jag ämnat framställa. För mig återstår således intet annat än att instämma i hans yrkande.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, blef, enligt derunder gjordt yrkande, punkten till Utskottet återförvisad.

58:de punkten.

Lades till handlingarne.

De vid utlåtandet fogade *tabeller* godkändes, med iakttagande af de ändringar deri, som blefve en följd af sådana Kammarens beslut, hvilka från Utskottets förslag voro afvikande.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

Herr <i>Billström</i>	under 14 dagar;	
„ <i>Ola Andersson</i>	8	”
Friherre <i>von Schulzenheim</i>	8	” och
Herr <i>Walberg</i>	11	”

allt räknadt från och med den 28 innevarande månad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. ³/₄ 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.